

Opiskelijavanhemmuuden ristiriidat

Annemari Ali-Löytty
Tampereen yliopisto
Sosiaalitutkimuksen laitos
Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma
Helmikuu 2009

Tampereen yliopisto
Sosiaalitutkimuksen laitos

ALI-LÖYTTY ANNEMARI: Opiskelijavanhemmuuden ristiriidat

Pro gradu -tutkielma, 100 s., 4 liites.
Sosiaalipolitiikka

Helmikuu 2009

Tässä tutkimuksessa selvitän, mitä ristiriitoja opiskelijavanhemmuus aiheuttaa ja mitä keinoja vanhemmat käyttävät ristiriitojen hallintaan. Tutkimuksen kohteena ovat alle 30-vuotiaat perheelliset yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijat. Tämä on melko poikkeuksellinen ryhmä, sillä harva hankkii lapsia opiskeluaikana, ja korkeasti koulutetut saavatkin usein ensimmäisen lapsensa keskimääräistä vanhempina. Keräsin aineiston pyytämällä opiskelijavanhempia kirjoittamaan tarinan omasta elämästään, ja tarinoita täydentämässä on myös haastatteluja. Analyysimetodina käytän sisällönanalyysia. Luokittelin aineistosta löytämäni ristiriidat sosiaalisiin, taloudellisiin ja ajankäyttöisiin ristiriitoihin.

Sosiaalisia ristiriitoja aiheuttavat yhteiskunnan kielteiset mielikuvat perhe-elämästä ja opiskeluaikana lapsen hankkimisesta sekä vaikeus sopeutua opiskelijayhteisöön. Taloudellisia ristiriitoja aiheuttaa muun muassa se, että vanhempien täytyy todistella muille, että he pystyvät elättämään lapsensa vaikka ovatkin opiskelijoita. Ajankäytössä on se ikuinen ristiriita, että aika ei millään tunnu riittävän kaikkeen. Lapsen etu on pakko laittaa opiskelujen edelle, jolloin opiskelut voivat kärsiä.

Havaitsin, että eri ristiriidat kietoutuvat monin tavoin yhteen. Esimerkiksi työnteon aloittaminen vähentää taloudellisia ristiriitoja, mutta lisää ajankäyttöisiä ristiriitoja. Vanhemmat pyrkivät ristiriitojen hallintaan, jota he tekevät joko ajatuksen tasolla tai toimimalla ristiriitaa aiheuttavan asian poistamiseksi.

Monet ristiriidat näyttävät syntyvän yhteiskunnan asenteista ja odotuksista, tai ainakin asenteet ja odotukset usein kasvattavat ristiriitaa. Siksi näitä asenteita ja odotuksia olisi syytä pyrkiä muuttamaan. Lisäksi opiskelijavanhempia tulisi tukea enemmän taloudellisesti. Erityisen hyvä olisi, jos taloudellinen tuki kohdistettaisiin siten, että se helpottaisi samalla ajankäytön ristiriitoja. Tällainen voisi olla esimerkiksi mahdollisuus lyhytaikaiseen ja edulliseen lastenhoitoon kotihoidon tukea kokonaan menettämättä.

Avainsanat: perhe, vanhemmuus, opiskelu, ristiriita, sisällönanalyysi

University of Tampere
Department of Social Research

ALI-LÖYTTY ANNEMARI: The Contradictions of Students with Children

Master's Thesis, 100 pages, 4 appendix pages
Social Policy

February 2009

In this study I investigate what kind of contradictions parenthood during studies might cause and what resources parents have to manage those contradictions. The object of this study is under 30 years old university- and polytechnic students with children. This is quite a special group, because few people get a baby while studying, and the highly-educated often get their first child later than an average person. I collected my data asking students with children to write a story about their life and I completed the data with interviews. The analysis method is the content analysis. I categorized the contradictions, I found in my data, to social, financial and time management contradictions.

The social contradictions can be divided into two categories: firstly society's negative image of the family life and getting a baby during studies, secondly the difficulty to adapt to student society. The financial contradictions are caused by it that parents had to argument to others that they can provide for their children even if they are students. The time management has that everlasting contradiction, that there is always too little time to do everything one should. Parents must put their children's needs before their studies which might hinder their studies.

I found out that the contradictions intertwine in several ways. If one for example starts working, it probably will reduce one's economical contradictions, but multiplies one's time management contradictions. Parents try to manage their contradictions either in their minds or move to minimize the things which cause the contradiction.

Many contradictions seem to be caused by the society's attitudes and expectations, or at least they will often worsen contradictions. Thus it is important to try to change these attitudes and expectations. In addition, students with children should be supported financially more. Especially valuable would be to direct the financial support so, that it would relieve the time management contradictions at the same time. In practise municipalities could for example offer cheap short-time childcare without losing the whole home care subsidy.

Keywords: family, parenthood, studying, contradiction, content analysis

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
2 Perheet ja syntyvyys	4
2.1 Perhenormeista yksilön valinnanvapauteen	4
2.2 Avioliitot, avoliitot ja syntyvyys.....	6
2.3 Perhe valinnan kohteena	8
3 Vapauden onni ja ahdistus	11
3.1 Individualistien parisuhteet ja perheet	11
3.2 Vapauden varjopuoli ja vanhemmuuden vaatimukset	14
4 Opiskelijavanhemmuus.....	17
4.1 Korkeakoulutus ja perheellistyminen	17
4.2 Opiskelijavanhemmat ja yhteiskunnan tuki	19
5 Metodologia ja tutkimusaineisto.....	23
5.1 Tutkimuskysymykset ja ristiriidan käsite	23
5.2 Aineiston keruu ja valintojen perustelut	27
5.3 Tutkimuksen luotettavuus, yleistettävyys ja eettisyys	29
5.4 Aineiston kuvaus.....	32
5.5 Aineiston analyysi.....	35
6 Sosiaaliset ristiriidat.....	40
6.1 Epäilyksen varjostama houkutus.....	40
6.2 Aikuistumisen autuus.....	46
6.3 Ulkopuolisuuden tunne opiskelijayhteisössä	49
7 Taloudelliset ristiriidat	53
7.1 Taloudelliset huolet ja todellisuus	53
7.2 Opiskelijavanhemman tulonlähteet.....	58
8 Ajankäytölliset ristiriidat	62
8.1 Ajanpuute ja siitä aiheutuva syyllisyys.....	62
8.2 Opiskelun tehostuminen.....	66
8.3 Opintojen joustavuus	69
8.4 Oma jaksaminen.....	73
8.5 Lapsen hoitojärjestelyt	76
9 Yhteenveto ja pohdinta	81
Lähteet.....	88
Liitteet	101

1 Johdanto

Perheiden on jo pitkään väitetty olevan muutoksessa, ja muutokset liitetään usein jälkimodernissa yhteiskunnassa vallitsevaan individualismiin, hedonismiin, yksilön valinnanvapauden sekä elämänkulun normatiivisuuden ja lineaarisuuden purkamiseen (Harinen 1998, 419; Kolu 1994, 34). Seurausten ei aina ajatella olevan kovin positiivisia, sillä muutosten uskotaan aiheuttavan muun muassa perheiden hajoamista, lasten ja nuorten pahoinvointia ja ensisynnyttäjien keski-ikänsä nousua.

Tämän tutkimuksen kannalta erityisen kiinnostavaa on ensisynnyttäjien keski-ikänsä nousu. Nykyisin naiset synnyttävät ensimmäisen lapsensa keskimäärin 28-vuotiaana (Tilastokeskus 2007b). Mitä kauemmaksi lapsenteko siirtyy, sitä todennäköisemmin lapset jäävät kokonaan hankkimatta, osittain myös biologisista syistä (Auvinen 1995, 27). Ensisynnyttäjien iän noustessa myös raskautta ja synnytystä koskevat komplikaatiot sekä lapsen ja äidin terveyteen liittyvät riskit kasvavat (Oinonen 2001, 121).

Syitä syntyvyyden alhaisuuteen ja ensisynnyttäjien keski-ikänsä nousuun on etsitty muun muassa muuttuneista arvoista, koulutuksen pitenemisestä ja työelämän vaatimusten kasvamisesta sekä siitä, että lasten hankkiminen ei ole enää taloudellinen pakko, joten se on alkanut kilpailla elämän muiden osa-alueiden kanssa (Jallinoja 2000a, 5). Koulutusrakenteen muutos ja etenkin korkeakoulututkintojen yleistyminen ja sitä kautta koulutuksen piteneminen näyttäisi olevan ensisynnyttäjien keski-ikänsä kohoamisen suurin syy (Ruokolainen & Notkola 2007, 101). Vuoden 2002 tilastojen mukaan vähän koulutetut 30–34 -vuotiaat naiset olivat synnyttäneet keskimäärin 1,7 lasta kun taas samanikäisillä ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneilla naisilla lapsia oli vain 0,9 (Akavan kotisivut).

Yhdeksi ratkaisuksi korkeaan ensisynnyttäjien keski-ikänsä on esitetty sitä, että pyritään kannustamaan lapsen hankkimiseen jo opiskeluaikana (Taloussanomien 9.5.2008). Se saattaa kuitenkin olla helpommin sanottu kuin tehty. Yliopisto-opiskelijoiden terveystutkimukseen 2004 osallistuneista miehistä vain 6,8 prosentilla ja naisista 7,9 prosentilla oli lapsia (Virtala 2007, 64). Opiskeluaikana lapsen hankkiminen ei tule monelle mieleenkään, ja toisaalta edes valmistuminen ei usein riitä. Valmistumisen jälkeen pitäisi saavuttaa kohtuullisen vakaa toimeentulo ennen lapsen hankkimista,

mikä voi olla vaikeaa pätkätyöyhteiskunnassa. Siksi ei ole ihme, että lasten hankkiminen siirtyy monella yhä myöhemmäksi.

Onko perheen ja opiskelun yhteensovittaminen sitten todella niin hankalaa, kun niin harva siihen ryhtyy? Päätin ottaa tästä selvää valitsemalla tutkimukseni kohteeksi perheelliset korkeakouluopiskelijat. Perheen ja opiskelun yhteensovittamista ja opiskelijoiden lastenhankintasuunnitelmia on tutkittu yllättävän vähän aiheen ajankohtaisuuden nähden. Kiinnostus on kohdistunut pääasiassa perheen ja työelämän yhteensovittamiseen (Eräranta & Käsälä 2007, 184), mikä vahvistaa entisestään kuvaa lastenhankinnan vahvasta linkittymisestä nimenomaan työelämään siirtymisen jälkeiseen aikaan.

Aiheeseen liittyvää kirjallisuutta lukiessani huomioni kiinnittyi siihen, kuinka paljon perheen ja muun elämän yhteensovittamisesta puhuttaessa ristiriidan käsite nousi esille (esim. Nätkin & Kyllönen 1985, 3, 55; Ziehe 1991, 31, 92; Heimo & Nätkin 2007, 219). Ritva Nätkin ja Sari Kyllönen (1985, 55) sanovat, että äitiydessä ja opiskelussa on paljon vastakkaisuuksia, ja naiset ovat usein ratkaisseet näistä vastakkaisuuksista syntyvän ristiriidan siirtämällä lapsen hankkimisen opiskelun jälkeiseen aikaan. Ristiriidan käsite muodostui lopulta avainkäsitteeksi, jonka kautta lähestyn perheellisten opiskelijoiden elämäntilanteita. Tutkimuskysymykseni ovat: *Mitä ristiriitoja lapsen hankkiminen opiskeluaikana aiheuttaa?* ja *Miten opiskelijavanhemmat pyrkivät hallitsemaan näitä ristiriitoja?*

Pyrin vastaamaan näihin kysymyksiin perheellisten korkeakouluopiskelijoiden omasta elämästään kirjoittamien tarinoiden avulla, ja tarinoiden lisäksi täydennän aineistoani haastatteluilla. Tutkimusmetodinä käytän sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jossa aineistoa pelkistetään ja ryhmitellään niin, että saadaan käsitteellisempi näkemys tutkimuksen kohteesta (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93, 104–115). Olen jakanut aineistosta löytämäni opiskelijavanhemmuuden ristiriidat sosiaaliin, taloudellisiin ja ajankäytöllisiin ristiriitoihin. Tutkimuskysymysteni kautta pyrin selvittämään niitä asioita, jotka ovat haastavimpia opiskelijavanhemmuudessa ja samalla löytämään niitä tekijöitä, jotka helpottaisivat lapsen hankkimista opiskeluaikana.

Tutkimukseni etenee siten, että ensiksi esittelen tutkimuksen teoreettisen taustan. Teoriatausta jakautuu kolmeen eri osa-alueeseen. Ensimmäisessä osassa luon katsauksen perheen ja syntyvyyden muutoksiin ja niihin syihin, joita muutosten takana on (luku 2). Sitten perehdyn tarkemmin nykyajan individualistiseen yhteiskuntaan ja niihin syihin, miksi ihmiset lykkäävät lasten hankkimista tai jättävät ne kokonaan hankkimatta (luku 3). Sen jälkeen käsittelen korkeakouluopiskelua lasten hankkimisen näkökulmasta (luku 4). Teoriataustan jälkeen esittelen tutkimusmetodini sisällönanalyysin ja empiirisen aineistoni eli opiskelijavanhempien kirjoittamat tarinat ja heidän haastattelunsa (luku 5). Tämän jälkeen siirryn analyysivaiheeseen ja käsittelen omissa luvuissaan sosiaaliset, taloudelliset ja ajankäytölliset ristiriidat (luvut 6, 7 ja 8). Lopuksi kokoan yhteen analyysiosuudessa esiin tulleet asiat, pohdin niitä suhteessa aiempaan tutkimuskirjallisuuteen ja esitän toimenpidesuosituksia (luku 9).

2 Perheet ja syntyvyys

Tässä luvussa luon katsauksen perheen ja syntyvyyden historiaan ja niissä tapahtuneisiin muutoksiin. Tähän liittyy myös yhteiskunnallisen tuotantojärjestelmän ja arvojen muutokset, jotka ovat osaltaan vaikuttaneet perheisiin ja syntyvyyteen. Näkökulmaa voisi sanoa väestötieteelliseksi. Yhteiskunnallisen muutoksen taustoittaminen on tärkeää, jotta opiskelijavanhempien valinnat tulisivat ymmärretyiksi yhteiskunnallisessa kontekstissaan.

2.1 Perhenormeista yksilön valinnanvapauteen

Puheet perheiden muutoksesta ja jopa kriisistä eivät ole uusia. Yhteiskunnan muutokset näyttävät aina virittävän keskustelun perheiden kriisiytymisestä. Suomalaisten perheiden kriisistä on puhuttu jo 150 vuotta sitten, jolloin kriisin aiheutti teollistuminen ja kaupungistuminen. Siitä lähtien yhteiskunnan modernisoituminen, individualisoituminen ja koveneva kilpailu ovat koettu uhkiksi, joiden on pelätty lopulta tuhoavan perheet. Näin ei kuitenkaan ole käynyt. (Blom 1999, 228.) Puhe perheiden radikaalista muutoksesta erityisesti nykyajalle tyypillisenä asiana voikin olla laajemmasta perspektiivistä tarkasteltuna liioiteltua.

Puhuttaessa huolestuneeseen sävyyn perheiden muutoksesta erityisesti nykyajalle tyypillisenä ilmiönä, on yhtenä huolen aiheena usein ydinperheiden hajoaminen. Todellisuudessa ydinperheet ovat kuitenkin olleet olemassa vasta suhteellisen vähän aikaa. Leena Alasen mukaan ydinperheestä tuli normi vasta kaupungistumisen ja teollistumisen myötä. (Alanen 1994, 25.) Ydinperhettä paljon perinteisemmäksi perheeksi voi sanoa laajoihin sukusiteisiin perustuvaa, patriarkaalista suurperhettä. Suurperheet tarjosivat turvaa jäsenilleen, mutta myös sitoivat yksilöä melkoisesti. Suurperheessä vanhemmat valitsivat lapsilleen puolison, suvun odotukset määräsivät monesti asuinpaikan ja miehen ammatin, ja sukulaiset puuttuivat lasten kasvatukseen. Tosin tällainen perhemalli ei vielääkään ole hävinnyt, vaan sitä esiintyy etenkin köyhissä maissa. (Takala 2005b, 23, 50–51.)

Aiemmin normit perhe-elämälle tulivat pitkälti ylhäältäpäin, kun kirkon edustajat ja myöhemmin myös maalliset asiantuntijat antoivat ohjeita oikeanlaisesta perhe-elämästä (Jallinoja 1994, 5–7). Suurperheeseen verrattuna ydinperhemallissa on jo

paljon vapaammat yksilön valinnanmahdollisuudet, mutta ydinperheideaaliinkin on kuulunut sellaisia piirteitä, jotka eivät ole enää nykyisin sopusoinnussa yhteiskunnan muiden arvojen ja normien kanssa. Näitä ydinperheeseen kuuluvia piirteitä ovat muun muassa perheen pysyvyyden korostus, kiinteät sukupuoliroolit ja vanhempien ja lasten hierarkkiset suhteet (Scanzoni 1983, 64–94).

1900-luvulta alkaen on kasvanut vaatimus siitä, että yksilön vapautta pitää edistää. (Jallinoja 1994, 5–7). Tämä on saanut aikaan sen, että perheet ovat alkaneet monimuotoistua erityisesti 1960-luvulta lähtien, ja yhä poikkeuksellisemmista perhemuodoista on tullut hyväksyttäviä. Nykyisin ajatellaan vahvasti, että jokaisella on oikeus itse päättää perhe-elämästään, joten ydinperheideaalin elementit ovat vähitellen murentuneet ja kyseenalaistuneet. (Jallinoja 1994, 7; Nätkin 2003, 18.) Perheeseen liittyvään valinnanvapauteen kuuluu lisäksi se, että halutessaan voi valita myös perheettömyyden.

Vaikka ydinperheideaali on kyseenalaistunut, monesti näytetään edelleen ajattelevan, että ydinperhe olisi jotenkin aito ja alkuperäinen perhemuoto. Ainakin Suomessa perheistä puhuttaessa monille tulee ensimmäisenä mieleen juuri ydinperhe, jonka muodostavat nainen, mies ja heidän yhteiset lapsensa (Forsberg 2003, 8). Myös yhteiskunnallisessa keskustelussa saattaa edelleen toisinaan löytää ihanteen ydinperheestä, johon pitäisi pyrkiä. Esimerkiksi Irmeli Järventie ja Hannele Sauli (2001, 8) listaavat traditionaalisen perhesysteemin epävakautumisen, perheiden hajoamisen ja uusperheiden syntymisen lasten pahoinvointia aiheuttaviksi asioiksi. Kaikista individualismin aatteista huolimatta moni näyttää edelleen ajattelevan, että ydinperhe tarjoaa parhaat edellytykset lapsen kasvulle.

Yhteiskunnassa ei voi olla niin suurta yksimielisyyttä, että kaikki olisivat samaa mieltä oikeanlaisesta perhe-elämästä, ja toimisivat sen mukaan (Jallinoja 1994, 5). Yksilön vapauspyrkimyksenkään ei voida sanoa olevan 1900-luvun keksintö, sillä samansuuntaisia ajatuksia oli jo 1600-luvun filosofisessa keskustelussa, jolloin korostettiin lähinnä ihmisen oikeutta oman itsensä hallintaan (Jallinoja 1984, 43). Vaikka nykyään yksilön vapaudesta ja liberaalista perhekäsityksestä on tullut yhteiskuntamme hallitsevia arvoja, kaikki eivät tätäkään perhekäsitystä hyväksy ja noudata. Vanhat periaatteet ja arvot elävät yhä uusien rinnalla, vaikkakin ehkä marginaalissa, ja se voi aiheuttaa arvoriitintoja. (Jallinoja 1994, 8, 12.)

Koska perheen käsitteestä ollaan montaa mieltä, on syytä määritellä, mitä sillä tässä tutkimuksessa tarkoitetaan. Leena Kartovaara (1994, 10) määrittelee perheiksi avio- tai avoliitossa olevat vanhemmat ja heidän lapsensa tai jommankumman vanhemmista lapsineen tai avio- ja avopuolisot, joilla ei ole lapsia. Tämä määritelmä on kuitenkin melko suppea, sillä perhe voi tarkoittaa eri ihmisille ja eri yhteiskunnissa eri asioita. Perhe on yhteiskunnallisten ja kulttuuristen prosessien tuote, joten se syntyy neuvotte- lujen, tulkintojen ja uudelleenmuokkaamisien kautta. (Forsberg 2003, 9–11.) Koska olen tässä tutkimuksessa kiinnostunut lapsen saaneista opiskelijoista, tarkoitan per- heestä puhuessani nimenomaan lapsiperheitä. Perheen muodostavat tässä tutkimuk- sessa yksi tai kaksi vanhempaa, jotka asuvat yhdessä lastensa kanssa.

2.2 Avioliitot, avoliitot ja syntyvyys

Yksi hyvin yleisesti hyväksytty liberalisoitumisen seuraus on se, että avoliitot ovat yleistyneet. Lähes kaikki suomalaiset asuvat nykyään avoliitossa ennen naimisiin me- noa, vaikka suurin osa jossain vaiheessa avioituukin. (Jallinoja 1994, 9.) Samaan ai- kaan kun avoliitot ovat yleistyneet, avioitumisiät ovat nousseet. Naiset menevät ny- kyisin ensimmäistä kertaa naimisiin keskimäärin 29,7-vuotiaina ja miehet 32,1- vuotiaina (Pietiläinen 2006). Tyypillinen käsitys avioitumisiän jatkuvasta noususta ei kuitenkaan pidä paikkaansa pidemmällä aikavälillä, sillä 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla naisten keskimääräinen avioitumisikä oli kohtuullisen korkea, 25–26- vuotta, josta se alkoi laskea 1950-luvulla. 1960-luvulla avioitumisikä oli vuosisadan alhaisin, 23 vuotta, ja siitä se kääntyi nousuun, joka on jatkunut nykypäivään saakka. (Ketokivi 2002, 4.) Nyt avioitumisikä on kuitenkin kohonnut jo ennätysmäisen korke- aksi.

Samaan tahtiin avioitumisiän kanssa on noussut myös ensisynnyttäjien keski-ikä. Las- tenhankinnalla ja avioitumispäätöksellä näyttäisikin nykyisin olevan selvä yhteys. Naimisiin mennään usein ensimmäisen lapsen synnyttyä, sillä avioitumisikä on nykyi- sin hieman korkeampi kuin ensisynnyttäjien keski-ikä. Ensimmäisistä lapsista alle puolet (46 %) syntyi vuonna 2005 vanhemmille, jotka olivat naimisissa, toisista jo 64 ja kolmansista 73 prosenttia. (Kartovaara 2007.)

Vuonna 2006 Suomessa ensisynnyttäjien keski-ikä oli 28 vuotta, mikä on aika lailla EU-maiden keskitasoa (Tilastokeskus 2007b; Paajanen 2005, 8). Miehet puolestaan

ovat ensimmäistä kertaa isäksi tullessaan keskimäärin 30-vuotiaita. 1960-luvulla sekä suomalaiset naiset että miehet saivat ensimmäisen lapsen keskimäärin 5–6 vuotta nuorempina kuin nykyään (Jallinoja 2000a, 5.) Viimeisen vuosikymmenen aikana myös yli 30-vuotiaana perheellistyminen on yleistynyt Suomessa (Paaajanen 2005, 7).

Ensisynnyttäjien keski-ikäen nousulla on todettu olevan vaikutusta syntyvyyteen. Mitä myöhäisemmäksi lasten hankkiminen siirtyy, sitä vähemmän lapsia perheissä on. (Oinonen 2001, 121; Paaajanen 2005, 28.) 1900-luvun alussa hedelmällisyysluku oli Suomessa vielä lähes viisi, kun se vuonna 2006 oli enää 1,84 (Nikander 1994, 34; Tilastokeskus 2007b). Toki syntyvyyttä tarkasteltaessa on syytä ottaa huomioon se, että 1900-luvun alussa joka kymmenes lapsi kuoli ensimmäisen elinvuotensa aikana, kun tällä hetkellä vastaava luku on alle puoli prosenttia (Tilastokeskus 2007a).

Usein väitetään syntyvyyden olevan jatkuvassa laskussa Suomessa ja myös muissa teollistuneissa maissa, ja erityisesti 1990-luvulta alkaen syntyvyyden on sanottu laskeneen historiallisen alhaiseksi kaikissa EU-maissa (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 102; Brannen, Kugelberg, das Dores Guerreiro & Smithson 2001, 121; Sauli 2001, 164). Syntyvyyden jatkuva lasku ei näyttäisi kuitenkaan ainakaan Suomen kohdalla pitävän paikkaansa, sillä tilastojen mukaan hedelmällisyys on pysynyt lähes samalla tasolla viimeiset 30 vuotta, ja viime vuosina on tapahtunut jopa hienoista nousua (Tilastokeskus 2007a; 2007b). Suomessa onkin muihin Euroopan maihin verrattuna hieman keskimääräistä korkeampi syntyvyys (Pietiläinen 2006).

Herää kysymys, miten on mahdollista että hedelmällisyys ei ole laskenut Suomessa viime vuosikymmeninä, jos ensisynnyttäjien iän nousulla on kuitenkin todettu olevan vaikutusta syntyvyyteen. Yksi selitys voi olla se, että tutkimukset ovat osoittaneet jonkinlaista polarisoitumista siten, että naiset, jotka hankkivat lapsia, hankkivat niitä jopa aiempaa enemmän, mutta toisaalta yhä useampi jää kokonaan lapsettomaksi. On arvioitu, että nykyisin lapsettomiksi jää 15–20 prosenttia suomalaisista naisista. (Paaajanen 2002, 10; Wallenius 2003, 15.) Joka tapauksessa sosiaali- ja terveysministeri Liisa Hyssälä pitää hedelmällisyyslukua edelleen liian alhaisena (Aamulehti 19.8.2008). Syntyvyys onkin ollut jo pitkään poliittisesti ajankohtainen aihe. Sosiaali- ja terveysministeriön *Perhepoliittisessa strategiassa* (2003, 11) perhepolitiikan tavoit-

teita ovat muun muassa, että vuoteen 2010 mennessä kokonaishedelmällisyys nousisi 1,9:een¹, ja ensisynnyttäjien keski-ikä alenisi.

Ensimmäisen lapsen hankkimisen siirtyessä yhä myöhemmäksi myös riski jäädä biologisista syistä lapsettomaksi kasvaa. Erityisesti monet lääkärit ovat huolissaan siitä, mitä vaikutuksia synnytysiän nousulla on lapsettomuuteen. Lääkäri Aila Tiitinen sanoo, että nainen on hedelmällisin noin 25-vuotiaana, ja hedelmällisyys alkaa laskea keskimäärin 30-vuotiaana, vaikka yksilölliset vaihtelut ovatkin suuria. (Poliklinikan kotisivut 2003.) Synnytysiän noustessa myös lapsen ja äidin terveyteen liittyvät riskit kasvavat (Oinonen 2001, 121). Nykyään Suomessa ja monissa muissa Pohjois- ja Länsi-Euroopan maissa kaikista synnyttäjistä lähes joka viides on vähintään 35-vuotias, mikä tulisi ottaa huomioon terveystaloudessa (Ruokolainen & Notkola 2007, 94).

Tutkimusten mukaan ihanteellinen ensimmäisen lapsen hankkimisikä on suomalaisten mielestä huomattavasti todellista ensisynnyttäjien ikää alhaisempi. Perhebarometriin 2002² osallistujien mielestä naisten ihanteellinen ikä saada ensimmäinen lapsi oli keskimäärin 25,4 vuotta ja miesten 27,4 vuotta. Yliopistotutkimuksen suorittaneiden mielestä ensisynnyttäjän ihanneikä oli jonkin verran korkeampi kuin muilla (26,6 vuotta). Tämäkin ikä on kuitenkin reilusti alhaisempi kuin ensisynnyttäjien todellinen keski-ikä. (Paajanen 2002, 30–32.) Pirjo Paajanen (2005, 37) on vertaillut melko nuorena eli noin 20-vuotiaana ja jo vanhempana eli noin 30-vuotiaana lapsen hankkineita ihmisiä. Heistä puolet kannatti lasten hankkimista nuorena, ja vain joka kymmenes kannatti lasten hankkimista yli 30-vuotiaana. 20-vuotiaina perheellistyneet olivat siis myös toteuttaneet oman ihanteensa, mutta jostain syystä 30-vuotiaina perheellistyneet eivät olleet. Onkin mielenkiintoinen kysymys, miksi lastenhankinnassa ihanteet ja todellisuus eivät läheskään aina kohtaa.

2.3 Perhe valinnan kohteena

Talonpoikaisessa yhteiskunnassa lasten hankkiminen oli usein välttämätöntä, koska lapset olivat työvoimaa ja vanhempien vanhuudenturva. Nykyisin lasten hankkimisen

¹ Kokonaishedelmällisyys tarkoittaa lasten määrää, jonka nainen synnyttää, jos kyseisen vuoden hedelmällisyys pysyy voimassa naisen koko hedelmällisen kauden eikä hän kuole ennen kauden päättymistä (Tilastokeskuksen kotisivut).

² Tutkimuksen aineisto kerättiin postikyselynä ja 7000 hengen otosjoukko (18–69-vuotiaat suomalaiset) poimittiin väestörekisteristä. Hieman vajaa 4000 ihmistä vastasi kyselyyn.

kustannukset ovat kasvaneet, kun lapsityö on kielletty ja lasten koulutus on pidentynyt. (Hiilamo 2000, 28.) Heikki Hiilamon (2002, 275) mukaan syntyvyys romahti 1900-luvun alussa samaan aikaan, kun alaikäisten työntekoa alettiin pitää sopimattomana, jolloin lapset muuttuivat enemmän kulutusyksiköiksi.

Yksilöiden taloudellista käyttäytymistä selittämään luodun mikroteorian mukaan ihmiset pyrkivät maksimoimaan taloudellisen hyötynsä. Tästä seuraa se, että lapsia hankitaan, jos siitä on hyötyä, mutta muussa tapauksessa niiden syntymistä yritetään välttää. Teoria näyttääkin Hiilamon mukaan selittävän hyvin 1900-luvun alun syntyvyystilannetta. (Hiilamo 2002, 274.) Ainakaan nykyisin teoria ei kuitenkaan vaikuta kovinkaan uskottavalta, sillä sen logiikan mukaan lapsia syntyisi nyky-yhteiskunnassa tuskin ollenkaan, koska harva varmaan kuvittelee lapsen hankkimisen olevan taloudellisesti kannattavaa. Pentti Takala (2005b, 50) esittääkin Göran Therborniin tukeutuen, että taloudellisten tekijöiden lisäksi perheiden muutoksiin vaikuttavat myös poliittiset, kulttuuriset ja uskonnolliset tekijät. Ainakin nykyisin lastenhankinnassa on varmasti kyse ensisijassa jostakin aivan muusta kuin taloudellisen edun tavoittelusta.

Tutkijat ovat olleet erimielisiä siitä, kuinka hyvin yhteiskunnan modernisaatio selittää perheen muutoksia (Takala 2005b, 22). Modernissa yhteiskunnassa näyttäisi kuitenkin olevan monia tekijöitä, jotka haittaavat tai ainakin lykkäävät lasten hankkimista. Jos ennen yksi tärkeä syy lasten hankkimiselle oli toimeentulon epävarmuus, jolloin lapset hankittiin osittain omaksi turvaksi, niin nykyisin elämän epävarmuus näyttäisi olevan pikemminkin yksi syy sille, miksi ihmiset eivät halua tai uskalla hankkia lapsia. Tommi Hoikkalan ja J. P. Roosin (2000, 9) mukaan kaikki vastakohtaisuudet ovat lisääntyneet 2000-luvulla, jolloin elämän eri osa-alueiden yhteensovittaminen käy yhä vaikeammaksi.

Työstä on tullut entistä vaativampaa ja monet haluavat omistautua sille täysillä edetäkseen uralla, jolloin perhe saattaa tuntua häiritsevältä tekijältä. Ihanteellinen työntekijä on joustava ja riippumaton, ja elää ensisijaisesti työn ehdoilla (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 6). Myös työsuhteiden määräaikaistumiskehityksellä ja työttömyydellä tai sen pelolla on omat vaikutuksensa lastenhankintaan, kun taloudellinen toimeentulo on jatkuvasti epävarmaa (Kivimäki 2003, 186; Keinänen 1994, 136). Erityisesti naisia työllistävillä opetus- ja terveydenhoitoaloilla lyhyet, määräaikaiset työsuhteet ovat yleisiä (Paajanen 2005, 11).

Yhtenä syntyvyyteen vaikuttavana tekijänä on pidetty myös 1960- ja 1970-luvuilla tapahtunutta ehkäisy-, abortti- ja perhesuunnittelumahdollisuuksien parantumista. Tämä on osaltaan vaikuttanut siihen, että lastenhankintaa on ylipäänsä mahdollista suunnitella etukäteen. Lastenhankinnan etuja ja haittoja voi pohtia ja myös ajoitusta miettiä enemmän ennakkoon. (Paajanen 2005, 10.) Ennen myös tavat ja perinteet rajoittivat ihmisten valinnan mahdollisuuksia enemmän kuin nykyisin (Hoikkala & Roos 2000, 15). Riitta Jallinojan mukaan perhe ei enää rakennu sarjasta kohtalonomaisia tapahtumia, vaan se rakentuu myös tietoisten ratkaisujen pohjalta. Voisi sanoa, että se on tullut paremmin ihmisten hallintaan. (Jallinoja 1984, 38.)

Lapsen hankkiminen on siis tullut riippuvaiseksi siitä, miten houkuttelevana se näytetään muiden tärkeiden elämänalueiden rinnalla. Näitä voivat olla työn lisäksi esimerkiksi vapaa-aika, ystävät ja parisuhde. (Jallinoja 2000a, 5.) Julia Brannen ym. (2001, 123–130) tutkimuksessa eurooppalaisten nuorten perhearvoista nuoret mainitsivat, että ennen lapsen hankkimista halutaan ”kokea elämää”. Nuoret haluavat lykätä perheen perustamista, koska elämä ilman perhettä on niin kiinnostavaa (Jallinoja 2000a, 5). Kaisa Ketokiven (2002, 53) mukaan elämysten kaipuu ei kuitenkaan lopu siihen, kun tietyt asiat on koettu, vaan niitä janoetaan yhä lisää.

On kuitenkin syytä välttää tekemästä liian suuria erotteluja menneen ja nykyisen välillä. Monet tuntuvat ajattelevan, että perheen perustaminen ja lasten hankkiminen on ennen ollut maailman luonnollisin asia, ja vasta nykyisin siitä on tullut monimutkainen prosessi (esim. Beck & Beck-Gernsheim 1995, 112; Paajanen 2002, 11; Ketokivi 2002, 2; Ziehe 1991, 98). Lastenhankintaan liittyvät asiat ovat kuitenkin varmasti aina tuottaneet päänvaivaa, sillä esimerkiksi abortit eivät ole mikään nykyajan keksintö. Toisaalta nykyisinkin lastenhankintaan liittyvissä kysymyksissä ihmiset näyttäisivät tekevän kaikkea muuta kuin rationaalisia päätöksiä. Esimerkiksi Paajasen tutkimuksessa yksi olennainen syy lapsen hankinnan siirtämiseen oli vauvakuumeen puuttuminen (Paajanen 2002, 48–49). Vaikka siis periaatteessa ihmisillä on vapaat valinnanmahdollisuudet, käytännössä niitä ei aina haluta tai voida käyttää. Vanhat periaatteet elävät yhä uusien rinnalla (Jallinoja 1994, 8, 12).

3 Vapauden onni ja ahdistus

Tässä luvussa käsittelen tarkemmin lapsen hankkimista yhteiskunnassa, jossa perheestä on tullut tietoisien valinnan kohde. Perehdyn individualisoitumisen ja riskiyhteiskunnan käsitteiden kautta niihin nyky-yhteiskunnassa vallitseviin asenteisiin ja arvoihin, jotka vaikuttavat perheisiin, parisuhteisiin ja lastenhankintaan. Näkökulmani muuttuu siten edellisen luvun väestötieteellisestä enemmän sosiologiseen suuntaan.

Individualisoitumisen ja riskiyhteiskunnan käsitteiden voisi ensi kuulemalta ajatella olevan melko kaukana varsinaisen empiirisen tutkimuskohteeni eli perheellisten opiskelijoiden elämäntilanteista, hehän ovat voittaneet mahdolliset riskiyhteiskuntaan liittyvät pelot lapsen hankkimisesta ja valinneet nuoruuden ja individuaalisen elämäntavan sijaan sitoutumisen ja perheen. Pertti Alasuutarin (1999, 201) mukaan kuitenkin juuri vastakkaisten ja rinnasteisten ilmiöiden kautta voi saada otteen tutkimuskohteesta, ja niiden avulla voi suhteuttaa tutkimuskohdetta muuhun todellisuuteen. Toisaalta perhe asetetaan ehkä joskus liian vastakkaiseen asemaan suhteessa individualismiin. Voikin kysyä, onko lainkaan niin, ettei perheellinen voi olla samaan aikaan nuori ja elää individualistisesti.

3.1 Individualistien parisuhteet ja perheet

Individualisoituminen tarkoittaa Ulrich Beckin ja Elisabeth Beck-Gernsheimin (2002, 5) mukaan sitä, että ihmisillä on mahdollisuus tehdä yksilöllisiä valintoja kaikilla elämän osa-alueilla; elämästä, kuolemasta, identiteetistä, avioliitosta, lapsista ja kaikesta muustakin tulee valinnan kohteita. Koska ihmisillä on huomattavasti suuremmat valinnan mahdollisuudet koulutuksessa, työelämässä, ihmissuhteissa ja itsensä kehittämisessä, liian suuri sitoutuminen voi tuntua ainakin nuorena mahdottomalta, jotta kaikki elämän mahdollisuudet pysyisivät avoimina (Hoikkala & Roos 2000, 21).

Tarkastelin jo aiemmin hieman parisuhdetta ja sen muutoksia avioliittoja, avoliittoja ja syntyvyyttä käsittelevässä luvussa (ks. luku 2.2). Nyt käsittelen parisuhteen problematiikkaa vähän perusteellisemmin. Parisuhde ansaitsee perusteellisemmän käsitteelyn, sillä puhe perheestä ja lasten hankkimisesta liittyy läheisesti puheeseen parisuhteesta. Vaikka moni elää parisuhteessa ilman lapsia, harva kuitenkaan haluaa lapsia ilman parisuhdetta. Turvallinen ja hyvä parisuhde on tutkimuksissa usein osoittautu-

nut tärkeimmäksi ehdoksi lapsen harkitsemiselle (Paajanen 2005, 41). Siksi se, mitä perheelle tapahtuu, riippuu suurelta osin siitä, mitä parisuhteelle tapahtuu (Jallinoja 2000b, 19). Perheen ja syntyvyyden muutoksia pohdittaessa onkin aina syytä ottaa huomioon myös parisuhdekäyttäytymisessä tapahtuneet muutokset.

Vaikka ihmiset sitoutuvat nykyisin myöhemmin, ensimmäinen parisuhde solmitaan jopa nuorempana kuin aiemmin (Nikander 1994, 34). Jallinojan mukaan puolison valintaan käytetty aika on pidentynyt ainakin 10 vuotta. Tämä johtuu siitä, että rakastuminen ei ole enää suoraan kytköksissä puolison valintaan tai ihanteelle siitä, vaan nykyisin käydään läpi lukuisia rakastumisia, joista harvat johtavat avioliittoon. (Jallinoja 2000b, 66–67.) Toisaalta nykyisin kaikki eivät edes halua rakkautta, sitoutumista ja parisuhdetta. Erityisesti nuorena monet saattavat haluta elää vapaasti, ilman sitoumuksia. Ääriesimerkki sitoutumattomuudesta parisuhteisiin on 1990-luvun lopulla Anna-lehdessä ollut juttu noin 20-vuotiaiden naisten ”deittailukulttuurista”. Heidän suhteidensa perustana ei ollut rakastuminen, vaan he ”deittailivat” vain hovin vuoksi. Aikaisin vakiintuminen oli heidän mielestään naurettavaa, ja se tarkoitti koko muun elämän uhraamista. (Jallinoja 2000b, 63–65.)

Anthony Giddens käyttää nykyajan ihmissuhteista termiä puhdas suhde. Hän sanoo, että jatkuvien valintojen mahdollisuudet johtavat siihen, että nykyajan ihmissuhteissa tasavertaiset ja itsenäiset ihmiset tapaavat toisiaan vain silloin, kun molemmille sopii. Suhde on mahdollista lopettaa heti, kun se ei tyydytä toista osapuolta. (Giddens 1992, 58.) Tällaiseen suhteeseen ei todennäköisesti haluta hankkia lasta, sillä vanhemman ja lapsen välinen suhde on puhtaan suhteen vastakohta, koska lapsi on pitkään riippuvainen vanhemmastaan. Sen jälkeen, kun lapsi on kerran päätetty tehdä, vanhempi ei voi enää päättää, ettei haluakaan jatkaa suhdetta. Pettymyksistä ja välirikoistakin huolimatta vanhemmuus säilyy siteenä ja velvoitteena. (Rotkirch 2000, 187.)

Suurin osa ihmisistä kuitenkin sitoutuu jossain vaiheessa. Kaikesta individualisointipuheesta huolimatta myös perhearvot näyttävät siis edelleen olevan voimissaan. Esa Pohjanheimon (2005) vuosina 1997–1998 tehty arvohaastattelu osoitti, että yksi tärkeimmistä arvoista liittyy edelleen perheen hyvinvointiin. Vaikka sellaisten ihmisten määrä, jotka eivät halua lapsia, on lisääntynyt, monien tutkimusten mukaan useimpien nuorten haaveena on edelleen perustaa oma perhe (Brannen ym. 2001; Harinen 1998, 426).

Etenkin nuoremmissa sukupolvissa itsenäisyyden ja valinnan mahdollisuuksien sekä vaihtelun ja jännityksen arvostukset ovat kuitenkin samaan aikaan lisääntyneet. Arvot ovat lisäksi 1980- ja 1990-lukujen aikana muuttuneet yhteisöllisistä arvoista yksilöllisten arvojen suuntaan. (Pohjanheimo 2005.) Vaikka siis periaatteessa perhe tuntuu houkuttelevalta, joku muu asia saattaa tuntua vielä houkuttelevammalta. Kulttuuriset arvot ovatkin usein ristiriitaisia. Nykyään esimerkiksi korostetaan samanaikaisesti sekä ankaraa työetiikkaa että sen kanssa osittain vastakkaisia perhearvoja (Takala 2005a, 7).

Nuorten tulevaisuudenperheet koostuvat ensisijaisesti yksilöistä, jolloin yksilön tarpeet menevät hänen perheensä tarpeiden edelle (Harinen 1998, 426). Suurin osa ihmisistä sitoutuu jossain vaiheessa, mutta sitoutuminen ei välttämättä koskaan ole lopullista. Vaikka elämä näyttäisi kuinka vakiintuneelta tahansa, valinnan mahdollisuudet saavat ihmiset pohtimaan jatkuvasti elämäänsä oman arkensa tasolla (Hoikkala & Roos 2000, 21). Monet saattavat pohdiskella läpi elämän, kannattaako parisuhdetta jatkaa vai löytyisikö jostain parempi kumppani vai olisiko sittenkin paras elää yksin (Jallinoja, 1994, 11). Hoikkala ja Roos (2000, 21) kutsuvat tätä oman elämän alituista arviointia elämänpolitiikaksi.

Nykyisin suhteiden perusta on yleensä romanttinen rakkaus, joten rakkauden kesto määrittelee usein myös suhteen keston. Ihmisten sitoutumisen, avioitumisen ja myös eroamisen perusteena on rakkaus (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 11). Myös Päivi Harisen (1998, 427) haastattelemat nuoret olivat sisäistäneet ajatuksen siitä, ettei mikään parisuhde ole välttämättä ikuinen, vaan rakkauden kuollessa suhde on syytä lopettaa. Koskaanhan ei voi tietää, milloin ja kenen kohdalla tämä rakkauden kuoleminen tapahtuu, ja avioerojen määrästä päätellen se tapahtuu hyvinkin monen kohdalla.

Toki parisuhde ei enää nykyään ole ehdoton moraalinen välttämättömyys lapsen hankkimiselle, ja nykyisin jotkut naiset jopa haluavat hankkia lapsen yksin (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 74). Koska individualisoituneessa yhteiskunnassa eläminen kumppanin kanssa voi tuntua hankalalta, jotkut ihmiset voivat turhautua koko parisuhteeseen. Tällöin lapsesta voi tulla parisuhteen korvike, elämän perusta, johon voi kohdistaa rakkautensa ja toiveensa. (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 72–73.)

3.2 Vapauden varjopuoli ja vanhemmuuden vaatimukset

Individualisoituminen tarkoittaa, että olemme vapaat tekemään omat yksilölliset elämänvalintamme. Beck kuitenkin väittää, että itse yksilöllistyminen on väistämätöntä, sitä emme voi valita. Meidät on tuomittu itse suunnittelemaan, sovittelemaan ja korjaamaan oma elämäkertamme. (Beck 1995, 27–29.) Koska enää ei ole ylhäältäpäin tulevia arvoja ja normeja päätöksiä määräämässä, joutuu jokainen myös kantamaan itse vastuun omista ratkaisuksistaan (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 7). Siksi lapsen hankkimisesta, kuten kaikista muistakin elämänvalinnoista, on tullut henkilökohtainen riski (Beck 1995, 29). Beck (1992) kutsuukin nykyajan yhteiskuntaa riskiyhteiskunnaksi. Vaikka monesti näytetään ajattelevan, että nuoret eivät halua hankkia lapsia, koska he haluavat elää mahdollisimman pitkään vapaata, itsekästä elämäänsä, ei asia välttämättä ole näin yksinkertainen. Koska perheen perustaminen koetaan henkilökohtaisena riskinä, se saattaa herättää myös ahdistusta ja pelkoa.

Riskistä aiheutuvan pelon minimoimiseksi on helpompaa tehdä samankaltaisia valintoja kuin muut ihmiset. David Riesman kuvaa nykyajan ihmistä termillä *other directed*, jonka Ketokivi on suomentanut toisiinsa suuntautuvaksi. Riesman tarkoittaa tällä sitä, että vaikka ihmisten toimintaa eivät enää määrää auktoriteetit, heidän toimintaansa vaikuttavat vertaisryhmän odotukset. Ahdistavinta toisiinsa suuntautuvalla ihmistyyppille olisi jäädä yksin oman valintansa kanssa, ja siksi hän etsii jatkuvasti signaaleja toisilta, ja muokkaa valintojaan niiden mukaan. (Riesman 2001, 11–25, Ketokiven 2002, 56–57 mukaan.) Ketokivi sanoo, että vapaudesta on tullut jopa jossain määrin nuoruutta koskeva normi, mikä tarkoittaa, ettei perhe kuulu alle 30-vuotiaiden elämään (Ketokivi 2002, 113).

Perheen muodostaminen myös epäonnistuu nykyään usein. Kun mediassa käsitellään negatiivisia perhe-elämään liittyviä asioita, esimerkiksi lasten ja nuorten pahoinvointia, avioeroja ja uskottomuutta, nämä tapahtumat eivät jää perheen perustamista pohdivilta nuorilta huomaamatta. Tämä voi johtaa siihen, etteivät nuoret välttämättä jaksa uskoa onnellisiin perhetarinoihin. (Vaaranen 2006, 28.) Koska ihmiset tietävät perheen perustamiseen liittyvät riskit, he ryhtyvät varotoimiin, jotta he välttäisivät nämä riskit. Myös nämä varotoimet siirtävät perheen perustamista yhä myöhemmäksi. (Jalilinoja 2000a, 5.)

Lasten hankkimiseen liittyvistä riskeistä huolimatta suurin osa ihmisistä kuitenkin tahoo perheen ja lapsia jossain vaiheessa. Riskin kääntöpuolena on usein varmuus, vakuus ja turvallisuus. Esimerkiksi avioliitto mielletään avioliittoa turvallisemmaksi, ja myös lapset tuovat elämään turvaa ja jatkuvuutta. Erityisesti nuoret aikuiset elävät valinnanvapauden, itsensä kehittämisen ja norminmukaisen perhe-elämän tavoittelun välisessä ristiriidassa. Heidän on alituisesti mietittävä, milloin olisi oikea aika sitoutua, ja mitä kaikkea pitäisi kokea ennen sitä. (Oinonen 2001, 119; Vaaranen 2006, 29.)

Refleksiivisen katseen kohdistaminen omaan elämään ja perheeseen on johtanut siihen, että ihmisten elämä on alkanut täyttyä kriiseillä ja ongelmilla (Jallinoja 1994, 11). Tuntuu melkein siltä, että kriisistä toiseen kulkemisesta olisi tullut jollain tavalla trendikästä. Zygmunt Bauman sanoo, että ihmisten lisääntynyt valinnanvapaus ei välttämättä takaakaan onnea. Joidenkin näkemysten mukaan se tuo jopa enemmän kurjuutta kuin iloa. (Bauman 2002, 27.)

Beck ja Beck-Gernsheim näyttävät osuvan oikeaan sanoessaan, että vapaus yhtäällä voi tarkoittaa riippuvuutta toisaalla. Individualisoituminen on monimuotoinen ilmiö, ja se voi merkitä valinnanvapauden lisäksi painetta noudattaa sisäistettyjä vaatimuksia. Se voi merkitä myös riippuvaisuutta asioista, joihin ei voi itse vaikuttaa. (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 7.) Individualisoitumispuheessa näytetään usein unohtavan eräs seikka; se, miten vapaat toimintamahdollisuudet yksilöllä on, on pitkälti riippuvainen hänen omista voimavaroistaan. Tähän vaikuttaa esimerkiksi hänen koulutustasonsa ja työmarkkina-asemansa. (Bauman 1996, 212; Järvinen 2001, 60.) Individuaalisen yhteiskunnan vapaudesta hyötyykin ainoastaan osa ihmisistä. Kasvavalla joukolla ihmisiä on toisaalta yhä vähemmän mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä ja yhteiskuntaan (Blom 2001, 190). On varmasti paljon ihmisiä, joilla ei ole henkisiä tai aineellisia resursseja tehdä elämässään kauaskantoisia ratkaisuja ja siten hallita oman elämänsä kulkua.

Yksi syy sille, miksi ihmiset siirtävät lapsen hankkimista tai jättävät lapset jopa kokonaan hankkimatta, näyttää yllättäen olevan se, että ihmiset pelkäävät ottaa sitä valtavaa vastuuta, minkä lapsi tuo mukanaan (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 110). Tämän näkemyksen mukaan se, että lapsia ei hankita, ei johtuisikaan ensisijassa ihmisten itsekkydestä, vaan siitä, että lapsista näyttäisi tulleen tärkeämpiä kuin koskaan. Nykyi-

sin ollaan tietoisia sellaisista psykologisista asioista kuten siitä, että lapsen persoonallisuuteen vaikuttaa se, miten häntä kohdellaan. Siksi ihmiset saattavat pohtia tarkasti itseään ja parisuhdettaan ennen lapsen hankkimista. He pohtivat, onko suhde tarpeeksi hyvä kestäämään lapsen aiheuttaman muutoksen, ja ovatko he itse henkisesti kypsiä kohtelemaan lasta oikein. (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 109.)

Myös ympäristön asettamat vaatimukset vanhemmuudelle ovat kasvaneet. Jos ennen hyvään lapsuuteen riitti koti, vaatteet, ruoka ja rakkaus, niin nykyisin vanhempien odotetaan tarjoavan lapsilleen laadukasta yhdessäoloa, koulutusta ja harrastuksia (Oinonen 2001, 121). Mitä enemmän vanhempien odotetaan tarjoavan lapselleen ihanteelliset olosuhteet, sitä pidempään potentiaalinen vanhempi harkitsee sitä, onko hän valmis hankkimaan lapsen, ja sitä pidemmälle lapsen hankinta saattaa lykkääntyä (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 108). Tietysti oman valmiuden pohtiminen on hyväkin asia, sillä niin suurta päätöstä kuin lapsen hankkimista tuskin kannattaa tehdä hetken mieltäjohteesta. Täydellisyyden vaatiminen on kuitenkin huono asia, sillä perheelle kuuluu niin paljon tehtäviä, että niistä kaikista on mahdotonta selviytyä täydellisesti. Onnistuminen jossakin asiassa tuottaa epäonnistumisia toisaalla, joten perhe-elämässä pitäisi tyytyä epätäydellisyyteen. (Kraav & Lahikainen 2000, 113.) Huolestuttavinta tietysti on, jos onnistutaan hankkimaan lapsille kalliita harrastuksia ja koulutusta, mutta epäonnistutaan lapsen perustarpeiden tyydyttämisessä sekä rakastavan ja turvallisen kasvu ympäristön luomisessa.

Yhteiskunnassamme on tutkija Eija Sevón mukaan myös kulttuurinen vaatimus hyvästä vanhemmuudesta ja erityisesti hyvästä äitiydestä, joka ei anna tilaa negatiivisille tunteille (Kelan Sanomat 19.–30.11.2007a). Myös lehdistä saa toisinaan lukea vanhemmista, jotka näyttävät selviytyvän kaikesta täydellisesti, oli elämäntilanne kuinka haastava tahansa (esim. Aviisi 13.9.2007). Täydellisyyden vaatimus tai ainakin ihanne siitä voi saada perhettä suunnittelevan ajattelemaan, ettei ikinä itse kykenisi moiseen, tai toisaalta jo vanhemmaksi ehtineen kokemaan syyllisyyttä ja huonommuutta. Sevón toivookin, että äitiyden kaikista puolista voisi puhua, ilman että äitiys olisi joko täydellisen ihanaa tai kamalaa (Kelan Sanomat 19.–30.11.2007a).

4 Opiskelijavanhemmuus

Seuraavaksi kohdistan katseeni korkeakoulutukseen, eli tulen askeleen lähemmäksi niitä elämäntilanteita, joissa tutkimukseni kohde eli opiskelijavanhemmat elävät. Tarkastelen suomalaista korkeakoulutusta lasten hankkimisen näkökulmasta, sekä opiskelijavanhempien tukijärjestelmiä. Perheellisistä korkeakouluopiskelijoista ei kuitenkaan ole tehty kovin paljon aiempaa tutkimusta, joten käsittely jää melko lyhyeksi.

Korkeakouluopiskelijoilla tarkoitan tässä sekä yliopisto- että ammattikorkeakouluopiskelijoita. Ammattikorkeakouluopiskelijoista omana erityisryhmänä ei ole saatavilla kovin paljon tutkimustietoa, ja ammattikorkeakoulut kehitettiin vasta 1990-luvun aikana yliopistojen rinnalle (Lempinen & Tiilikainen 2001, 7). Käsittelyni painottuu siis jossain määrin yliopisto-opiskelijoihin. Tämä ei mielestäni ole ongelma, sillä vaikka yliopisto- ja ammattikorkeakoulu-opiskelussa on varmasti myös eroavaisuuksia, oletan perheen ja opiskelun yhteensovittamisen olevan molemmissa tapauksissa suunnilleen samanlaista.

4.1 Korkeakoulutus ja perheellistyminen

Koulutuksen, työn ja lastenhankinnan yhteensovittaminen on erityisesti naisilla tuottanut paljon päänvaivaa. Naisten opiskelun alkuaikoina naisten oli yksinkertaisesti valittava joko opiskelu tai perhe-elämä. Myöhemmin tämä ei ollut enää toimiva malli, sillä naisia tarvittiin sekä työelämässä että väestön lisäämisessä. Ratkaisuksi naisten opiskelun, työn ja perhe-elämän yhteensovittamiselle esitettiin niin sanottua vaihemallia. Mallin mukaan naisen tärkeät tehtävät sijoittuvat elämän eri vaiheisiin niin, että ensin opiskellaan, sitten tehdään lapset ja sen jälkeen keskitytään työelämään. (Nätkin & Kyllönen 1985, 11; Myrdal & Klein 1956.)

Vaihemalliin ei yksinkertaisesti kuulunut ajatus, että lapsia olisi mahdollista hankkia jo opiskeluaikana. Jos joku näin teki, sitä saatettiin pitää suorastaan sopimattomana. Ajateltiin, että on vastuutonta perustaa perhe ennen kuin siihen on olemassa taloudelliset mahdollisuudet. Taloudellisen toimeentulon epävarmuuden lisäksi opiskeluajan on perinteisesti ajateltu olevan itsensä etsimisen aikaa, johon eivät lapset kuulu. (Nätkin & Kyllönen, 1985, 16–17.)

Korkeakoulutuksen arvomaailma ei välttämättä myöskään edesauta lapsen hankkimista nuorena. Harland Bloland sanoo, että korkeakoulutus on vahvasti kiinnittynyt modernisaation ideaaliin. Modernisaation ajatus on, että järjen ja tieteen avulla ihmiset vapautuvat tietämättömyyden siteistä, traditioista ja ahtaasta uskonnosta. Niiden tilalle luvataan vapautta, tasa-arvoa, oikeudenmukaisuutta, hyvää elämää ja vaurautta. (Bloland 1995, 523–524.) Tällainen arvomaailma vaikuttaa melko individualistiselta ja ehkä jopa perhekielteiseltä. Beckin mukaan juuri koulutus mahdollistaa itsereflektion ja sitä kautta omaan sosiaaliseen elämäntapaansa vaikuttamisen. Koulutuksen pidentyessä traditiot, ajattelumallit ja elämäntyyli muotoillaan uudelleen. (Beck 1992, 93.) Tällöin yhä useamman elämäntyyliin saattaa kuulua päätös olla hankkimatta ollenkaan lapsia.

Koska nykyisin jokaisella on oikeus ja samalla velvollisuus tehdä omat, yksilölliset elämänvalintansa, voisi kuvitella, että lapsen hankkiminen opiskeluaikana olisi yhä useammalle varteenotettava vaihtoehto. Vaihemalli näyttää kuitenkin siinä mielessä olevan edelleen voimissaan, että valtaenemmistö vaikuttaa edelleen ajattelevan itsestään selvästi, että lapset hankitaan vasta valmistumisen jälkeen. Paajasen tutkimuksessa alle 30-vuotiaat vastaajat esittivät yleisimmin (60 % vastaajista) syyksi lastenhankinnan lykkäämiseen oman tai puolison halun saada opinnot päätökseen. Toiseksi yleisin syy oli taloudellisen tilanteen epävarmuus, mikä myös liittyy opiskeluaikaan. (Paajanen 2002, 48.) Yliopisto-opiskelijoiden terveystutkimukseen 2004³ osallistuneista miehistä vain 6,8 prosentilla ja naisista 7,9 prosentilla oli lapsia (Virtala 2007, 64). Tämä on jopa vähemmän kuin vuonna 1965, jolloin kaikille Suomen yliopisto-opiskelijoille tehdyn tutkimuksen mukaan 11–13 prosentilla yliopisto-opiskelijoista oli lapsia (Kalaja 1967). Kun otetaan vielä huomioon, että opiskelevista vanhemmista suuri osa on yli 30-vuotiaita (Lempinen & Tiilikainen 2001, 24), niiden korkeakouluopiskelijoiden määrä, jotka hankkivat sekä lapset että korkeakoulutuksen nuorina, on vieläkin pienempi.

Vaikka vaihemalli on voinut joskus olla toimiva, nykyisessä yhteiskunnassa se on ongelmallinen. Koulutusajat ovat pidentyneet, joten naiset ovat opiskeluaikanaan yleensä hedelmällisimmässä iässä. Erityisesti yliopisto-opiskelijat aloittavat Suomessa opintonsa keskimäärin suhteellisen myöhäisellä iällä, ja myös valmistuvat melko van-

³ Kyseessä oli postikysely kaikille YTHS:n piirissä oleville opiskelijoille.

hoina. Keskimääräinen yliopisto-opintojen aloittamiskä vuonna 2001 oli 20,5 vuotta ja valmistumiskä 27,1 vuotta. Keskimäärin pidetään siis kaksi väli vuotta ennen yliopisto-opintojen aloittamista. Suomalainen valintajärjestelmä ja se, että monet ovat valmiita pyrkimään useita kertoja päästäkseen haluamaansa opiskelupaikkaan, lisäävät väli vuosien pitämistä. (Sajavaara ym. 2002, 21–23.)

Koska työmarkkinat ovat muuttuneet epävakammiksi, ei taloudellinen tilanne välttämättä valmistumisen jälkeenkään tunnu tarpeeksi turvatulta lapsen hankkimiselle (Kivimäki 2003, 186; Keinänen 1994, 136). Tällöin ei ole ihme, jos lapsen hankinta lykkääntyy hamaan tulevaisuuteen, tai lapset eivät sovi enää ollenkaan kuvioon. Eri-tyisesti korkeasti koulutettujen ihmisten määrääikaisten työsuhteiden yleisyys ja sen vaikutukset perheellistymiseen alkaa olla yhteiskunnassamme jo merkittävä ilmiö. Työ ja perhe -tutkimuksen mukaan akateemisesti koulutetut naiset olivat lykänneet lasten hankintaa tai rajoittaneet lasten lukumäärää toivomaansa pienemmäksi työstä johtuvien syiden vuoksi huomattavasti useammin kuin muut. (Salmi 2004, 117.) Tämä sama ongelma koskettaa vieläpä huomattavaa osaa hedelmällisessä iässä olevista suomalaisista, sillä korkeakoulutuksen kattavuutta on haluttu laajentaa jopa 70 prosenttiin ikäluokasta (Lempinen & Tiilikainen 2001, 7).

Yliopisto-opiskelijoiden terveystutkimuksen 2004 mukaan suurin osa eli 88,6 prosenttia opiskelijoista kuitenkin haluaisi tulevaisuudessa lapsia, ja keskimäärin lapsia haluttaisiin 2,2 (Virtala 2007, 65). Vuoden 2002 tilastojen mukaan vähän koulutetut 30–34-vuotiaat naiset olivat synnyttäneet keskimäärin 1,7 lasta kun taas samanikäisillä ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneilla naisilla lapsia oli keskimäärin vain 0,9. Kokonaan lapsettomia vähän koulutettujen ryhmässä oli 35 prosenttia ja korkeasti koulutettujen ryhmässä 46 prosenttia. (Akavan kotisivut.) Usein lapsettomuus ei olekaan tietoinen päätös vaan se syntyy useista päätöksistä olla hankkimatta lapsi juuri nyt (Paajanen 2002, 13).

4.2 Opiskelijavanhemmat ja yhteiskunnan tuki

Suomen perhepolitiikan tärkeimmät elementit koostuvat asumistuesta, lapsilisästä, äitiys- ja vanhempainetuksista, lasten päivähoidosta sekä kotihoidon tuesta (Hiilamo 2006, 88). Jo 1930-luvulla säädettiin muutamia perhepoliittisia lakeja, mutta varsinaisesti perhettä tukeviin toimenpiteisiin ryhdyttiin 1940-luvulla (Jallinoja 1984, 49).

Perhepolitiikan kehittämiseen vaikutti huoli väestönkehityksestä, joten ajateltiin, että yhteiskunnan on pyrittävä lieventämään lapsen saamiseen liittyviä taloudellisia ja sosiaalisia riskejä (Hiilamo 2006, 18). Yhteiskunnalta vaadittiin tukitoimia äitiyden, työn ja opiskelun yhdistämiseen myös siksi, että naisia tarvittiin sodan jälkeisinä vuosikymmeninä yhä enemmän palkkatöissä (Heimo & Nätkin 2007, 216).

Naisten työssäkäynnin lisääntyminen on vaikuttanut erityisesti lasten päivähoidon kehittämiseen. Laki lasten päivähoidosta säädettiin vuonna 1973. (Hiilamo 2006, 80, 120.) Alle kouluikäisten lasten vanhemmilla on subjektiivinen oikeus saada halutesaan lapset kunnalliseen päivähoitoon. Kaikille tarjolla oleva julkinen päivähoito ja pitkät perhevapaat tekevät Suomessa ja myös muissa Pohjoismaissa työn ja perheen yhteensovittamisen helpommaksi. (Takala 2005a, 13; 2005b 51.)

Takalan mukaan suomalainen perhepolitiikka on osaltaan vaikuttanut siihen, että sellainen kiinteiden sukupuoliroolien ydinperhemalli, jossa mies on elättäjä ja nainen hoitaa kodin, on harvinaistunut. Yhä useammassa pienten lasten perheessä on nykyisin kaksi elättäjää ja kaksi hoitajaa. (Takala 2005b, 29.) Toisaalta voi miettiä, mikä on lopulta ollut syy ja mikä seuraus. Perhepolitiikan kehittäminen suosimaan muitakin kuin mieselättäjän ydinperheitä on varmasti ollut osittain vastaus yhteiskunnan yleiseen asennemuutokseen ja perinteisen perhemallin murtumiseen, jolloin tukia on nähty tarpeelliseksi kehittää uusien tarpeiden mukaan (Hiilamo 2006, 82).

Perhe-etuuksien vaikutuksista ihmisten lastenhankintaan on oltu montaa eri mieltä, mutta maissa, joissa lapsiperheiden etuudet ovat kattavimpia, on todettu olevan myös korkeampi syntyvyys (Oinonen 2001, 117). Vaikka Suomessa perhe-etuudet ovatkin moneen muuhun maahan verrattuna kattavia, opiskeluaikana lasten hankkimiseen ne eivät kuitenkaan kannusta. Vanhempainetuusjärjestelmää ei ole tehty opiskelijoita silmälläpitäen, vaan siinä huomaa edelleen selkeän kytköksen nimenomaan työelämään (Nissinen 2006, 38). Ansiosidonnainen vanhempainpäiväraha järjestelmä ja matala perusvanhempainpäiväraha tekevät opiskeluaikana lasten hankkimisen usein taloudellisesti hankalaksi. Tämä ongelma on havaittu myös poliittisella tasolla (Aamulehti 10.3.2006). Elleivät opiskelijavanhemmat ole olleet töissä opintojen ohella, he saavat perusvanhempainpäivärahan. Aikaisemmin työttömän peruspäiväraha on ollut huomattavasti korkeampi kuin perusvanhempainpäiväraha, mutta vuoden 2009 alussa

tämä monen mielestä väärä korjaantui, kun minimiäitiys-, isyys- ja vanhempainpäivärahat nostettiin työmarkkinatuen tasolle (Kelan tiedote 22.12.2008).

Opiskeleva vanhempi voi toisaalta nostaa yhtä aikaa perusvanhempainpäivärahaa ja opintorahaa. Opintorahan maksamisen edellytys on kuitenkin se, että opiskelija etenee opinnoissaan riittävän tehokkaasti. Jos opiskelija ei nosta opintorahaa, voidaan vanhempainpäiväraha maksaa mahdollisten työtulojen mukaan. Lisäksi jokaisesta lapsesta saa lapsilisän siihen asti, kunnes lapsi täyttää 17 vuotta. (Kelan Sanomat 19.–30.11.2007b.) Vanhempainpäiväraha-ajan päätyttyä lasta voi halutessaan hoitaa kotona kotihoidon tuella. Vuodesta 1990 alkaen kaikilla alle kolmevuotiaiden lasten vanhemmilla on ollut mahdollisuus saada kotihoidon tukea. (Hiilamo 2006, 142.)

Suomessa opiskelijoille on myönnetty vuodesta 1972 lähtien opintolainojen ohessa opintorahaa, ja vuodesta 1977 myös asumislisää. Opiskeluaikaisen toimeentulon turvaamiseen tähtäävää tukea on myönnetty vuodesta 1992 alkaen yliopisto-opiskelijoille, ja vuodesta 1994 alkaen ammattikorkeakouluopiskelijoille. Moneen muuhun maahan verrattuna suomalainen universaali opintotuki onkin erittäin hyvä. (Lempinen & Tiilikainen 2001, 32.) Perheelliset opiskelijat siirtyvät opintotuen asumislisän sijasta yleisen asumistuen piiriin. Opintotuen asumislisää saava opiskelija voi ansaita tuloja opintotuen vapaan tulon määrään saakka ilman, että se alentaa hänen asumislisäänsä. Yleisessä asumistuessa taas kaikki ansiotulot alentavat tukea. (Nissinen 2006, 33–34.) Vaikka usein tuki nousee asumislisältä asumistuen piiriin siirryttäessä, tiukemmat tulorajat vaikuttavat siihen, että pahimmassa tapauksessa opiskelijan asumiseen saama tuki saattaa laskea, kun hän saa lapsen. Perheellisen opiskelijan tulorajat opintotuen saamiselle taas ovat samat kuin perheettömällä, vaikka heillä on enemmän suita ruokittavana.

Perhepolitiikassa ei siis ole huomioitu opiskelijavanhempia, eikä myöskään opintotukea ole suunniteltu perheellisiä silmällä pitäen. Siksi perheelliset opiskelijat ovatkin monessa mielessä välinputoajia. Jotain parannusta opiskelijavanhempien tilanteeseen on kuitenkin mahdollisesti luvassa, sillä kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallin⁴ on asettanut työryhmän, joka pohtii, miten opintotuen avulla voitaisiin parantaa perheellisten opiskelijoiden toimeentuloa ja opiskeluedellytyksiä (Opetusministeriö 2008). Ainakin opintorahaan aiemmin liittyneen mutta vuonna 1994 poistetun lapsi-

⁴ pääministeri Matti Vanhasen II hallitus

korotuksen palauttamista on suunniteltu (Nissinen 2006, 32; Aviisi 17.4.2008). Perheellisten opiskelijoiden aseman parantaminen on ollut viime aikoina vahvasti myös opiskelijajärjestöjen, muun muassa Suomen ylioppilaskuntien liiton agendalla (SYL 2008).

5 Metodologia ja tutkimusaineisto

Ennen siirtymistä analyysiosuuteen esittelen tutkimuskysymykseni ja analyysimetodini sisällönanalyysin. Tässä luvussa kerron myös tutkimusaineiston keruun vaiheet ja esittelen aineiston, sekä pohdin tutkimuksentekoon liittyviä haasteita.

5.1 Tutkimuskysymykset ja ristiriidan käsite

Opiskelijoiden perheellistymiseen liittyvät asiat ovat olleet viime aikoina melko paljon esillä mediassa. Lehdistä on saanut toistuvain väliajoin lukea, kuinka vuoroin lääkärin, vuoroin ministerit kannustavat erilaisiin syihin vedoten opiskelijoita hankkimaan lapsia. Syiksi on esitetty muun muassa, että opiskeluaikana naiset ovat yleensä hedelmällisimmässä iässä, ja myös terveyden kannalta olisi parempi, että lapset synnytettäisiin nuorena. (Helsingin Sanomat 6.1.2007; Taloussanomat 9.5.2008.) Alun perin kiinnostukseni tutkia perheellisiä korkeakouluopiskelijoita syntyikin tästä mediakeskustelusta. Valtion näkökulmasta olisi varsin otollista, että opiskelijat hankkisivat lapsia, sillä se alentaisi ensisynnyttäjien keski-ikää. Ensisynnyttäjien keski-ikä alenemisella voisi olla vaikutuksia myös lopulliseen lapsimäärään.

Lähestyn tutkimuskohdettani eli opiskelijavanhempia ristiriidan käsitteen kautta, ja tutkimuskysymykseni ovat:

1. Mitä ristiriitoja lapsen hankkiminen opiskeluaikana aiheuttaa?
2. Miten opiskelijavanhemmat pyrkivät hallitsemaan näitä ristiriitoja?

Tässä vaiheessa on syytä selventää, että vaikka puhunkin lapsen ”hankkimisesta”, en toki ajattele sen olevan pelkkää rationaalista suunnittelua. Toisaalta voisi olla parempi puhua mieluummin vaikkapa lasten saamisesta tai syntymisestä. Päätin kuitenkin käyttää termiä hankkiminen tutkimuksessani, koska saaminen tai syntyminen toisaalta kuulostaa siltä, että lapsia vain tulee. Mielestäni on perusteltua puhua lapsen hankkimisesta, sillä vaikka lapsi ei välttämättä yrittämisestä huolimatta synny, lapsen syntymä on myös aina mahdollista estää. Myös moni opiskelijavanhempi itse kertoo tarinassaan lapsen hankkimisesta tai tekemisestä, joten myös sen vuoksi termin hankkiminen käyttö on mielestäni perusteltu. Kun puhun tässä tutkimuksessa lapsen hank-

kimisestä, tarkoitan yksinkertaisesti sitä, että lapsi syntyy – joko suunnittelun tuloksena tai ilman suunnittelua.

Miten sitten päädyin valitsemini tutkimuskysymyksiin? Nykyisin näytetään kiinnittävän enemmän huomiota siihen, miksi ihmiset eivät hanki lapsia (tai ainakin lykkäävät lasten hankkimista), kuin miksi he lapsia hankkivat (esim. Ketokivi 2002; Oinonen 2001; Beck & Beck-Gernsheim 1995). Itse halusin lähestyä aihetta päinvastaisesta suunnasta ja ottaa tutkimukseni kohteeksi lapsen hankkineita opiskelijoita. Mielessäni pyöri kysymys, miten se vähemmistö, joka opiskeluaikana lapsia hankkii, on päätynyt tähän ratkaisuun. Kysymys on kuitenkin vaikea, sillä monesti vanhemmat eivät itsenkään osaa antaa mitään suoranaista vastausta siihen (ks. Nätkin & Kyllönen 1985, 58–59). Siksi kysymyksessä ei ollut riittävästi ainesta varsinaiseksi tutkimuskysymykseksi, joten minun oli syytä etsiä helpompi ja selkeämpi kysymys.

Aloin etsiä ideoita tutkimuskysymykseksi aiemmasta lastenhankintaan liittyvästä kirjallisuudesta. Vähitellen aloin kiinnittää huomiota kirjallisuudessa usein mainittuun *ristiriidan* käsitteeseen. Ristiriidat näyttäisivät olevan paljon esillä perheestä ja nyky-yhteiskunnasta kirjoitettaessa (esim. Nätkin & Kyllönen 1985, 3, 55; Ziehe 1991, 31, 92; Heimo & Nätkin 2007, 219). Se ei olekaan mikään ihme, sillä perheisiin liittyvät arvot ovat usein vastakkaisia työn, opiskelun ja individualismin arvoille, joten ristiriita näiden välillä on jo lähtökohtaisesti olemassa. Perhe-elämässä voi esiintyä erityisen paljon ristiriitoja myös sen vuoksi, että sekä myönteisten että kielteisten tunteiden ristiriitaisuus näyttäytyy ja kärjistyy voimakkaimmin juuri perhesuhteiden kaltaisissa tärkeimmissä ihmissuhteissa (Isokorpi 2006, 125).

Kaisa Ketokiven pro gradu -tutkielmassa *Vapauden lumo ja vastuun taakka* lapsen hankkimiseen liittyvät ristiriidat tulevat erityisen selkeästi esille. Ketokivi tutkii, miksi alle 30-vuotiaita, erityisesti korkeasti koulutettuja ei houkuta perheen perustaminen. Hänen tutkimuksensa mukaan lapsen hankkiminen pidentyy yhtäältä vapauden kaipuun ja toisaalta perheen perustamiseen liittyvien riskien vuoksi, minkä vuoksi haastateltavat hahmottavat lapsen hankkimisen varsin ristiriitaisena prosessina. (Ketokivi 2002.) Etenkin koulutetulla väestöllä työ näyttäisi olevan erityisen tärkeällä sijalla elämässä, ja koulutetuilla on myös suurempi mahdollisuus päästä haastaviin ja mielenkiintoisiin työtehtäviin (Jallinoja 2000b, 139, 141). Perheelliset korkeasti koulutetut ja yhtä lailla korkeakouluopiskelijat tavallaan haluavat kaiken; koulutuksen, uran

ja perheen. Oletankin, että heillä voi syntyä tavallista enemmän ristiriitoja näiden elämän eri osa-alueiden yhteensovittamisesta. Opiskelijavanhemmat ovat lisäksi marginaaliasemassa sekä suhteessa yliopistoon että muihin perheellisiin, koska he eivät noudata samaa kaavaa kuin valtaenemmistö (Nätkin & Kyllönen 1985, 39). Oletan myös tämän marginaalisen aseman aiheuttavan omat ristiriitansa.

Ristiriidan käsitettä pohtiessani ja empiiriseen aineistooni alustavasti perehtyessäni täsmentyi ensimmäinen tutkimuskysymykseni: *mitä ristiriitoja lapsen hankkiminen opiskeluaikana aiheuttaa?* Tarkoitukseni oli jakaa kysymys vielä kahteen osakysymykseen: *mitä ristiriitoja lapsen hankkiminen aiheuttaa päätöstä tehtäessä eli ennen lapsen syntymää?* ja *mitä ristiriitoja opiskelijavanhempi on kohdannut lapsen synnytyä?* Olin etukäteen varautunut siihen, että jos aineistoon tarkempi tutustuminen antaa aihetta, olen myös valmis muuttamaan tutkimuskysymystäni. Valmius tällaisiin muutoksiin on mielestäni jossain määrin välttämätöntä, sillä laadullisessa tutkimuksessa tutkijalla ei voi olla lukkoon lyötyjä ennakko-olettamuksia tutkimuskohteesta (Eskola & Suoranta 1998, 19). Tällöin en voinut myöskään olla etukäteen vakuuttunut siitä, onko tutkimuskysymykseni lainkaan pätevä aineiston ymmärtämisen välineenä.

Syvällisemmän empiiriseen aineistoon perehtymisen jälkeen tutkimuskysymykseni osoittautui relevantiksi. Osallistujat käsitelivät lopulta tarinoissaan melko vähän ajatuksiaan ennen lapsen syntymää, joten vaikka käsitellenkin sekä ennen lasta että lapsen syntymän jälkeen kohdattuja ristiriitoja, niitä ei sittenkään ollut tarkoituksenmukaista jakaa kahteen eri kysymykseen. Aineistoon perehtymisen jälkeen muodostin myös toisen tutkimuskysymykseni: *miten opiskelijavanhemmat pyrkivät hallitsemaan näitä ristiriitoja?* Koin tarpeelliseksi nostaa tämän tutkimuskysymykseksi, sillä huomasin, että opiskelijavanhempien tarinoissa tuli vahvasti esille se, millä keinoin he pyrkivät estämään mahdollisten ristiriitojen syntymisen tai lieventämään ja hallitsemaan opiskelijavanhemmuuteen kuuluvia ristiriitoja.

Koska ristiriidan käsite on keskeinen tutkimuksessani, se on syytä määritellä. Ristiriidan käsitettä käytetään paljon ja monessa eri yhteydessä, mutta sitä ei ole usein määritelty mitenkään. Eero Suoninen (1992, 30) sanookin, että ristiriitaisuuksien erittely on hankalaa, sillä suomen kielessä ei ole siihen vakiintunutta sanastoa. Koska ristiriidan määrittäminen osoittautui vaikeaksi, määrittelen sen tässä tutkimuksessa melko väljästi. Ymmärrän ristiriidan tarkoittavan sitä, että jokin asia on aiheuttanut opiskelija-

vanhemmissa pohdintaa. Jotta voi puhua ristiriidasta, on pohdintaa aiheuttavassa asiassa vielä oltava keskenään vastakkaisia odotuksia tai erilaisia vaihtoehtoja, joiden välillä pitää tehdä valintoja. Nämä valinnat eivät välttämättä edes ole tietoisia, ja ristiriidan suuruus saattaa vaihdella lievää pohdintaa aiheuttavasta asiasta todelliseen päänvaivaan ja ahdistukseen. Pyrinkin tuomaan analyysissäni esille ristiriitojen aiheuttajien ja hallintakeinojen lisäksi myös ristiriitojen voimakkuuden. Suurimmaksi osaksi ristiriidan määritelmäni toimi analyysia tehdessä hyvin, mutta toisinaan minun oli käsitteen väljyyden vuoksi haastavaa erotella aineistosta ne asiat, joita voi kutsua ristiriidaksi.

Koska ristiriitaa on käsitelty teoreettisesti hyvin vähän, jouduin etsimään taustaa ristiriidan käsitteelle myös muista kuin perhe-elämää käsittelevistä teoksista. Monissa työelämää ja sen ihmissuhteita käsittelevissä teoksissa käsitellään ristiriitoja. Ristiriidat kuvataan näissä teoksissa lähinnä ihmisten välisinä konfliktitilanteina. (Isokorpi 2006; de Reuck & Knight 1968.) Useimmiten ristiriidoista puhuttaessa sävy on negatiivinen, ja ristiriidat ajatellaan ongelmina, jotka pitää ratkaista mahdollisimman pian. Ongelmakeskeisyyden huomaa hyvin siitä, että ristiriidoista puhutaan muun muassa epäkohdan, konfliktin, ongelman tai aggressiivisuuden yhteydessä (Isokorpi 2006; de Reuck & Knight 1968). Ristiriidat voi kuitenkin nähdä myös voimavarana, joka vie kehitystä eteenpäin ja vaikuttaa ihmisen persoonallisuuden kehittymiseen (Isokorpi 2006, 152, 184). Ristiriidat voivat toimia motivaation lähteenä ristiriitaa aiheuttavien asioiden muuttamisessa.

Jokaisella ihmisellä on myös omia sisäisiä ristiriitojaan. Se, miten hyvin ihminen pystyy käsittelemään sisäisiä ristiriitoja, vaikuttaa siihen, miten hyvin hän pystyy käsittelemään ristiriitoja, joita syntyy toisten ihmisten kanssa. (Isokorpi 2006, 127.) Tässä tutkimuksessa vanhempien kokemat ristiriidat ovat pääasiassa sisäisiä ristiriitoja. Tietysti nämä ristiriidat voivat joskus kärjistyä myös ihmisten välisiksi ristiriidoiksi ja konfliktitilanteiksi, jos esimerkiksi omat vanhemmat eivät hyväksy lapsen hankkimista, tai opettajat eivät ymmärrä perheellisen tilannetta, vaan vaativat opiskelemaan samaan tahtiin kuin muut. Ihminen saattaa pahimmillaan elää niin suurien sisäisten ristiriitojen alla, että ne murtavat hänen maailmankuvaansa ja identiteettiänsä (Dicks 1968, 83). Kukaan oman tutkimukseni osallistujia ei kuitenkaan kertonut lähimainkaan näin suurista ristiriidoista, joten sellaisista ei ole tässä tutkimuksessa kyse.

5.2 Aineiston keruu ja valintojen perustelut

Perheellistymisestä tehdyt tutkimukset ovat usein olleet kvantitatiivisia (Virtala 2007; Paajanen 2002, 2005), joten koin tarpeelliseksi tehdä kvalitatiivisen tutkimuksen. Perheellistymiseen liittyvät asiat ovat niin monimutkaisia, että kvalitatiivista tutkimusta tarvitaan ehdottomasti kvantitatiivisen tutkimuksen rinnalla, jotta saadaan tarpeeksi monipuolista tietoa. Keräsin aineistoni pyytämällä osallistujia kirjoittamaan tarinan omasta elämästään perheellisenä opiskelijana. Toinen vaihtoehto olisi ollut teema-haastattelut, mutta päädyin kirjoituspyyntöön muun muassa siksi, että tällöin minulla oli mahdollista saada osallistujia eri puolilta Suomea.

Kirjoittamalla tuotetun aineiston hyvä puoli on myös se, että joillekin ihmisille voi olla helpompaa kirjoittaa myös mahdollisista negatiivisista ja vaikeista ajatuksista ja tuntemuksista, sillä etäisyys ja anonyymiyys voivat luoda avoimuutta (Tiittula, Rastas & Ruusuvoori 2005, 267). Erityisesti perhe on tutkimuksen kohteena melko haasteellinen, sillä vaikka ihmiset yleensä puhuvat mielellään perhe-elämästään (Hirsjärvi & Hurme 2000, 116), aihe on toisaalta hyvin arvolatautunut. Hyvän vanhemman esimerkiksi kuuluu asettaa perhe ja lapset arvoasteikkonsa kärkeen (Oinonen 1999, 183). Tällöin perheen mahdollisia ongelmia ja omia negatiivisia tuntemuksia ei välttämättä helposti haluta paljastaa. Kandidaatin tutkielmani kohteena olivat nuoret vanhemmat, ja heitä haastatellessani koin, että he toivat perhe-elämänsä esiin hyvin positiivisessa valossa, tai sitten haastateltaviksi oli valikoitunut erityisen tyytyväisiä perheitä (Perkiö 2006). Toki tämä voi olla mahdollista myös kirjoituspyynnöllä hankitun aineiston kohdalla. Kaikki osallistajat ainakin kirjoittivat omalla nimellään, eli he eivät halunneet käyttää mahdollisuutta anonyymiyteen.

Kriteereiksi tutkimukseen osallistumiselle laitoin, että osallistuja on alle 30-vuotias yliopisto- tai ammattikorkeakouluopiskelija ja hänellä on lapsi tai lapsia. Laitoin yläikärajaksi 30 vuotta, koska tarkoitukseni on tutkia sellaisia opiskelijoita, jotka ovat saaneet lapsen (tulevaan) koulutustasoonsa nähden poikkeuksellisen nuorina. Myös Ketokivi (2002) on tehnyt rajauksen alle 30-vuotiaisiin tutkiessaan sitä, miksi nuoria ei houkuttele perheen perustaminen. Juuri 30 vuotta näyttäisi usein olevan myös yhteiskunnallisessa keskustelussa jotenkin ”maaginen ikäraja”, jota ennen ainakin ensimmäinen lapsi kannattaisi hankkia. Lapsen hankkimisen suotavuutta ennen kolmeakymmentä ikävuotta on perusteltu muun muassa hedelmällisyyden laskulla, vaik-

ka eihän lasku tietenkään todellisuudessa tapahdu äkillisesti juuri 30-vuotiaana, vaan siinä voi olla suuriakin yksilöllisiä vaihteluja. Ikäraja tarkoittaa kuitenkin sitä, että monet opiskelijavanhemmat jäävät tutkimuksen ulkopuolelle, sillä suuri osa opiskelijavanhemmista on yli 30-vuotiaita (Lempinen & Tiilikainen 2001, 24). Lisäksi omassa aineistossani ei ole ollenkaan esimerkiksi uusperheitä. Tutkimukseni ei siis ole tarkoitukseen kuvata opiskelijavanhempien elämäntilanteita kaikessa monimuotoisuudessaan, vaan vain pientä osaa niistä.

Äidin ajatellaan useasti olevan se, joka osaa parhaiten vastata perhettä koskeviin kysymyksiin (ks. Ketokivi 2002, 39). Itse en halua kuitenkaan ajatella näin, vaan tasa-arvon nimissä halusin ottaa tutkimukseeni mukaan yhtä lailla isien näkökulman. Kuitenkin vähän etukäteen ounastelinkin, naiset osallistuivat tutkimukseen huomattavasti innokkaammin kuin miehet, sillä kaikki kirjoituspyyntöön vastanneet olivat naisia. Naisten on aiemminkin todettu osallistuvan tämänkaltaisiin kirjoituspyyntöihin miehiä innokkaammin (Vilkko 1998, 44).

Julkaisin kirjoituspyynnön alkuvuodesta 2008. Riittävän aineiston saaminen osoittautui haasteelliseksi, joten laitoin kirjoituspyynnön melko moneen paikkaan: muutamien yliopistojen perheellisten opiskelijoiden sähköpostilistoille, muutamille muille perheellisten sähköpostilistoille, erään ammattikorkeakoulun sähköpostilistalle ja eräälle Internetin lapsiperhe-aiheiselle keskustelufoorumille. Kirjoituspyyntö voi tuntua osallistujan kannalta työläältä, ja tämä voi olla ongelmallista erityisesti perheellisiä opiskelijoita tutkittaessa, sillä useimmat kirjoituspyyntöön vastanneet opiskelijavanhemmat kertoivat olevansa todella kiireisiä. Koska aineistoa ei meinannut kertyä kirjoituspyynnön avulla tarpeeksi, turvauduin lisäksi osallistujien etsimiseen tuttavieni kautta. Tämä osoittautuikin melko tehokkaaksi keinoksi, sillä suuri osa osallistui henkilökohtaisen osallistumispyynnön saatuaan.

Aineiston hankkimisessa minulle oli hyötyä siitä, että korkeakouluopiskelijana luonnollisesti tunsin paljon toisia korkeakouluopiskelijoita. Myös muutama tarinansa lähettänyt tarjosi minulle oma-aloitteisesti apuaan osallistujien hankkimisessa. He ehdottivat paikkoja, missä kirjoituspyyntö kannattaisi julkaista, tai kertoivat välittävänsä pyyntöni myös kohderyhmään kuuluville ystävilleen. Lisäksi jotkut kirjoituspyyntöni huomanneet perheelliset opiskelijat lähettivät minulle sähköpostia vain kannustaakseen tämän heidän mielestään tärkeän ja vähän tutkitun aiheen tutkimisessa, vaikka he

itse olivatkin liian vanhoja osallistumaan. Tällaiset viestit motivoivat minua jatkaamaan tutkimusta eteenpäin.

Näistä ponnisteluista huolimatta kirjoituspyynnön avulla aineistoa ei kertynyt kovin paljon, ja siksi päätin ottaa aineistoon mukaan muutamia haastatteluita. Olin tehnyt kaksi haastattelua loppuvuodesta 2005 kandidaatin tutkielmaani varten. Haastateltavat olivat saman perheen isä ja äiti, molemmat korkeakouluopiskelijoita. Koska kandidaatin tutkielmani aiheena olivat nuoret vanhemmat, tein haastatteluni tietysti silloisten intressieni mukaan (ks. haastattelurunko, liite 2). Kyseisen perheen elämää kuitenkin hallitsi suurelta osin juuri opiskelun ja perheen yhteensovittaminen, joten haastattelut käsittelivät hyvin paljon samoja teemoja, mitä opiskelijavanhemmat tarinoissaankin käsittelevät. Lisäksi tein alkuvuodesta 2008 yhden lyhyehkön yhteishaastattelun yhdelle opiskelijapariskunnalle. Tarinan kirjoittaminen ei ollut heille mieluinen vaihtoehto, joten he ehdottivat itse haastattelua. Koska aineistoa oli haastavaa saada riittävästi, päätin tässä tilanteessa edetä osallistujien ehtojen ja toiveiden mukaan. Tässä haastattelussa käytin soveltuvilta osin samaa haastattelurunkoa kuin kandidaatin tutkimuksessani, ja lisäksi kysyin heiltä kirjoituspyyntöön laittamiani kysymyksiä.

Haastattelut kirjoituspyyntöjen lisänä ovat mielestäni toimiva ratkaisu, sillä haastattelussa käsitellään asioita hieman eri tavalla, ja ehkä yksityiskohtaisemmin. Toivon tämän edesauttavan mahdollisimman monipuolisen kuvan saamista tutkimukseni kohteesta. Lisäksi näiden kahden haastattelemani perheen isät ovat ainoat miespuoliset osallistujani, joten siinäkin mielessä haastattelujen mukaan ottaminen on perusteltua.

5.3 Tutkimuksen luotettavuus, yleistettävyyys ja eettisyys

Kvalitatiivinen aineisto on yleensä aina sen verran pieni, ettei tilastollinen yleistäminen ole mahdollista, eikä yleistäminen toisaalta ole tarkoituskaan. Siksi tutkimuksen kohteeksi kannattaa ottaa ilmiö, jonka suhteen yleistäminen ei ole ongelma. Tällöin tavoitteena on selittää tutkittava ilmiö, tehdä se ymmärrettäväksi tai antaa sille teoreettisesti mielekäs tulkinta. (Alasuutari 1999, 209; Tuomi & Sarajärvi 2002, 87.) Yleensä kvalitatiivisessa tutkimuksessa riittääkin, että sääntö muotoillaan niin, että se pätee koko tutkimusaineistossa (Alasuutari 1999, 216). Luotettavuuden kannalta ehdottoman tärkeää on tutkimuksen sisäinen johdonmukaisuus (Tuomi & Sarajärvi 2002, 135). Tämä toisaalta tarkoittaa myös sitä, että tutkimuksen teon eri vaiheet on

kuvattava riittävällä tarkkuudella, jotta lukijalla on mahdollisuus muodostaa oma arvionsa tutkimuksen johdonmukaisuudesta. Myös tulkintojen täytyy olla sellaisia, että lukijan on mahdollista yhtyä niihin aineisto-otteiden pohjalta (Peräkylä 2004, 290). Tämän vuoksi pyrin tuomaan esille riittävästi otteita vanhempien tarinoista ja haastatteluista, jotta lukijalla on mahdollista arvioida tulkintaani.

On myös syytä pohtia, mitä mahdollisia ongelmia omat metodiset valintani ovat aiheuttaneet tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Ensinnäkin kirjoituspyynnön heikkoudeksi aineistonkeruun muotona on sanottu sitä, että osallistujien on todettu valikoituvan jopa voimakkaasti (Honkonen 1995, 186). Omassa tutkimuksessani en kuitenkaan usko valikoituvuusongelman olevan kovin suuri, sillä kohderyhmänä ovat korkeakouluopiskelijat, joiden lähtökohtaisesti voisi olettaa kirjoittavan hyvin ja mielellään. Aineistooni kuuluu myös haastatteluja, mikä todennäköisesti lisää osallistujien heterogeenisuutta. Julkaisemani kirjoituspyynnön lisäksi löysin osallistujia myös omien kontaktieni avulla. Näistä monikaan ei olisi välttämättä osallistunut ilman henkilökohtaista pyyntöä, joten siten olen ehkä onnistunut saamaan tarinoita myös vähemmän innokkaasti perhetilanteestaan kertovilta tai kirjoittavilta. Ajattelin etukäteen, että kiireisimmät opiskelijavanhemmat jättävät vastaamatta, mutta en kuitenkaan usko näin käyneen. Monet osallistajat kertoivat, että haluavat kiireistään huolimatta osallistua, sillä he kokivat tutkimusaiheeni tärkeäksi.

Kirjoitetut kertomukset koostuvat lineaarisesta juonesta, joka liittää yhteen yksittäiset tapahtumat. Tiina Kujala (2007, 21) kritisoikin kertomuksia siitä, että vaikka niiden koherenssi on toisaalta vahvuus, niin todellisuudessa elämä on kaikkea muuta kuin koherenttia. Kertomusten merkityksen suhteessa todellisuuteen voi kuitenkin ymmärtää myös toisella tavalla. Kertomusten voi ajatella juuri tarinallisuuden kautta ilmentävän kulttuurista todellisuutta. Tämän näkemyksen mukaan ymmärryksemme itsestämme muodostuu kertomusten kautta ja rakennamme identiteettimme kertomusten välityksellä. (Heikkinen 2007, 144; Hänninen 1999, 18.)

Koska aineistooni kuuluu tarinoiden lisäksi haastatteluja, on syytä pohtia, miten haastattelu, jossa teksti konstruoidaan vuorovaikutuksessa tutkijan kanssa, voidaan rinnastaa tutkittavan yksin tuottamaan tekstiin (Kujala 2007, 20–21). Toisaalta näiden kahden aineistonkeruumuodon eroja ei mielestäni tulisi liioitella, sillä myös siinä tapauksessa, että osallistuja kirjoittaa tarinansa yksin, tarina muotoutuu sosiaalisen prosessin

välityksellä (Hänninen 1999, 55). Osallistuja valitsee yleensä aina näkökulman, josta käsin hän puhuu elämästään. Se, miten olen muotoillut tutkimuspyyntöni, vaikutti varmasti siihen, millaisia tarinoita sain, ja mitä asioita vastaajat käsittelivät tekstissään. Vaikka toiveeni oli, että osallistujat kirjoittavat vapaamuotoisesti elämästään, he kuvittelivat varmasti tarinalleen vastaanottajan eli minut, ja kirjoittivat sen mukaan, mitä olettivat minun haluavan kuulla. Yksi konkreettinen esimerkki tästä on se, että muutama osallistuja kysyi, onko heidän kirjoittamansa tarina sellainen, mitä halusin, vaikkei tietenkään ole olemassa mitään ”oikeanlaista” tai ”vääränlaista” tarinaa. Pysin kuitenkin erityisesti haastatteluja analysoidessani huomioimaan sen, mitkä asiat ovat minun itseni esiin nostamia ja mitkä haastateltavan. Tarinoista on ehkä helpompi erottaa osallistujien itsensä esiin nostamat ja siten tärkeiksi kokemat asiat, sillä niitä ovat kaikki ne, joita en ole maininnut kirjoituspyynnössä.

Tarinat perustuvat osittain muistitietoon, eli vanhemmat muistelevat myös aikoja ja ajatuksia ennen lapsen syntymää. Vanhempien nykyinen elämäntilanne vaikuttaa kuitenkin siihen, miten he kuvaavat menneitä tapahtumia. Konstruktivistisen näkemyksen mukaan menneisyys rakennetaan ja muistetaan aina nykyisyyden ehdoilla, jolloin aiempi tilanne tuodaan usein korostetun vastakohtaisena esille verrattuna nykyhetkeen (Hyvärinen 1998, 334, 329). Erityisen ongelmallista tämä voi olla oman aineistoni kohdalla, sillä lapsen syntymä muuttaa yleensä ihmisten arvoja ja asenteita (Hämäläinen 1986, 149). Niinkin kenties dramaattisen muutoksen kuin lapsen syntymän jälkeen voi olla vaikeaa palata niihin ajatuksiin ja tunteisiin ja siihen tilanteeseen, mikä todellisuudessa vallitsi ennen lapsen syntymää. Tämä onkin syytä ottaa huomioon aineiston analyysissä. Onneksi ongelma ei kuitenkaan ole kovin suuri, sillä suurin osa analyysistä käsittelee lapsen syntymän jälkeistä aikaa.

Vaikka pyrinkin lähestymään aineistoani mahdollisimman avoimesti, minulle on väistämättä syntynyt joitakin ennako-oletuksia opiskelijavanhempien elämästä lukiessani aiempaa kirjallisuutta ja tehdessäni kandidaatin tutkielmaa nuorista lapsiperheistä. Onkin aina otettava huomioon, että aikaisemmat kokemuksemme vaikuttavat siihen, mihin kohdistamme huomiomme aineistossa (Eskola & Suoranta 1998, 19). Lisäksi aihe on itselleni myös henkilökohtaisella tasolla läheinen, sillä olen itsekin korkeakouluopiskelija. Olen joutunut pohtimaan lastenhankinnan ja uran yhdistämiseen liittyviä asioita omassa elämässäni, vaikka minulla ei lapsia vielä olekaan. Tiedostan

myös sen, että henkilökohtaisella tasolla näkemykseni lastenhankinnasta opiskeluaikana ovat ehkä poikkeuksellisen positiiviset. Jos en valmistuisi yliopistosta sen verran nuorena, että ehdin mainiosti hankkia lapset kohtuullisen nuorena vielä valmistumisen jälkeen, en olisi luultavasti kokenut mitään estettä, miksi en olisi voinut hankkia lasta opiskeluaikana.

On kuitenkin syytä olla varovainen sen suhteen, ettei oleteta muiden kokemusten olevan samanlaisia kuin omat kokemukset ja ajatukset (Strauss & Corbin 1990, 43). Erityisen tarkkaavainen on syytä olla tällaisessa itselle läheisessä aiheessa. Omat mielipiteeni lastenhankinnasta opiskeluaikana eivät saa suunnata liikaa huomiotani, enkä saa kuvitella, että kaikki ajattelisivat samalla tavalla. Toisaalta aiheen läheisyydestä on varmasti myös hyötyä, koska tunnen itseni ja opiskelijakollegoideni kautta niitä elämäntilanteita, joissa opiskelijat elävät. Tästä voi olla etua analyysia tehdessäni ja pyrkiessäni muodostamaan kokonaisymmärrystä tutkimuskohteestani. Perheellisten opiskelijoiden kaltaisia pieniä erityisryhmiä tutkittaessa täytyy olla erityisen tarkkana sen suhteen, miten heistä kirjoittaa. Tutkimuksen tavoite on ymmärtää ja selittää tutkittavaa kohdetta, eikä ainakaan missään nimessä mustamaalata sitä. (Kuula 2006, 206.) Toivonkin, että tutkimukseeni osallistuneet vanhemmat voivat kokea tulleeensa ymmärretyiksi ja kuulluiksi. Silloin voin tuntea suurelta osin onnistuneeni tutkimuksessa.

5.4 Aineiston kuvaus

Sain kirjoituspyynnön kautta kaikkiaan 15 vastausta. Vaikka kirjoituspyynnössä pyysin osallistujia kirjoittamaan tarinan elämästään, kolme osallistujaa vastasi suoraan tarinan avuksi esittämiini kysymyksiin (ks. liite 1), kirjoittamatta lainkaan varsinaista tarinaa. Nämä vastaukset ovatkin kaikkein lyhimpiä, vähän yli sivun verran. Koska aineistoa ei ole kovin paljon, päätin kuitenkin ottaa myös nämä vastaukset mukaan tutkimukseen, joskaan ne eivät luonnollisesti ole vaikuttaneet yhtä paljon analyysiini kuin pidemmät tarinat. Pisin tarina on noin yhdeksän sivun mittainen, mutta keskimäärin tarinoiden pituus vaihtelee suunnilleen kolmen sivun molemmin puolin (fonttikoko 12, riviväli 1,5). Yhteensä tekstiä on 50 sivua. Lisäksi aineistoon kuuluu yhden opiskelijapariskunnan molempien osapuolten yksilöhaastattelut ja yhden pariskunnan yhteishaastattelu. Haastattelujen pituudet vaihtelevat puolesta tunnista 45 minuuttiin. Litteroituna haastatteluista kertyi yhteensä 24 sivua.

Aineistoni ei siis ole kovin suuri, mutta toisaalta uskon, että on hyväkin, ettei aineistoa ole liian paljon. Näin ehdin perehtymään siihen mahdollisimman syvällisesti. Kvalitatiivisen tutkimuksen yksi vaaranpaikka on se, että aineistot voivat olla laajoja ja vaikeasti hallittavissa. Tällöin tutkija saattaa tutustua aineistoonsa vain pintapuolisesti, jolloin tulkinnat saattavat perustua melko satunnaisiin poimintoihin. (Mäkelä 1990, 53.) Kuten David Silverman (2000, 100, 102) sanoo, ”usein paras tutkimus sanoo paljon vähästä”. Myös esimerkiksi Johanna Perkiö (2007) on noudattanut onnistuneesti tätä periaatetta. Kujala (2007, 17) sanoo jopa, että laadullisessa tutkimuksessa ei vastaajien määrällä ole merkitystä. Olennaisempaa kuin aineiston määrä onkin varmasti se, miten sitä analysoi. Mielestäni aineistoni tuo kuitenkin monipuolisesti esille opiskelijavanhempien tilanteiden monimuotoisuutta.

Kirjoituspyyntöni laittamalla kysymyksillä oli luonnollisesti suuri merkitys siihen, mitä teemoja osallistujat tarinoissaan käsitelivät. Suurin osa osallistujista rakensi tarinansa pitkälti kysymyksissä esiin nostamiini teemojen varaan. Toisaalta kysymykset ovat melko ympäröityjä, joten vastaukset niihin vaihtelevat melko paljon. Muutama vanhempi on toisaalta kirjoittanut hyvinkin vapaasti omasta elämästään. Ne teemat, jotka osallistuja itse nostaa esille, ovat erityisen mielenkiintoisia. Pysin poimimaan aineistosta analyysiini käsiteltäviksi erityisesti niitä näkökulmia, jotka toistuvat eri tarinoissa. Tämän lisäksi pyrin tuomaan esille myös mahdollisia poikkeamia näihin näkökulmiin.

Olen tehnyt vanhemmista taulukon, johon olen koonnut heidän tutkimuksen kannalta tärkeimmät taustatietonsa (ks. liite 4). Iältään opiskelijavanhemmat ovat 22–29-vuotiaita, moodin ja mediaanin molempien ollessa 25 vuotta. Ensimmäisen lapsensa vanhemmat ovat saaneet 19–27-vuotiaina, suurin osa kuitenkin reilusti keskimääräistä ensisynnyttäjän ikää nuorempana. Äitien puoliset ovat 24–39-vuotiaita. Suurin osa aineistoni äitien puolisoista on ainakin muutaman vuoden äitiä vanhempi, ja usein jo työelämässä. Sellaisia perheitä, joissa sekä isä että äiti olivat jossain vaiheessa lapsen syntymän jälkeen olleet päätoimisia opiskelijoita, oli aineistossani melko vähän, neljä perhettä.

Vanhemmista enemmistöllä eli kolmellatoista on yksi lapsi, viidellä kaksi lasta ja yhdellä oli tarinan kirjoittamisen aikaan tulossa jo kolmas lapsi. Lasten iät vaihtelevat kolmesta kuukaudesta kuuteen vuoteen, eli tutkimukseni keskittyy sellaisten vanhem-

pien kokemiin ristiriitoihin, joiden lapset ovat alle kouluikäisiä. Nämä ristiriidat ovat varmasti jossain määrin erilaisia kuin vähän vanhempien lasten vanhemmilla. Suurin osa alle 30-vuotiaiden korkeakouluopiskelijoiden lapsista on kuitenkin ymmärrettävästi alle kouluikäisiä. Vanhemmista kuusi oli saanut lapsen jo ennen korkeakouluopintojen aloittamista, kaksi odotti lasta aloittaessaan opintonsa, ja yhdelletoista oli syntynyt lapsi kesken opiskelujen.

Avoliitossa olevia vanhempia on aineistossani 13, avoliitossa neljä ja yksinhuoltajia kaksi. Kaikki lapset ovat vanhempien biologisia lapsia, eikä aineistossani ole uusperheiden vanhempia. Toinen aineistoni yksinhuoltajista suunnittelee tosin yhteen muuttoa uuden miesystävänsä kanssa. Ehdoton enemmistö on naimisissa, mikä on hieman yllättävää osallistujien nuoren iän huomioon ottaen. Toisaalta asian tekee kuitenkin hyvin ymmärrettäväksi se, että yhteiskunnan liberalisoitumisesta huolimatta avioliitossa olemisella näyttäisi olevan edelleen huomattava vaikutus lapsen hankkimiseen. Vaikka Ketokiven tutkimuksen mukaan korkea koulutusaste keskimäärin pidentää lapsettomana pysymistä, naimisissa olevien kohdalla koulutusasteella ei ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta lapsettomana pysymiseen. (Ketokivi 2002, 19–20.) Avioeroista huolimatta avioliiton ajatellaan kenties edelleen olevan elinikäinen tai ainakin pitkäaikainen sitoumus, joten jos ollaan jo naimisissa, voidaan uskaltaa hankkia myös lapsi. Tai toisinpäin, jos lapsi on jo syntynyt, voidaan uskaltaa mennä myös naimisiin.

Jostain syystä, kenties sattumalta, yliopisto-opiskelijat osallistuivat tutkimukseeni innokkaammin kuin ammattikorkeakouluopiskelijat. Viisi vanhempaa opiskelee ammattikorkeakoulussa, ja yliopistossa opiskelee 14. Lisäksi kaikki tarinankirjoittajat ovat naisia, joten kahden haastatteleman perheen isät ovat tutkimukseni ainoat miespuoliset osallistujat. Tämä ei siinä mielessä ole ongelma, että tarkoitukseni ei alun perinkään ollut erityisesti vertailla sukupuolia tai yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoita. Johtopäätöksiä tehdessä täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että enemmistö osallistujista on yliopisto-opiskelijaäitejä.

Olen kirjoittanut opiskelijavanhempien sitaatit kursiivilla. Yleensä sitaatit ovat omana kappaleenaan, mutta osa lyhyemmistä sitaateista on tekstin sisällä. Sitaatin yhteyteen olen lisäksi merkinnyt, kenestä vanhemmasta on kyse (Äidit 1–17 ja Isät 1–2) ja lasten iät. Yksinhuoltajat olen lisäksi maininnut erikseen, ja neljän haastateltavani sitaattien yhteydessä olen maininnut, että kyseessä on haastattelu. Haastatteleman van-

hemmat ovat Äidit 1 ja 2, sekä Isät 1 ja 2 siten, että saman numeron äiti ja isä ovat saman perheen vanhemmat. Kirjoitusten sitaatit ovat suoria sitaatteja, mutta haastattelusitaattien kieltä olen hieman siistinyt, esimerkiksi poistanut täytesanoja. Jos olen jättänyt sitaatin keskeltä osan pois, olen merkinnyt sen sulkujen sisällä olevalla kolmella pisteellä. Omat kommenttini sitaattien sisään olen merkinnyt hakasuluilla. Kommentointi on ollut toisinaan tarpeen, jos minun on täytynyt esimerkiksi poistaa vanhemman mainitsema nimi sitaatista. Vanhempien itsensä käyttämät sulkeet tekstissä on merkitty tavallisella sulkumerkillä.

5.5 Aineiston analyysi

Valitsin analyysimetodiksi sisällönanalyysin. Se on perusanalyysimenetelmä, jota on mahdollista käyttää kaikessa laadullisessa tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93). Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, ja siinä empiiristä aineistoa pelkistetään ja ryhmitellään niin, että saadaan käsitteellisempi näkemys tutkimuksen kohteesta. Tulkinnoissa ja johtopäätöksissä käytetään apuna teorioita ja aiempaa tutkimusta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 104–115; Alasuutari 1999, 43–46.)

Sisällönanalyysista puhuttaessa voidaan tarkoittaa joko yksittäistä metodia tai väljää teoreettista kehystä. Jos sisällönanalyysilla tarkoitetaan väljää teoreettista kehystä, useimmat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat jollain tavalla sisällönanalyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93.) Itse käytän sisällönanalyysia sen tarkemmassa merkityksessä, yksittäisenä metodina. On myös syytä tehdä ero sisällönanalyysin ja sisällön erittelyn välille, joita monesti käytetään synonyymeina. Sisällön erittelyssä pyritään kuvaamaan tekstin sisältöä kvantitatiivisesti, sisällönanalyysissä sanallisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 107.) Itse tarkoitan tässä sisällönanalyysilla nimenomaan sisällön sanallista kuvaamista.

Vaikka analyysimetodini onkin sisällönanalyysi, en koe tarpeelliseksi rajoittaa analyysiani tarkkojen metodisten ohjeiden mukaan. Viime kädessä jokainen tutkija joutuu luomaan itse analyysin aikaisempien tutkimusten esimerkkien pohjalta. Mitään sellaista sääntöä ei ole olemassa, joka tuottaisi automaattisesti viisaita ajatuksia ja tieteellistä tutkimusta. (Syrjälä 2007, 240; Tuomi & Sarajärvi 2002, 101.) Ajatus tuntuu yhtäältä vaativalta, mutta toisaalta on myös lohduttavaa tietää, ettei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa tehdä tutkimusta. Aineistot ovat aina tulkinnanvaraisia ja tyhjentämättö-

miä (Hyvärinen 1998, 335). Metodit ovat toki tärkeitä, mutta niiden lisäksi, ja ehkä kaikkein eniten, tarvitaan viitseliäisyyttä lukea aineistoa tiheästi yhä uudelleen, herkkää vastaanottavaisuutta, teräviä oivalluksia ja jossain määrin myös onnea (Hyvärinen 1998, 335; Tuomi & Sarajärvi 2002, 102). Näiden ohjeiden mukaan etenin ja pyrin välillä myös sukeltamaan aineistooni mahdollisimman vapaasti ilman metodisten ohjeiden tuomia rajoitteita. Enemmän metodisten ohjeiden noudattamista tarvitsin siinä vaiheessa, kun aloin jäsentää havaintojani analyyttisempaan muotoon.

On myös mahdollista valita aineistolähtöinen tai teoriasidonnainen sisällönanalyysi, joista olen itse valinnut teoriasidonnaisuuden. Teoriasidonnaisessa tutkimuksessa aineiston analyysiin vaikuttavat aikaisemmat tiedot ja teoriatausta, mutta analyysin ei kuitenkaan ole tarkoitus olla teoriaa testaava. Teoria toimii pikemminkin apuna analyysin etenemisessä, eli sitä hyödynnetään uusien ajatusten tuottamisessa. Analyysiyksiköt valitaan kuitenkin aineistosta. Aluksi analyysissä edetään hyvinkin aineistolähtöisesti, mutta analyysin lopuksi havainnot yhdistetään aiemmin esiteltyyn teoriataustaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 98–99.) Puhtaasti aineistolähtöistä tutkimusta on erittäin hankala toteuttaa, sillä havaintomme perustuvat aina jossain määrin aiempiin teorioihin ja kokemuksiimme (Tuomi & Sarajärvi 2002, 98). Tavoitteeni ei myöskään ole edetä pelkästään alkuperäisten lähtökohtateorioiden pohjalta, vaan olen pyrkinyt löytämään matkan varrella sellaisia uusia teorioita ja käsitteitä, jotka parhaiten auttavat ymmärtämään niitä asioita, joita aineistosta nousee esiin (ks. Eskola 2007, 162–164).

Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa aineiston empiirisiä havaintoja voi olla vaikea erottaa tutkimuksen tuloksista, koska havainnot ovat kiinnostavia sellaisenaan. Jokainen lukija voi myös tulkita niitä pelkällä maalaisjärjellä. Sitä tärkeämpää on kuitenkin tehdä selvä analyyttinen ero havaintojen ja tutkimustulosten välille. (Alasuutari 1999, 69.) Erityisesti sisällönanalyysillä toteutettuja tutkimuksia on kritisoitu monesti siitä, että tutkija on tyytynyt ainoastaan kuvailemaan järjestettyä aineistoa, mutta ei ole tehnyt siitä mitään johtopäätöksiä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105). Pyrin pitämään nämä yleiset vaaranpaikat mielessäni analyysia suorittaessani ja raportoidessani.

Aloitin aineiston analyysin silmäilemällä tarinoita ristiriidan käsite mielessäni. Ajatuksissani pyöri yhteiskunnassamme vallitseva näkemys opiskelun ja perhe-elämän yhteensovittamisen hankaluudesta, joten kuvittelin aineistoni pursuavan ongelmia ja

ristiriitoja. Tähän verrattuna tarinat vaikuttivat ensilukemalta ehkä yllättävänkin risti-riidattomilta ja positiivisävyisiltä.

Tiesin aina haluavani lapset nuorena, pienellä ikäerolla ja tiesin myös haluavani hoitaa lapsiani itse. (Äiti 16, lapset 1 ja 3 v.)

Yliopistossa opiskelu on sen verran vapaata, että siihen voi mainiosti yhdistää perhe-elämän. (Äiti 3, lapsi 2 v.)

Elintasomme nousi lapsen syntymän myötä huomattavasti. (...) Päinvastoin minusta tuntuu, että kaikki on nyt [lapsen saamisen jälkeen] jotenkin kovin paljon helpompaa. (Äiti 17, lapsi 3 v.)

Monesta tarinasta suorastaan huokui vankka tyytyväisyys omiin valintoihin ja rakkaus lasta kohtaan. Tarinoiden keskimääräinen positiivisävyisyys ei kuitenkaan tarkemmin ajateltuna ole mikään ihme, sillä onhan lasten hankkiminen varmasti valtaosalle ihmisistä varsin onnellinen asia, etenkin jos lapsen saaminen on tarkkaan suunniteltu ja toivottu tai vähintäänkin tervetullut yllätys, niin kuin asia näyttää olleen lähes kaikkien osallistujieni kohdalla.

Muutama tarina oli yleissävyltään kuitenkin kielteisempi. Aineistossani on kaksi yksinhuoltajaa, ja heillä vaikeudet näyttävät liittyvän suurelta osin eroon, ei suoranaisesti lapsiin. Tosin toinen yksinhuoltajista, Äiti 13 (yksinhuoltaja, lapset 2 ja 1 v.), sanoo kuopuksensa olleen vahinko, joka *repi sitten meidän perheen hajalle*. Sitä ei tosin voi tietää, olisiko perhe hajonnut ilman tätä *vahinkoakin*. Kyseinen äiti ei kirjoita elämästään kovinkaan myönteiseen sävyyn.

Olen niin sanotusti "tylsä" ja elämäni aika harmaata rutiinia. Nauran vähemmän nykyään, se ei tosin johdu opinnoistani, ilman sitä rutiinia en jaksaisi. (Äiti 13, yksinhuoltaja, lapset 2 ja 1 v.)

Toinenkin aineistoni yksinhuoltaja, Äiti 8 (yksinhuoltaja, lapset 6 ja 5 v.), kirjoittaa paljon vaikeista asioista, etenkin ongelmista lasten isän kanssa. Tarina ei ole kuitenkaan perussävyltään kovin kielteinen, mihin saattaa vaikuttaa osaltaan se, että hän on löytänyt uuden rakkauden sekä myös se, että hän on päässyt opiskelemaan. Yksinhuoltajien lisäksi yhden parisuhteessa elävän vanhemman tarina on melko kielteinen.

Hänen negatiiviset ajatuksensa kohdistuvat pääosin opiskeluun, ja osittain opiskelun ja perheen yhteensovittamisen haastavuuteen. Hän sanoo ajattelevansa *voimakkaasti, että järkevää on opiskella ensin ja tehdä lapset vasta sitten* (Äiti 11, lapsi 1 v.). Kuitenkin hän mainitsee myös tietoisesti halunneensa hankkia lapsen opiskeluaikana. Jää epäselväksi, olisiko hän siirtänyt lapsen hankintaa, jos olisi tiennyt, millaista opiskelevan vanhemman elämä tulee olemaan.

Siitä, miten paljon vanhempi käsittelee tarinassaan ristiriitoja ja miten paljon hän nostaa esille negatiivisia asioita, ei voi kuitenkaan suoraan päätellä sitä, millaista hänen elämänsä todellisuudessa on. Se, miten paljon ristiriitoja ihminen käsittelee, riippuu varmasti myös hänen luonteestaan sekä sen hetkisestä elämäntilanteesta. Vaikka ristiriidat monesti ajatellaan negatiivisina, voi kuitenkin olla nimenomaan hyvä merkki, että tarinassa on paljon (tiedostettuja) ristiriitoja. Se tarkoittaa, että ihminen pystyy tunnistamaan ja käsittelemään niitä (ks. Isokorpi 2006, 127).

Vaikka moni tarina vaikutti ensilukemalta melko ristiriidattomalta, en kuitenkaan luovuttanut, vaan aloin lukea aineistoani tiheämmin. Tällä tavalla aluksi ristiriidattomiltakin vaikuttavista tarinoista alkoi löytyä ristiriitoja, tosin ne olivat toisinaan luettavissa ainoastaan rivien välistä. Usein ristiriidat on ilmaistu tarinoissa melko lievinä, vain vähän pohdintaa aiheuttavina asioina. Jossain määrin ne näyttävät kuitenkin mietityttävän vanhempia, koska he tuovat ne esille. Moni vanhempi näyttääkin kertovan potentiaalisista ristiriidoista, jotka vaanivat opiskelijavanhempia, mutta kertovat itse tavalla tai toisella onnistuneensa välttämään tai ainakin lieventämään näitä ristiriitoja. Tarinoissa tuleekin selkeästi esille pyrkimys ristiriitojen *hallitsemiseen*. Tämä on toisaalta ymmärrettävää, sillä tuskin kukaan haluaa elää jatkuvien ristiriitojen keskellä.

Keräsin ylös tarinoista löytämiäni ristiriitoja ja aloin luokitella niitä. Vähitellen minulle muodostui kolme ristiriitaluokkaa, jotka nimesin sosiaalisiksi, taloudellisiksi ja ajankäytöllisiksi ristiriidoiksi. Hyvä asia on, että mitään näistä aihepiireistä ei ole suoraan mainittu kirjoituspyynnössä. Ne ovat siis kirjoittajien itsensä esiin nostamia asioita. Haastatteluissa olen tosin kysynyt kaikkiin näihin aihepiireihin liittyviä kysymyksiä.

Ristiriitaluokkien muodostamisen jälkeen luin aineistoni uudelleen läpi, pitäen mielessäni muodostamani luokat. Nyt pystyin huomaamaan myös joitakin ensimmäisellä

lukukerralla huomaamatta jääneitä asioita, sillä tiesin tarkemmin, mitä aineistosta etsin. Tein taulukon niistä ristiriidoista, joita vanhemmat ovat kokeneet (ks. liite 3). Olen merkinnyt taulukkoon rastin kunkin vanhemman kohdalle, mikäli tarinassa tai haastattelussa tulee esille ristiriitoja ennen lapsen syntymää, lapsen syntymän jälkeen tai molempina ajankohtina. Muutamassa tapauksessa oli tosin vaikea päättää, mihin ristiriitaluokkaan jokin asia kuului, tai oliko edes kyseessä ristiriita. En tehnyt taulukkoa analyysia varten, koska näin pienellä aineistolla tilastollinen analyysi ei ole tarkoituksenmukaista. Toivon sen ainoastaan havainnollistavan ristiriitojen esiintymistä aineistossa.

Tämän jälkeen aloin jäsentää ristiriitoja kolmen pääristiriitaluokan sisällä, ja samalla etsin myös kirjallisuutta, jonka avulla voisin jäsenellä ja saada vahvistusta löydöksilleni. Eri vaiheissa analyysia luin aineistoani läpi yhä uudelleen, jotta se pysyi tuoreena mielessä ja pystyin testaamaan, että analyysini pysyy sopuossuhteissa aineistoni kanssa.

Ennakkokäsitykseni oli, että verrattuna työssäkäyviin opiskelijavanhemmilla korostuivat sosiaaliset ja taloudelliset ristiriidat. Ajattelin sosiaalisten ristiriitojen korostuvan, koska heidän päätöksensä on melko poikkeuksellinen. Taloudellisten ristiriitojen ajattelin myös korostuvan, koska opiskelijavanhempien heikosta tulotasosta on puhuttu paljon. Yllättäen kuitenkin ajankäytöllisiä ristiriitoja esiintyy aineistossani eniten, sillä kaikki aineistoni vanhemmat ovat kokeneet jonkinlaista ajankäytöllistä ristiriitaa (ks. liite 3). Muutama aineistoni vanhempi tosin sanoo uskovansa, että ajankäytölliset ristiriidat ovat työssäkäyvillä vanhemmilla vielä suuremmat.

Seuraavaksi siirryn analyysiosuuteen, eli käsittelen jokaisen ristiriitaluokan omassa luvussaan. Käsittelen sekä niitä ristiriitoja, joita opiskelijavanhemmat kertovat kokeneensa ennen lapsen syntymää, että lapsen syntymän jälkeisiä ristiriitoja. Vanhemmat käsittelevät kuitenkin tarinoissaan melko vähän niitä ajatuksia, joita heillä oli ennen lapsen syntymää, joten analyysi painottuu lapsen syntymän jälkeisiin ristiriitoihin. Vertailen myös joissain tapauksissa sitä, miten ajatukset ovat muuttuneet lapsen syntymän jälkeen. Lisäksi käsittelen jokaisen ristiriitaluokan kohdalla niitä ratkaisuja, joiden kautta opiskelijavanhemmat pyrkivät hallitsemaan ristiriitoja tai estämään ristiriitojen syntymisen.

6 Sosiaaliset ristiriidat

6.1 Epäilyksen varjostama houkutus

Nyky-yhteiskunta on siinä mielessä ristiriitainen, että jos alkaa odottaa täydellistä hetkeä lapsen hankkimiselle, sitä ei välttämättä koskaan tule. Potentiaaliset vanhemmat saattavatkin pohtia loputtomiin, milloin olisi oikea hetki lapsen hankkimiselle. Jallinoja väittää jopa, että lapsen hankkimisen ajoittaminen on niin hankalaa, että ainoastaan vauvakuume ratkaisee sopivan ajoituksen. Jos ratkaisu jäisi kokonaan ihmisten oman harkinnan varaan, monet eivät ehkä koskaan hankkisi lasta. (Jallinoja 2000a, 6.) Harva aineistoni vanhemmista puhuu vauvakuumeesta, mutta monet kertovat kuitenkin sellaisista tuntemuksista, jotka voisi määritellä ainakin jonkinasteiseksi vauvakuumeeksi.

Kumppani tuntui oikealta, hetki tuntui oikealta, ja koko ajan oli vain sellainen olo ja tunne, että tuon kanssa haluan lapsen. (Äiti 12, lapsi 1 v.)

Erityisesti hyvä ja turvallinen parisuhde näyttää monen kohdalla olleen asia, joka synnytti ajatuksen lapsen hankkimisesta. Myös Paajasen (2005, 41) tutkimuksessa tämä nousi tärkeimmäksi ehdoksi lapsen harkitsemiselle. Osalla aineistoni vanhemmista hyvästä parisuhteesta syntyvä ajatus lapsen hankkimisesta näyttää perustuvan tunteeeseen, osalla taas järkeen. Kuitenkin se, miten paljon lapsen hankintaa pohdittiin etukäteen, vaihtelee aineistossani melko paljon. Joillekin lapsen syntymä oli pitkään harkittu ja suunniteltu, toisille tervetullut vahinko, ja jotkut taas päättivät hankkia lapsen ehkä hyvin lyhyen seurustelun jälkeen sen kummempia miettimättä. Ainakin neljä äitiä oli ollut alle vuoden yhdessä kumppaninsa kanssa ennen kuin tuli raskaaksi. Myös osa niistä vanhemmista, jotka eivät tietoisesti olleet päättäneet hankkia lasta, sanovat, etteivät sitä toisaalta juuri estelleetkään.

Se oli ehkä just sitä alitajuista että toisaalta haluaisi [lapsen], mutta toisaalta ei uskalla kun ei tiedä että miten siinä käy. (...) Joku vimma ajo vaan siihen suuntaan että halusi sen lapsen. (Äiti 2, lapsi 2 v., haastattelu)

Tietoisien päätöksen vältteleminen on sinänsä ymmärrettävää, sillä siihen kuuluu aina vastuun kantaminen päätöksestä, ja nykyajan riskiyhteiskunnassa lapsen hankkimiseen sisältyy aina riski ja pelko siitä, miten käy (Myllynen 2002, 26; Beck 1995, 29).

Jos lapsen syntyminen jätetään kohtalon varaan, ehkä myös vastuun seurauksista ajatellaan siirtyvän osittain kohtalolle.

Vaikka lasta ei aina tietoisesti yritetty hankkia, se ei välttämättä ollut suoranaisesti vahinkokkaan. Kuten Isä 1 (lapsi 3 kk, haastattelu) asian ilmaisee, *se vaan tuli*. Monessa tarinassa tuli myös esille lasten hankkiminen luonnollisena osana elämää. Esimerkiksi Äidin 2 (lapsi 2 v., haastattelu) mukaan *jollain tavalla se on osa sitä elämää että lapsia syntyy*. Moni vanhempi kertoo yksinkertaisesti *aina* tienneensä, että haluaa lapset nuorena. Giddensin (1995, 146) mukaan tällaiset traditiot ovatkin pohjimmiltaan keinoja ratkaista ristiriitoja erilaisten arvojen ja elämäntapojen välillä.

Lapsen hankkiminen oli siis aiheuttanut joillain enemmän, joillain vähemmän ristiriitaisia tunteita ja pohdintaa. Kun kuitenkin vertaa aineistoani Ketokiven tutkimukseen, päätös lapsen hankkimisesta näyttää syntyneen suhteellisen kivuttomasti. Hänen haastattelemansa perheettömät nuoret aikuiset tuntuivat refleктоivan loputtomasti sitä, milloin lapsi kannattaa tehdä vai kannattaako ollenkaan. Toisaalta perheelliset haastateltavat näyttivät myös Ketokiven tutkimuksessa suhtautuvan paljon rauhallisemmin vanhemmuuteensa. He olivat ryhtyneet vanhemmiksi luottaen siihen, että kaikki menee hyvin. (Ketokivi 2002, 65.) Äiti 2 (lapsi 2 v., haastattelu) sanookin, että *helpommin menee kun ei ajattele kuitenkaan liikaa*.

Aineistossani on kaksi äitiä, joilla molemmilla oli aiemmin epäilty olevan vaikeuksia saada omaa lasta. He antavat mielenkiintoisen vertailukohteen lapsen hankinnan ajankohtaa kenties loputtomiin pohtiville. Lääkärin sanoessa Äidille 3 (lapsi 2 v.), että nyt olisi sairauden kannalta hyvä aika yrittää lasta, hän ei puolisonsa kanssa todellakaan jäänyt miettimään, olisiko nyt oikea hetki lapsen hankkimiselle.

Jo naimisiin mennessämme meillä oli tieto siitä, että melko luultavasti emme saisi omaa lasta. Asia oli prosessoitu jo tuolloin, sillä kyseessä oli vakavasta, nyt jo voitettusta, sairaudesta johtuva mahdollinen syy olla saamatta omaa lasta. Kun sairaudesta oli kulunut kuuluisat viisi vuotta, lääkärit sanoivat, että nyt kannattaa alkaa yrittämään, jos vaikka sattuisikin tärppäämään. (Äiti 3, lapsi 2 v.)

Vaikka ihmiset ehkä periaatteessa tietävät, että lapsettomuus on melko yleistä ja iän kasvaessa hedelmällisyys laskee, moni ehkä kuitenkin ajattelee, ettei omalla kohdalla niin käy. Aira Virtala (2007, 13) onkin yliopisto-opiskelijoiden perhesuunnittelusta

tekemänsä tutkimuksen perusteella huolissaan siitä, ovatko opiskelijat riittävän tietoisia iän vaikutuksista hedelmällisyyteen. Kenties ihmiset eivät aina edes ajattele koko asiaa ennen kuin voi olla jo liian myöhäistä. Kuten Äiti 2 (lapsi 2 v., haastattelu) sanoo, lapsenhankinta on *vähän sellainen asia, ettei sitä ryhdy ajattelemaan ennen kun se sitten on ajankohtaista.*

Julkisuudessa annettu kuva perhe-elämästä ei aina näytä kovin onnelliselta, ja tällaiset uhkakuvat saattavat pelottaa lasta suunnittelevia. Inger Kraav ja Anja Riitta Lahikainen (2000, 109) kuvaavat perhe-elämää näin: ”Valitettavasti rauhallinen ja onnellinen perhe-elämä on enemmän ihanne kuin todellisuus.” Jos perhe-elämää kuvataan tähän tyyliin, ei ole välttämättä ihme, jos perheen perustaminen ei houkuttele. Myös monet aineistoni vanhemmat ovat sitä mieltä, että julkisuudessa annettu kuva lapsiperhe-elämästä on liian negatiivinen ja ongelmakeskeinen. He ovatkin usein kokeneet elämän lapsen kanssa siihen verrattuna paljon positiivisempaan.

Julkisuudessa annettava kuva on, ja neuvoloissa ja muissa niin se on aika negatiivinen. Että pitää tulla masennusta ja parisuhde menee perseelleen ja kaikki ongelmat kaatuu päälle. (Äiti 2, lapsi 2 v., haastattelu)

Haastattelija: Ajattelitteko te että elämä lapsen kanssa olisi jotenkin hankalampaa tai helpompaa, mitä se on ollut?

Äiti 1 (lapsi 3 kk): No mä ajattelin sitä hankalammaksi.

Isä 1 (lapsi 3 kk): Varsinkin kun ihmiset on puhunu tämmösestä yöt läpeensä valvomisesta, niin ei meillä ole sellaista ollut.

Toki vanhemmuuden haasteista on tärkeää puhua, jotta tulevat vanhemmat tietävät, mihin he ovat ryhtymässä. Vanhemmuuden hyvät puolet eivät kuitenkaan saisi jäädä huonojen varjoon. Esimerkiksi Äiti 15 (lapset 2 ja 1 v.) sanoo ensin, että ei *osannut kuvitellakaan, kuinka haasteellista [perheen ja opiskelun yhteensovittaminen] on,* mutta jatkaa kuitenkin myöhemmin, että lapsen syntymän jälkeen *elämästä on tullut vauhdikkaampaa ja antoisampaa, onnellisempaakin,* mikä kuulostaa siltä, että kaikes-ta huolimatta perhe-elämän hyvät puolet vievät voiton. Myös se, että ne, jotka lapsia hankkivat, hankkivat niitä aikaisempaa enemmän (Paa-janen 2002, 10), saattaa olla merkki siitä, että lapsi on usein myönteisempi kokemus, mitä julkisuudessa annetaan olettaa.

Valtaosa lapsenhankintaa pohtivista ihmisistä uskaltautuu hankkimaan lapsen samaan aikaan muiden ikäistensä kanssa, eli noin 30-vuotiaana, kun on ehditty jo olla työelämässä (Ketokivi 2002, 117). Opiskelijavanhemmille päätös lapsen hankkimisesta saattaa olla erityisen ristiriitainen, sillä sen lisäksi, että he ovat joutuneet voittamaan mahdolliset pelkonsa perhe-elämästä, he ovat myös uskaltaneet hankkia lapsen poikkeuksellisesti opiskelijoina ja usein myös iältään keskimääräistä nuorempina. Kolme aineistoni äitiä mainitsikin pohtineensa omaa nuoruuttaan lasta suunniteltaessa. Nuoruuden lisäksi pohdintaa aiheutti myös se, että opiskelut olivat vielä kesken. Näistä kolmesta äidistä kaksi siirsikin lapsen hankkimista hieman myöhemmäksi, kun taas yksi päätti kaikesta huolimatta hankkia lapsen, lähinnä koska puoliso sitä niin kovasti toivoi. Äiti 17 (lapsi 3 v.) käsittelee nuoruuttaan poikkeuksellisen paljon. Hänen tapauksessaan pelko ympäristön suhtautumisesta nuoriin äiteihin suorastaan johti siihen, ettei hän halunnut lasta jo aikaisemmin.

Tuntui, että 25 vuotta oli jotenkin lapsen saamisen alaikäraja. Kovin nuorena lapsensa saaneet naiset leimautuvat helposti ihmisten mielikuvissa vastuuntunnottomiksi teiniäideiksi, joiden sekä aineelliset että henkiset resurssit hyvään vanhemmuuteen ovat riittämättömät. Tietenkään en halunnut ihmisten pitävän minua yhtenä heistä. Jos myönnän rehellisesti, se oli ehkä suurin syy siihen, miksen hankkinut lasta jo aikaisemmin. (Äiti 17, lapsi 3 v.)

Äiti 8 (yksinhuoltaja, lapset 6 ja 5 v.), joka sai ensimmäisen lapsensa hieman alle 20-vuotiaana, mainitsee nuoruutensa aiheuttaneen epämiellyttäviä tilanteita. *Olin nuori äiti ja minua pyrittiin neuvomaan ulkoapäin. (Äiti 8, yksinhuoltaja, lapset 6 ja 5 v.)* Hänen nuoruutensa on kuitenkin vain hänen oma arvionsa siitä, miksi häntä pyrittiin neuvomaan.

Nuoruus ja opiskelujen keskeneräisyys liittyvät usein yhteen. Negatiivisimmin ympäristö näyttääkin suhtautuneen juuri opiskelujen keskeneräisyyteen. Moni vanhempi kertoo, että heidän päätöksensä hankkia lapsi opiskeluaikana on aiheuttanut vähintäänkin ihmetystä, ja he ovat joutuneet perustelemaan ratkaisuaan muille.

Mielestäni yhteiskunnassamme suhtaudutaan tavattoman kielteisesti vanhemmuuden ja opiskelun yhdistämiseen. Kukaan ei totisesti siihen kannustanut. Sen sijaan varoituksia sai kyllä kuulla. Itsekin lapsensa opiskeluaikana saanut tuttava kommentoi suo-

rastaan katkeroituneen vihamielisesti suunnitelmaani saada lapsi ennen valmistumista. Hänen mukaansa olisi varmaa, että opiskelu jäisi siihen paikkaan eikä mitään enää saisi tehtyä. (Äiti 17, lapsi 3 v.)

Isäni oli ainoa, joka uutisen kuullessaan toi avoimesti esille pettymystään. Hän olisi toivonut minun jatkavan suoraan opintojani. Hän myönsi pelkäävänsä, että lopetan vauvan johdosta opiskelun kokonaan. (Äiti 8, yksinhuoltaja, lapset 6 ja 5 v.)

Läheisten negatiivinen suhtautuminen voi lisätä ristiriidan kokemuksia, sillä silloin voi kokea erityisen vahvasti olevansa yksin päätöksensä kanssa. Parhaassa tapauksessa läheisistä voi olla kuitenkin paljon tukea, jos he suhtautuvat lapsen hankkimiseen kannustavasti. Silloin ei tarvitse yksin kantaa koko vastuuta, vaan on muita ihmisiä auttamassa, jos tulee vaikeuksia.

Kuitenkin ainakin äitini tuki minua valtavasti. (Äiti 8, yksinhuoltaja, lapset 6 ja 5 v.)

Moni aineistoni opiskelijavanhempi sanoo, että lapsen kanssa eläminen ja perheen ja opiskelun yhteensovittaminen on loppujen lopuksi onnistunut paremmin, mitä he olivat kuvitelleet. Äiti 5 (lapsi 2 v.) kirjoittaa lapsen hankinnan pohtimisesta näin: *Asiaa mietittiin monelta kannalta, mielessä oli moneen kertaan kuullut kokemukset lapsen ja opiskelun yhdistämisen rankkuudesta. Mutta jatkaa myöhemmin: Lapsen kanssa opiskelu on vastannut odotuksiani tai ollut oikeastaan jopa helpompaa kuin ennen lasta kauhukuvissani kuvittelin.*

On mielenkiintoista, että Äiti 5 (lapsi 2 v.) käyttää niinkin vahvaa ilmaisua kuin *kauhukuvissani* kertoessaan, mitä ajatteli lapsen ja opiskelun yhteensovittamisesta ennen lapsen hankkimista. Halun lapsen hankkimiseen on täytynyt olla voimakas, jos hän on kauhukuvistaan huolimatta uskaltanut sen tehdä. Toisaalta osa vanhemmista kertoo, että opiskelun ja perheen yhteensovittaminen on toisinaan jopa raskaampaa, mitä he olivat kuvitelleet.

Osasin odottaa sitä, ettei helppoa tule aina olemaan. Joskus tietysti tuntuu raskaamalta kuin olisi odottanut. (Äiti 12, lapsi 1 v.)

Koska kasvatusta ja lapsia koskeva tieto on lisääntynyt, vanhemmat tai vanhemmuutta suunnittelevat saattavat kokea epävarmuutta ja ahdistusta ja epäillä omia kykyjään

vanhempana. Käsitys siitä, että vanhempien toiminnalla on vaikutusta lapsen kehitykseen, tuottaa samalla epäonnistumisen pelon. (Ziehe 1991, 88; Beck & Beck-Gernsheim 1995, 109.) Ainakin osa korkeasti koulutetuista voi jo opintojensa kautta olla erityisen tietoisia tällaisista asioista, mutta oman aineistoni vanhemmat eivät kuitenkaan kertoneet pelkäävänsä epäonnistuvansa vanhempina. Esimerkiksi Isä 2 (lapsi 2 v., haastattelu) sanoo ennemminkin näin:

Kyllä sitä oikeestaan mietittiin enemmän just sitä [taloudellista] puolta, ei niinkään sitä että pärjätäänkö me sen lapsen kanssa. (Isä 2, lapsi 2 v., haastattelu)

Jos kovasti epäilee omia kykyjään vanhempana, ei välttämättä hankikaan lasta. Äiti 4 (lapsi 3 kk) tosin kertoo opintojensa vuoksi vaativansa itseltään äitinä paljon, mutta ei kuitenkaan kerro epäilevänsä sitä, pystyykö olemaan tarpeeksi hyvä äiti. Hän sanoo ainoastaan, että *opintojen ja äitiyden yhteensovittaminen tulee olemaan haastavaa*, muttei epäile, ettei selviytyisi siitä.

Äitiys on minulle tosiaan hyvin tärkeä asia ja haluan, että lapseni saa kaiken tarvitsemansa hoidon, huomion ja ajan, niin että hän voisi kasvaa hyvinvoivaksi ja saisi terveen itsetunnon. Opintoihini on kuulunut paljon varhaisen vuorovaikutuksen tärkeyden käsittelyä, joten vaadin itseltäni äitinä ehkä vähän keskivertoa enemmän. Siksi opintojen ja äitiyden yhteensovittaminen tulee olemaan haastavaa. (Äiti 4, lapsi 3 kk)

Ennemmin kuin omia kykyjään vanhempana osa opiskelijavanhemmista on pikemminkin miettinyt sitä, onko maapallomme tarpeeksi hyvä paikka, jotta tänne kannattaa hankkia lapsia. Beckin ja Beck-Gernsheimin (1995, 109) mukaan monet saattavat myös nykyisin pohtia, onko oikein hankkia lapsia jo ennestään ylikansoitetulle maapallollemme. Korkeakouluopiskelijat saattavat koulutuksensa puolesta pohtia erityisen paljon myös tällaisia asioita.

Elämä saattaa opiskelemisen myötä näyttäytyä suhteellisen kurjana: on paljon asioita joihin ei voi vaikuttaa, yhä enenevässä määrin eteen levittäytyy kurjuutta ja tuhoa eri puolilla maailmaa. Lasten olojen pohtiminen on varmasti korostunut oman lapsen myötä. (Äiti 11, lapsi 1 v.)

Tää menee nyt vähän hienoksi mutta mä kyllä vähän pelkään sitäkin että miten ilmastomuutos vaikuttaa että onko tää maapallo enää elinkelpoinen muutaman kymmenen vuoden päästä. (Äiti 2, lapsi 2 v., haastattelu)

6.2 Aikuistumisen autuus

Ketokiven tutkimuksessa haastateltavat asettivat nuoruuden ja aikuisuuden rajaksi vanhemmuuden. Ainakin lapsettomien mielestä lapsen hankkiminen johtaa siis väistämättä aikuisuuteen. (Ketokivi 2002, 3.) Eriikka Oinosen mukaan perheellinen on jopa tosi-aikuinen. Hän sanoo, että täysi-ikäinen henkilö on juridisesti aikuinen, mutta aikuisempi on kuitenkin sellainen täysi-ikäinen, joka elää itsenäisesti ja tulee toimeen omillaan. Tosi-aikuisena pidetään kuitenkin vasta sellaista henkilöä, joka on täysi-ikäinen, omillaan toimeentuleva, vakiintunut ja perheellinen. (Oinonen 2001, 112.)

Opiskeluaikaa on kuitenkin pidetty nuoruuden aikana, joten opiskelijavanhempi saattaa kohdata ristiriitoja sovittaessaan yhteen nuoren opiskelijan ja aikuistuneen vanhemman roolejaan. Äiti 10 (lapset 6 ja 2 v., raskaana) kuvaakin opiskelijaelämää ja perhe-elämää melko vastakkaisina asioina. Opiskelijaelämä on hänen kuvauksensa mukaan *rällästämistä* ja *villiä* ja perhe-elämä *vastuullista*. Tulkitsen asian niin, että koska Äidin 10 (lapset 6 ja 2 v., raskaana) mukaan perhe-elämä vaatii vastuullisuutta ja opiskelijaelämä on sille osittain päinvastaista, stereotyyppiseen opiskelijaelämään kuuluu hänen mukaansa vastuuttomuus.

Ei ole voinut, eikä halunnutkaan, rällästää ja viettää villiä opiskelijaelämää, vaan on joutunut ja halunnut ottaa enemmän vastuuta. (Äiti 10, lapset 6 ja 2 v., raskaana)

Nykyiseen pidentyneen nuoruuden kulttuuriin näyttäisi liittyvän ajatus aikuisuudesta negatiivisena asiana, jolloin nuoruutta halutaan elää niin pitkään kuin mahdollista. Aikuistuminen on menettämistä, ikään kuin elämisen arvoinen elämä loppuisi. Hoikkala kuvaa tällaista aikuistumisnäkemystä ”pysähtyneeksi jämähtämiseksi”. (Hoikkala 1993, 17.) Hoikkalan mukaan aikuisuudesta on pysähtyneen jämähtämisen lisäksi kuitenkin olemassa muitakin tulkintamalleja. Aikuisuuden voi nähdä muun muassa järkevyytenä, täysi-ikäisyytenä, realismina tai instituutiona (Hoikkala 1993, 240).

Realistinen aikuisuusmalli suhtautuu aikuisuuteen realistisesti, eli hyväksyy sen, että ihminen ei voi olla ikuisesti nuori. Voima otetaan perheen yhdessäolosta, ja lapsen

kautta on mahdollista päästä uudelleen mukaan nuoruuden jännittäviin tapahtumiin. Institutionaalisen aikuistumisnäkömyksen mukaan nuoruus mielletään väheksyttäväksi odotustilaksi, ja elämä alkaa varsinaisesti vasta sen jälkeen, kun opinnot on saatu päätökseen ja on saavutettu pysyviä asemia ammatti-, työ-, asunto- ja parisuhdemarkkinoilla. (Hoikkala 1993, 79–80, 239.)

Aineistoni opiskelijavanhemmista vain muutama käsittelee aikuistumista käyttäen kyseistä termiä. Se, miten vanhemmat kuvaavat muutosta, jonka lapsi on heissä aiheuttanut, kuulostaa kuitenkin juuri aikuistumisen kuvaukselta. Tulkintani mukaan lähes kaikki vanhemmat käsittelevät tarinassaan aikuistumista jollain tavalla, vaikkeivät kyseistä termiä useimmiten käytäkään. Vanhempien näkemykset aikuistumisesta vaihtelevat, mutta yhteistä näkemyksille on kuitenkin se, että lähes kaikki näyttävät suhtautuvan aikuistumiseensa positiivisesti tai vähintäänkin neutraalisti. Ainoastaan Äidin 13 kuvaus tuo hänen elämästään mieleen ”pysähtyneen jämähtämisen”. Toisaalta hän ei mainitse, johtuuko tämä vanhemmuudesta vai jostakin muusta.

Olen niin sanotusti "tylsä" ja elämäni aika harmaata rutiinia. (Äiti 13, yksinhuoltaja, lapset 2 ja 1 v.)

Suuri osa vanhemmista näyttää mieltävän aikuistumisen Hoikkalan tulkintamalleja käyttäen järkevyytenä, ja nimenomaan niin, että järkevöityminen on hyvä asia.

Koko elämä muuttui yleensä ottaen "normaalimmaksi" ja rauhallisemmaksi lapsen syntymän myötä. Hyvä niin. (Äiti 12, lapsi 1 v.)

Äiti 15 (lapset 2 ja 1 v.) kuvaa lasten aiheuttamaa muutosta vielä positiivisempaan sävyyn kuin järkevöitymisensä. Hän sanoo, että lasten myötä *elämästä on tullut vauhdikkaampaa ja antoisampaa, onnellisempaaakin*. Se, että Äidin 15 (lapset 2 ja 1 v.) mielestä elämästä on tullut vauhdikkaampaa, on melko yllättävää, sillä vauhdikkaan elämän voisi kuvitella ennemminkin kuuluvan nuoruuteen.

Äidin 17 (lapsi 3 v.) näkemys aikuisuudesta muistuttaa kuvausta aikuisuudesta institutiona. Tarinasta ei selviä, mitä hän on ajatellut aikuisuudesta ennen lapsen syntymää, mutta vaikuttaa siltä, että lapsen saamisen jälkeen hänen suhtautumisensa aikuisuuteen on muuttunut. Hän mainitsee työelämän ja vanhemmuuden *oikeaksi elämäksi*, ja hän tuntuu ajattelevan, että opiskelu on tälle oikealle elämälle vastakkainen asia.

Lapsen saamisen jälkeen hän näyttää haluavan päästä nopeasti eroon nuoruutensa viimeisestä rippeestä, opiskelusta, jotta oikea elämä voisi vihdoinkin täysipainoisesti alkaa. Verrattuna oikeaan elämään opiskelu-aika tuntuu väheksyttävältä.

Tuntuu hyvältä saada onnistumisen kokemuksia ja kiitosta oikeassa elämässä - sekä työelämässä että kotona vanhempina. (Äiti 17, lapsi 3 v.)

Muutenkin Äiti 17 (lapsi 3 v.) kuvaa aikuistumistansa erittäin positiiviseen sävyyn. Vanhemmaksi tulemisen kautta tapahtunut aikuistuminen on hänen mukaansa parantanut hänen itsetuntoaan ja henkistä hyvinvointiaan.

Sanotaan, että lapsen saamisen myötä ihminen aikuistuu. Minulle tämä aikuistuminen on tarkoittanut sitä, että asiat saavat oikeat mittasuhteet. Äitinä itsetuntoni on parempi kuin ennen lapsen saamista, ja henkisesti voin paremmin kuin koskaan. (Äiti 17, lapsi 3 v.)

Myös moni muu vanhempi kuvaa aikuistumistaan vielä positiivisemmin kuin järkevyytenä. Usea vanhempi kertoo aikuistumisen tuoneen *itsevarmuutta, henkistä kasvua tai tasapainoa elämään*. Sen lisäksi, että vanhemmat kuvaavat aikuistumisen positiivisia vaikutuksia elämäänsä ja hyvinvointiinsa, osa vanhemmista kertoo, että aikuistumisella on ollut positiivisia vaikutuksia myös opintoihin. Äiti 6 (lapset 1 v. ja 3 kk) sanoo, että lapsi on *tuonut itsevarmuutta, paitsi ihan yleisellä tasolla elämään, myös opiskeluihin*. Muutama opiskelijavanhempi uskoo myös, että vanhemmuudesta ja sen avaamista uusista näkökulmista on heille hyötyä opinnoissa ja tulevaisuudessa työelämässä.

Lapsen saamisen aiheuttama henkinen kasvu tulee tarpeeseen: nyt minulla on näkökulmaa äitiyteen ja kaikkiin sen tuomiin haasteisiin. Jotenkin tuntuu, että jos minulla ei olisi [lasta], miten voisin edes työskennellä [tulevassa ammatissani], olisin aivan kakara. (Äiti 9, lapsi 3 v.)

Opiskeluajan on perinteisesti ajateltu olevan itsensä etsimisen aikaa, johon eivät lapset kuulu (Nätkin & Kyllönen, 1985, 16–17). Myös Ketokiven (2002, 69) haastateltavat sanovat, ettei lasta ole järkeä hankkia, ellei ole ensin löytänyt itseään. Aineistoni vanhemmat kuitenkin kääntävät asian päinvastoin; juuri vanhemmuus on auttanut heitä löytämään itsensä. Lasta hankittaessa ei siis tarvitse eikä voi olla valmis, vaan lapsen

myötä väistämättä muuttuu ja kasvaa. Myös Ketokiven jo vanhemmaksi tulleet haastateltavat sanovat samaa (Ketokivi 2002, 71). Tämä vanhemmuuden kautta itsensä löytäminen vaikuttaa aineistoni vanhempien mukaan myös positiivisesti opintoihin.

Äidillä 1 (lapsi 3 kk, haastattelu) on toisenlainen näkökulma aikuistumiseen kuin muilla vanhemmilla, sillä hän kyseenalaistaa voimakkaasti käsitykseni siitä, että alle 30-vuotias on nuori. Hän ei koe ennen lastakaan olleensa enää nuori, vaikka on saanut lapsen 22-vuotiaana. Ehkä hänen tulkintamallinsa aikuisuudesta on täysi-ikäisyys. Hänelle lapsen hankkiminen ei merkinnyt nuoruudesta luopumista, vaan hän näyttäisi luopuneen siitä jo aiemmin.

Haastattelija: Kun monet haluaa mahdollisimman myöhään lapsia kun ne haluaa elää vapaata nuoruutta, niin miten te ajattelitte?

Äiti 1 (lapsi 3kk): En mä mun mielestä edes ole enää mikään nuori.

Vanhemmat näyttävät olevan itsestään selvästi sitä mieltä, että heidän roolinsa on ensisijaisesti perheellisen rooli, ja sen kanssa vähänkin ristiriidassa olevat opiskelijaelämän elementit on karsittava pois. Yhteiskunnan käsitysten ja odotusten opiskelijasta ja perheellisestä toisilleen osin vastakkaisina asioina voisi kuitenkin olettaa aiheuttavan opiskelijavanhemmille jonkinlaisia rooliristiriitoja. Vanhemmat kertovat perheellistymisestään ja aikuistumisestaan mahdollisimman positiiviseen sävyyn, mikä on ehkä heille keino pyrkiä poistamaan tai lieventämään yhteiskunnan odotusten luomia ristiriitoja. Vanhemmat korostavat sitä, että vanhemmuus on mahdollista sovittaa yhteen opiskelun kanssa, ja se saattaa jopa edistää sitä. Tällä tavoin he pyrkivät vakuuttamaan muille, ettei lapsen hankkiminen opiskeluaikana ole haitallista opintojen kannalta. Koska ihmisen on mahdollista saavuttaa identiteettinsä vain ryhmän ja kulttuurin välityksellä, on luonnollista, että opiskelijavanhemmat kokevat tarvetta perustella valintojaan muille, ja sitä kautta ylläpitää ehjää identiteettiä (Niikko 2007, 93).

6.3 Ulkopuolisuuden tunne opiskelijayhteisössä

Vaikka opiskelijavanhemmat kuvaavat vanhemmuuden mukanaan tuomaa aikuistumista keskimäärin positiiviseen sävyyn, yksi negatiivinen puoli siinä opiskelijaelämään liittyen nousee selkeästi esiin. Vaikka aikuistuminen olisikin pelkästään eduksi opintojen kannalta, on pelkän opiskelun lisäksi olemassa myös yhteisö, jossa opiskelu

tapahtuu. Monet vanhemmat kertovat, että heidän on vaikea tunkea oloansa kotoisaksi opiskelijayhteisössä, sillä he kokevat olevansa niin erilaisessa elämäntilanteessa kuin valtaosa muista opiskelijoista. Vanhemmat kokevat usein kontaktien luomisen opiskelijakavereihin vaikeaksi, jolloin he saattavat tunkea ulkopuolisuutta.

Ne opiskelijat, jotka ovat saaneet lapsen kesken opiskelujen, näyttävät kohtaavan erilaisia ristiriitoja suhteessa opiskelijayhteisöön kuin ne, jotka ovat jo opiskelemaan tullessaan perheellisiä. Osalla niistä opiskelijavanhemmista, jotka saivat lapsen kesken opiskelujen, oli ollut ennen lasta tiivis opiskelijakaveriporukka. Usein suhteet näihin opiskelukavereihin etääntyivät lapsen synnyttyä. Vanhemmat ovat usein ystäväpiirinsä ainoat perheelliset, eivätkä ystävät välttämättä aina osaa suhtautua muuttuneeseen tilanteeseen.

Enemmän tuntuu siltä, että äitiyteni on ollut vaikea paikka ystävilleni. Yhtäkkiä porukan ”tärkeä lenkki” olikin tullut äidiksi. Jossakin vaiheessa ystäväni tavallaan käänisivät minulle selkänsä, koska eivät osanneet suhtautua minuun samalla tavalla kuin ennen. Se tuntui todella pahalta, mutta tilanne meni ohi aikanaan. (Äiti 14, lapsi 1 v.)

Äiti 14 (lapsi 1 v.) kertoo, että vähitellen ystävät sopeutuivat siihen, että hänestä oli tullut perheellinen. Vaikka hänen ystäväpiirinsä onkin säilynyt, hän näkee heitä kuitenkin harvemmin kuin ennen. Äitiä 14 (lapsi 1 v.) tämä ei kuitenkaan haittaa, sillä lapsi on nyt tärkein. Myös moni muu vanhempi on samoilla linjoilla.

Lapsen synnyttyä miettii tarkemmin miten viettää aikansa - on vain muutama ystävä joiden kanssa pitää yhteyttä, sillä aikaa ei yksinkertaisesti riitä. (Äiti 11, lapsi 1 v.)

Se, että ystäviä tapaa lapsen synnyttyä vähemmän, ei kuitenkaan ole automaattinen kehityskulku. Osa vanhemmista kertoo päinvastoin, että heillä on lapsen syntymän jälkeen ollut enemmän aikaa ystäville. Tämä voi johtua siitä, että ennen opiskelu ja usein sen lisäksi myös työnteko veivät suurimman osan ajasta, mutta lapsen syntymän jälkeen vanhempi on voinut hidastaa opintojaan ja lopettaa työssäkäynnin.

Opiskelukavereita olen koulun ulkopuolella tavannut ahkerammin ja muutenkin koen olevani sosiaalisempi kuin ennen, kun työt eivät enää häiritse. Toki perheen kanssa menee nyt aikaa, mutta kavereita voi nähdä lapsen kanssakin ja toinen vanhempi mahdollistaa myös yksin lähtemisen. (Äiti 5, lapsi 2 v.)

Nyt kun olen ollut kotona, huomaan kuinka yöheräilyistä ja muista huolimatta minulla on enemmän kapasiteettia esimerkiksi ystäville. Olen huomannut, että opiskelu on tosiaan aika vaativaa ja vie paljon aikaa ja ajatuksia, vaikka varsinaisia luentotunteja olisi vähän. (Äiti 4, lapsi 3 kk)

Joidenkin aineistoni vanhempien lähipiiriin kuuluu myös muita perheellisiä, osalla myös muita perheellisiä opiskelijoita. Äiti 17 (lapsi 3 v.) kertoo siskostaan, joka on myös perheellinen opiskelija. Siskon ansiosta *opiskelevan vanhemman rooli ei ole ollut vaikea, kun meitä on ollut kaksi sitä jakamassa*. Tulkitsen tämän niin, että Äidin 17 (lapsi 3 v.) mielestä opiskelevan vanhemman roolissa vaikeinta olisi nimenomaan se, jos sen joutuu kokemaan yksin.

Osa kesken opiskelujen lapsen saaneista kertoi, etteivät he olleet koskaan oikein sopeutuneet opiskelijayhteisöön. He eivät ennen lastakaan olleet kuuluneet mihinkään tiiviiseen opiskelijaporukkaan, eivätkä olleet koskaan viettäneet *aktiivista opiskelijaelämää*. He eivät välttämättä välittäneetkään opiskelijaelämään liittyvästä juhlimisestä, vaan heidän aikansa saattoi kulua opiskelun lisäksi esimerkiksi työntekoon.

Mä en löytänyt mitään sellaista kaveripiiriä minkä kanssa mä oisin kauheesti pyöriny. Kävin töissä siinä samaan aikaan. (...) Niin jostain syystä se jäi, että mä en käynyt niissä tutustumisbileissä, et olin sit vähän erillään, ja me nyhjättiin kotona aika paljo. (Äiti 2, lapsi 2 v., haastattelu)

Mitään vapaa-ajan opiskeluelämää en ole missään vaiheessa kaivannut, jollain tapaa kasvoin sen vaiheen yli jo lukioaikoina. (...) Olen siis tottunut tekemään paljon töitä enkä missään vaiheessa ole ihmeemmin bile-elämää viettänyt. (Äiti 6, lapset 1 v. ja 3 kk)

He eivät koe lapsen vuoksi joutuneensa luopumaan mistään olennaisesta opiskelijaelämään liittyvästä asiasta, koska eivät ole aiemminkaan olleet juuri mukana siinä. Lapsi ennemminkin saattaa täyttää heidän mahdollisen ulkopuolisuuden kokemukselta aiheutuvan tyhjyytensä. Ehkä tyhjiys ja ulkopuolisuus ovat olleet joillekin opiskelijoille jopa yksi syy sille, miksi he ovat hankkineet lapsen kesken opintojen. Vaikka Äiti 9 (lapsi 3 v.) ei ollut vielä opiskelija lapsen saadessaan, hänen motiivinsa lapsen hankkimiselle on sellainen, mitä opiskelijallakin voisi olla. Hän kertoo, että osittain päätös lapsen hankkimiseksi syntyi siksi, että *jokaviikonloppuinen bilettäminen alkoi*

tuntua turhalta ja päämäärättömältä (...) Halusin elämälleni uuden suunnan. (Äiti 9, lapsi 3 v.) Lapsen saaminen ja siitä huolehtiminen voi antaa elämälle uuden tarkoituksen ja merkityksen, ja lapsi voi auttaa löytämään kodin kodittomassa vapauden yhteiskunnassa (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 107). Monelle opiskelijalle opiskelija-elämään liittyvät asiat saattavat olla niin tärkeitä, että ne täyttävät heidän elämänsä. Tällöin lapsen hankkiminen opiskeluaikana ei ehkä tule kysymykseenkään.

Eniten vaikeuksistaan sopeutua opiskelijayhteisöön kertovat ne, jotka ovat jo opiskelemaan tullessaan olleet perheellisiä. He ovat alusta alkaen olleet erilaisessa elämäntilanteessa kuin valtaosa muista opiskelijoista, joten kontakteja on ollut vaikea luoda. Äiti 8 (yksinhuoltaja, lapset 6 ja 5 v.) miettii jopa, pelottaako hänen vanhemmuutensa muita opiskelijoita.

Koulussa tunnen oloni joskus hieman yksinäiseksi. En ole vuosikurssimme vanhin, mutta olen totisesti ainoa, jolla on lapsia. Suurin osa vuosikurssilaisistani on suoraan lukiosta. En tiedä pelottaako vanhemmuuteni muita? Ehkä minut nähdään seesteisenä, "äiti-tyyppinä", joka elää tyystin toisenlaista arkea kuin opiskelijan alati bailaava stereotyyppi? (Äiti 8, yksinhuoltaja, lapset 6 ja 5 v.)

Yksi syy, miksi kontaktien luominen opiskelukavereihin saattaa jäädä vähäiseksi on se, että perheellisillä ei ole useinkaan mahdollisuutta osallistua erilaisiin opiskelijajuhliin tai muuhun vapaa-ajan opiskelijaelämään. Myöskään Mirjami Korhosen (1998, 25–27) tutkimukseen osallistuneet perheelliset opiskelijat eivät osallistuneet opiskelijajuhlintaan. Juhliin osallistumattomuus ei sinänsä näyttäisi haittaavan aineistoni vanhempia, sillä kaikki muut paitsi Äiti 13 (yksinhuoltaja, lapset 2 ja 1 v.) korostavat, etteivät he ole kiinnostuneitakaan juhlinnasta.

Negatiivista (...) ehkä myös se että ei pysty ottamaan osaa opiskelijajuhliin ja näin ollen jää porukan ulkopuoliseksi. (Äiti 13, yksinhuoltaja, lapset 2 ja 1 v.)

Äidin 13 mielestä se ettei pääse juhlimaan ei kuitenkaan vaikuttaisi olevan harmillisinta, vaan se, että sen vuoksi jää porukan ulkopuoliseksi. Myös muut vanhemmat näyttävät harmittelevan sitä, että juhliin osallistumattomuus lisää ulkopuolisuuden tunnetta. Perheellisen näkökulmasta opiskelijakulttuuri näyttää perustuvan niin vahvasti juhlintaan, että jos ei sellaiseen ole mahdollisuutta tai halua osallistua, jää automaattisesti jossain määrin ulkopuoliseksi.

7 Taloudelliset ristiriidat

7.1 Taloudelliset huolet ja todellisuus

Jos tarkastellaan eri perhetyyppien toimeentuloeroja, lapsiperheiden suhteellisesti huono asema korostuu. Kun taas tarkastellaan lapsiperheiden sisäisiä tuloeroja, yksinhuoltajat ja ne perheet, joissa toinen puolisoista ei toimi ammatissa, jäävät alle keskiarvon. (Blom 2001, 177–179.) Vielä huonompi tilanne on tietysti niillä perheillä, joiden vanhemmista kumpikaan ei toimi ammatissa. Siksi lapsen hankkiminen opiskeluaikana voi olla taloudellinen riski. Moni aineistoni vanhempi nostikin esille huolestuneisuutensa perheensä taloudellisesta tilanteesta.

Vaikka en kirjoituspyynnössäni nostanut millään tavalla esille toimeentuloon liittyviä asioita, suurin osa käsitteli tarinassaan niitä, osa hyvinkin paljon. Ainoastaan kolme tarinankirjoittajaa ei kommentoinut sanallakaan taloudellista tilannettaan. Oletan, että ne, jotka eivät käsitelleet ollenkaan taloudellista tilannettaan, eivät koe ainakaan olennaista ristiriitaa siinä. Kahdessa näistä perheistä mies onkin jo työelämässä, ja myös kolmannen perheen isä tekee jonkin verran töitä opintojensa ohella. Myöskään haastattelemani Äiti 1 (lapsi 3 kk, haastattelu), jonka mies on myös työelämässä, ei tuonut esille minkäänlaista ristiriitaa tai ongelmaa perheen taloudellisessa tilanteessa. Hän kuitenkin puhui perheen taloudellisesta tilanteesta jonkin verran sen vuoksi, että nostin sen itse haastattelussa esille.

Lasta suunniteltaessa osa vanhemmista ei näyttänyt juurikaan miettineen taloudellista tilannettaan. Päätöstä lapsen hankkimisesta ohjasi usein ennemminkin tunne siitä, että haluaa lapsen, jolloin taloudelliset seikat eivät välttämättä paljoa painaneet. Osa vanhemmista toisaalta sanoo, että siinä vaiheessa, kun lasta alettiin suunnitella, juuri taloudelliset asiat olivat päällimmäisenä mielessä. Monen kohdalla halu ja tunne lapsen hankkimiseen olivat suuria, mutta järjellä ajateltuna lapsen hankkiminen opiskelijaperheen epävarmaan taloudelliseen tilanteeseen epäilytti.

Emme sillä kohtaa miettineet, että opiskeluni olisi este lapsen saamiselle. Enemmänkin jossakin vaiheessa ajatuksissa pyöri taloudelliset asiat ja se miten tulemme pärjäämään. (Äiti 14, lapsi 1 v.)

Osa vanhemmista kertoo suorittaneensa hyvinkin tarkkoja taloudellisia laskelmia ennen päätöstä lapsen hankkimisesta tai raskausaikana. Tämä saattoi auttaa heitä voittamaan taloudelliset ristiriidat, sillä päätös lapsen hankkimiseksi saattoi lopulta tunteen lisäksi tuntua myös järjellä ajateltuna hyvältä ratkaisulta.

Suoritettiin laskelmia rahojen riittävydestä ja mietittiin, että olemme vaikka molemmat vuorotellen kotona lapsen kanssa niin, että molemmat saavat opintonsa suoritettua. Lopulta tulimme siihen lopputulokseen, että yhtälö ei ole mahdoton ja vauva laitettiin tilaukseen. (Äiti 5, lapsi 2 v.)

Päätökseen lapsen hankkimisesta saattaa kyseisen hetken taloudellisen tilanteen lisäksi vaikuttaa myös se, kuinka hyvä taloudellinen tilanne on odotettavissa tulevaisuudessa. Nykyisin määräaikaiset työsuhteet ovat hyvin yleisiä, joten työttömyydellä tai sen pelolla on omat vaikutuksista lapsenhankintaan (Paajanen 2005, 11; Kivimäki 2003, 186; Keinänen 1994, 136). Erityisesti akateemisesti koulutetuilla määräaikaiset työsuhteet ja epävarmuus työn jatkumisesta ovat lisääntyneet (Salmi 2004, 117). Äiti 14 (lapsi 1 v.) sanoo, että koska oman alan työtilanne näyttää valoisalta, ei lapsen hankkiminen opiskeluaikana tuntunut liian uhkarohkealta ratkaisulta.

Minä satun opiskelemaan sosiaalia, missä työtilanne on tällä hetkellä melko hyvä. Ehkäpä juuri sekin oli yksi syy siihen, että halusimme lapsen niinkin pian. Muuten olisin varmaan järkeillyt, että ensin opiskelut, vähän työkokemusta ja sitten vasta lapsi. (Äiti 14, lapsi 1 v.)

Isä 2 (lapsi 2 v., haastattelu) kertoo, että he olivat olleet lasta suunniteltaessa hyvinkin huolissaan siitä, miten he tulevat taloudellisesti pärjäämään. Hän on kuitenkin huomannut, että *ehkä on kuitenkin paremmin loppujen lopuksi tullut taloudellisesti toimeen kuin ennen*. Tämä on hieman yllättävää, sillä perheen molemmat vanhemmat ovat opiskelijoita, eivätkä he lapsen syntymän jälkeen ole olleet kuin kesätöissä. He olivat kuitenkin olleet ennen lapsen syntymää töissä, joten he saivat ansiosidonnaisen vanhempainpäivärahan. Muutama muukin opiskelijavanhempi kertoo taloudestaan yllättävän positiiviseen sävyyn.

250 euron kuukausituloihin (opintoraha) tottuneena äitiyspäiväraha ja sittemmin kotihoiton tuki tuntuivat minusta suorastaan ylellisyydeltä. Elintasomme nousi lapsen syntymän myötä huomattavasti. (Äiti 17, lapsi 3 v.)

Opiskelijavanhempien keskimääräisen taloudellisen tilanteen heikkouden tietäen näin positiivinen kuvaus taloudesta kuulostaa varsin hämmäntävältä. Yksi selitys voi olla se, että vanhemmat todennäköisesti vertaavat nykyistä tilannettaan opiskelijana saamiinsa tuloihin, joka saattoi olla pelkkä opintotuki. Vaikka he sanovatkin tulevansa paremmin toimeen, se ei silti välttämättä tarkoita, ettei heillä olisi taloudellisesti tiukkaa. Tämän huomaa myös siitä, että toisessa yhteydessä nämä lapsen syntymän jälkeen taloudellisesti paremmin toimeentulevat vanhemmat kertovat taloudellisen tilanteensa kuitenkin huolestuttavan heitä.

Vaikka muutama vanhempi kuvaakin lapsen syntymän jälkeistä taloudellista tilannettaan yllättävän positiiviseen sävyyn, enemmistö vanhemmista kertoo kuitenkin taloutensa huonontuneen lapsen syntymän jälkeen. Äidin 10 (lapset 6 ja 2 v., raskaana) mielestä heikko taloudellinen tilanne on jopa suurin huono puoli perheellisen opiskelijan elämässä.

Lapsen ja opiskelun yhteensovittamisessa ei minusta ole kovin montaa huonoa puolta, mutta kun oikein pohtii, niin tuleehan tässä muutama mieleeni. Suurin on tietysti taloudellinen puoli. Lapseen menee väkisinkin rahaa, mutta sitä ei ole otettu mitenkään huomioon esim. opintotuessa, ja hyvin huonosti muutenkin opiskelevien arjessa. (Äiti 10, lapset 6 ja 2 v., raskaana)

Äidin 10 (lapset 6 ja 2 v., raskaana) perhe näyttää kuitenkin tulevan kohtalaisen hyvin toimeen, mutta se edellyttää ahkeraa työntekoa opintojen ohella. Myös monet muut vanhemmat, jotka kertovat taloutensa olevan tiukoilla ja huonontuneen lapsen syntymän jälkeen, toteavat kuitenkin jossain vaiheessa, että loppujen lopuksi he tulevat ihan hyvin toimeen.

Taloudellinen tilanne huononi lapsen myötä, kun molemmat lopettivat työt. Toisaalta pelkkään opintorahaan verrattuna minimiäitiyspäiväraha, kotihoidontuesta kuntaliseen puhumattakaan, tuntui kohtuulliselta summalta rahaa. (Äiti 5, lapsi 2 v.)

Ainoa asia mikä välillä askarruttaa mieltä, on juuri raha ja sen puute. Tai en tiedä onko edes puute, ihan hyvin tulemme toimeen. (Äiti 14, lapsi 1 v.)

Vanhemmat saattavat siis aluksi esittää hyvin huolestuneita pohdintoja perheen taloudellisesta tilanteesta, mutta myöhemmin kuitenkin sanoa, että tulevat *ihan hyvin toi-*

meen. Yksi syy, miksi osa vanhemmista on ehkä yllättävän tyytyväisiä elintasoonsa, näyttäisi olevan tyytyminen vähään. He hyväksyvät sen, että rahaa ei yksinkertaisesti ole paljoa. Muutama vanhempi sanoo myös, että on helppoa elää pienillä tuloilla, kun ei ole koskaan tottunut kovin *leveään leipään*. Se, millaiseksi kokee taloudellisen tilanteensa, ei välttämättä ole riippuvainen siitä, miten suuret tulot ovat.

Paajasen tutkimuksen mukaan noin 30-vuotiaana perheellistyneille taloudellisen tilanteen heikkeneminen oli vaikeampaa kuin 20-vuotiaana perheellistyneille (Paajanen 2005, 54). Mitä korkeampaan elintasaan on tottunut, sitä vaikeampaa siitä voi olla luopua, sillä 30-vuotiaan henkilön taloudellinen tilanne on kuitenkin varmasti keskimäärin parempi kuin 20-vuotiaan. Vaikka Isä 2 ja Äiti 2 (lapsi 2 v., haastattelu) sanovat tulevansa kohtalaisesti toimeen, he eivät silti koe pystyvänsä hankkimaan enää toista lasta opiskeluaikana. Äiti 2 (lapsi 2 v., haastattelu) viittaa nimenomaan siihen, että ei halua alkaa tinkiä jo saavutetusta elintasosta.

Haastattelija: Oletteko ajatelleet että haluaisitteko te lisää lapsia ja kuinka pian?

Äiti 2 (lapsi 2 v.): Kyllä se tässä vaiheessa kun me ei olla oltu töissä eikä muuta niin äitiysrahat jäisivät niin pieniksi ettei me pystyttäisi. Kuitenkin tässä on jonkunlainen elintaso jo saavutettu, niin ei halua ryhtyä kauheesti tinkimään, että pitäisi kauppaan mennä vaan sitä kaurapuuroa hakemaan eikä olisi muuhun varaa.

Se, että moni opiskelijavanhempi kertoo tulevansa ehkä yllättävänkin hyvin taloudellisesti toimeen, voi johtua myös siitä, että he kokevat tarvetta perustella itselleen ja muille, ettei lapsen hankkiminen opiskeluaikana ollut taloudellisesti järjetön päätös. Koska yleisesti ajatellaan, että lapsen hankkimiseen täytyy olla riittävät taloudelliset edellytykset, lapsen hankkimista opiskeluaikana on pidetty sopimattomana erityisesti siksi, että opiskeluaikana olevan taloudellisesti epävarmaa aikaa (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 109; Nätkin & Kyllönen, 1985, 16–17). Opiskelijavanhemmat eivät luonnollisesti halua kenenkään luulevan, että heillä olisi liian heikot taloudelliset resurssit lapsen elättämiseksi, joten he näyttävät kokevan tarvetta puolustautua ja kertoa, etteivät heidän lapsensa elä taloudellisessa kurjuudessa. Vaikka vanhemmat myöntävätkin taloudellisen epävarmuuden, he näyttävät kokevan samalla tarvetta korostaa, ettei se missään tapauksessa estä lapsen perustarpeiden täyttämistä. Moni vanhempi painottaa esimerkiksi laittavansa lapsen tarpeet etusijalle, ja tarvittaessa tinkivänsä henkilökohtaisista ostoksistaan.

Muutenkin olemme aina laittaneet pojan tarpeet omiemme edelle. Hän saa tarvittaessa uudet vaatteet ja minä korjailen omia rikkiäisiä farkkuja, kuten alkuvuodesta kävi. (Äiti 14, lapsi 1 v.)

Myös poikkeuksia aineistosta löytyy, sillä muutama vanhempi ei näytä kokevan tarvetta todistella taloudellista selviytymistään. He myöntävät taloudellisen tilanteensa olevan erittäin epävarma ja huolestuttava. Ehkä eniten vaikeuksia näyttäisi olevan yksinhuoltajilla, mikä ei toisaalta ole yllättävää, sillä yksinhuoltajien köyhyysriskin on todettu olevan suuri (Hakovirta 2006, 169).

Elämme kädestä suuhun. Kaikki yllättävät menot säikäyttävät. (Äiti 8, yksinhuoltaja, lapset 6 ja 5 v.)

Aineistoni opiskelijavanhemmat elävät hyvin monenlaisissa elämäntilanteissa, eikä aineistoni varmasti edes kata opiskelijavanhempien elämäntilanteiden koko kirjoa. Myös saman perheen sisällä elämäntilanteet ja taloudellinen toimeentulo saattavat vaihdella hyvinkin paljon lyhyen ajan sisällä. Toimeentulo saattaa muuttua esimerkiksi työn lopettamisen tai aloittamisen tai parisuhteen päättymisen tai uuden parisuhteen aloittamisen myötä.

Aloitin opiskelut yhden lapsen äitinä, joka eli avosuhteessa jossa mies tienasi hyvät rahat. Syksyllä palasin kahden lapsen äitinä joka oli sinkku ja ainoat rahat oli opintotuki, elarit, lapsilisä ja asumistuki. (Äiti 13, yksinhuoltaja, lapset 2 ja 1 v.)

Vaikka perhe taloudellisesti pärjäisikin juuri ja juuri, ei kovin tiukoilla oleva talous välttämättä kestä odottamatonta rahanmenoa. Vanhempien suurin huolenaihe ei välttämättä olekaan se, ettei pärjäisi taloudellisesti sen hetkisessä tilanteessaan, vaan pelko siitä, että tulevaisuudessa tapahtuu jotain odottamatonta. Äiti 13 (yksinhuoltaja, lapset 2 ja 1 v.) oli kohdannut tällaisen odottamattoman tapahtuman eli hänen tapauksessaan lapsen sairastuminen, mikä kenties lisää hänen pelkoansa selviytymisestä tulevaisuudessa.

Oman lapsen vakavan sairastumisen takia minun opintopisteet jäivät kärsimään ja opintotukeni vedettiin pois, mikä oli aiheuttaa katastrofin yksinhuoltajaperheeseen. (Äiti 13, yksinhuoltaja, lapset 2 ja 1 v.)

Opiskelijavanhempien kuvaamat taloudelliset huolet kuulostavat toisaalta hyvin pitkälti samanlaisilta, mitä kenellä tahansa opiskelijalla saattaa olla. Anu Purhosen (1995, 47) tutkimuksessa opiskelijoista 90 prosenttia sanoi taloudellisen toimeentulon vaivaavan mieltään vähintään silloin tällöin, ja 19 prosenttia oli jopa päivittäin huolestuneita taludestaan. Vaikka monella lapsettomallakin opiskelijalla on huoli taloudellisesta toimeentulostaan, opiskelijavanhemman huoli saattaa kuitenkin olla painavampi, sillä hän on oman toimeentulonsa lisäksi vastuussa myös perheestään.

[Opiskelu ilman lapsia] saattaa olla jossakin mielessä helpompaa. (...) Ei taloudellista hätää muista kuin omasta itsestä. (Äiti 8, yksinhuoltaja, lapset 6 ja 5 v.)

7.2 Opiskelijavanhemman tulonlähteet

Sen lisäksi, että opiskelijavanhemmat saattavat kokea tarvetta todistella ympäristölle, että he tulevat riittävän hyvin taloudellisesti toimeen elättääkseen lapsensa, he saattavat kokea ristiriitaa sen suhteen, millainen taloudellinen toimeentulo on riittävän hyvä. Taloudellista toimeentuloa on mahdollista parantaa esimerkiksi käymällä töissä, mutta työssäkäynti aiheuttaa toisaalta lisää ajankäyttöongelmia ennestäänkin kiireisille opiskelijavanhemmille.

Vaikka aineistoni vanhemmat kertovat keskimäärin tulevansa taloudellisesti ainakin kohtalaisesti toimeen, suuri osa on vahvasti sitä mieltä, että opiskelijavanhempien ja ylipäänsä perheellisten saamat tuet ovat liian pienet. Se, että osa käsittelee asiaa hyvinkin paljon, on ehkä hieman yllättävää, sillä kirjoituspyynnössä pyysin heitä kirjoittamaan tarinan omasta elämästään, en kannanottoa perheellisten opiskelijoiden taloudellisesta tilanteesta. Aihe näyttäisi siis olevan heille ilmeisen tärkeä, sillä se herättää voimakkaita tunteita ja mielipiteitä. Vanhempien tyytymättömyys perheellisten opiskelijoiden tukiin on ymmärrettävää, sillä opiskelijaperheitä ei ole otettu erityisryhmänä huomioon tukimuodoissa. Lapsiperheen tuet on edelleen suunniteltu työssäkävien tilannetta ajatellen (Nissinen 2006, 38). Toisaalta opintotuki taas on suunniteltu perheettömälle. Lapsen saatuaan opiskelija siirtyy esimerkiksi yleisen asumistuen piiriin, jolloin hänen saamansa tuet saattavat jopa pienentyä (Nissinen 2006, 33–34). Tällaiset tilanteet voivat aiheuttaa yllättäviä takaiskuja.

Miehen valmistuminen ei rahatilannetta helpottanut niin paljoa kun etukäteen kuvitteli, kun sen myötä meiltä loppui asumistuki. (Äiti 5, lapsi 2 v.)

Muutama vanhempi harmittelee myös sitä, että ei ole mahdollista saada osittaista kotihoidon tukea, jos lapsi on vain puolipäiväisesti kunnallisessa päivähoitossa. Monen vanhemman opiskelu on niin joustavaa, että se mahdollistaa lapsen hoitamisen suurimman osan ajasta kotona. Joskus tulee kuitenkin tilanteita, opiskelussa tai muussa elämässä, että lapsi täytyy saada hoitoon. Tukijärjestelmässä tätä ei kuitenkaan ole huomioitu.

Toivoisin, että perhevapaajärjestelmä tarjoaisi paremman mahdollisuuden puolipäiväiseen hoitoon. Nythän on niin, että kotihoidontuki lakkaa heti kokonaan, jos lapsi on yhdenkin tunnin viikossa kunnallisessa päivähoitossa. Kuitenkin jo parin tunnin hoitomahdollisuus päivittäin tai puolen päivän päivähoito muutamana päivänä viikossa kotihoidontukea kokonaan menettämättä edesauttaisi huomasti monen opiskelevan äidin ja isän opintojen etenemistä. (Äiti 17, lapsi 3 v.)

Monen aineistoni opiskelijaäidin puoliso on jo työelämässä, mikä parantaa varmasti olennaisesti perheen taloudellista tilannetta. Sellaista tilannetta, että isä olisi ollut opiskelija ja äiti työelämässä, ei aineistossani ollut yhtään. Aina isän palkka ja äidin saamat perhepoliittiset tuet ja mahdollisesti myös opintotuki eivät kuitenkaan näytä riittävän perheen menoihin. Äiti 10 (lapset 6 ja 2 v., raskaana) sanoo, että *töitä on pakko tehdä jos niitä vain on*. Anselm Strauss ja Juliet Corbin (1990, 92–93) sanovat kuitenkin, että tällaisia lausumia, kuten *pakko*, ei koskaan tule ottaa itsestäänselvyteenä. Onkin syytä kysyä, miksi vanhempien on pakko käydä töissä. Mitä tapahtuisi, jos he eivät kävisi töissä? Toisaalta muutama opiskelijavanhempi sanoo päinvastoin, ettei *pystyisi* käymään töissä. Tähän voi myös esittää kysymyksen, miksi ei pystyisi. Työssä käyminen lisää todennäköisesti entisestään opiskelijavanhemman ajankäyttöongelmia, ja toisaalta töissä käymättömyys saattaa aiheuttaa sen, että toimeentulo on erittäin tiukkaa. Siksi opiskelijavanhemmat saattavat todistella itselleen, ettei heillä ole muuta vaihtoehtoa kuin se, minkä he ovat valinneet. Tämä kenties vähentää ristiriidan ja syyllisyyden kokemusta omasta valinnasta, jossa joka tapauksessa on varmasti sekä hyvät että huonot puolensa.

Yksi selitys, miksi opiskelijaäiti saattaa kokea, että hänen on puolisonsa työssäkäynnistä huolimatta käytävä itsekin töissä, saattaa olla se, että työssäkäyvä puoliso ei välttämättä elätä tai edes tue rahallisesti opiskelevaa puolisoaan. Vaikka Äidin 17 (lapsi 3 v.) puoliso on työelämässä, hän näyttää rahoittavan täysin itsenäisesti oman elämänsä ja opiskelunsa. Koska hän puhuu rahankäytöstään yksikkömuodossa, hänellä ja hänen puolisolillaan on ilmeisesti erillinen talous. Tarinasta ei selviä, miten vanhemmat jakavat heidän yhteisestä lapsestaan syntyvät menot.

Kituutin kevään huikeasta harjoittelupalkasta säästämilläni rahoilla ja nostin elämäni ensimmäiset ja viimeiset kolmen kuukauden opintolainat. Aikomuksenani oli tehdä jotain keikkatyötä opiskelujen ohessa ja sillä rahoittaa opiskeluni viimeiset kuukaudet. (Äiti 17, lapsi 3 v.)

Osa äideistä tuo selvästi esille, etteivät he haluakaan olla miehensä elätettävänä, vaan tahtovat ehdottomasti tehdä oman osuutensa perheen talouden turvaamiseksi. Äiti 3 (lapsi 2 v.) tiivistää sen, miten moni muukin aineistoni äideistä näyttää ajattelevan.

Mies ei ole minua töihin patistellut, mutta minusta vaan ei nykyaikaisena naisena ole miehen kukkarolla kokonaan eläväksi. (Äiti 3, lapsi 2 v.)

Kaikki äidit eivät kuitenkaan ajattele näin. Äiti 14 (lapsi 1 v.) sanoo päinvastoin ottaneensa kaiken hyödyn siitä, että hän [mies] on vakituisesti töissä. Hän olikin päättänyt muutamien muiden vanhempien tavoin lopettaa työt lapsen synnyttyä, jotta hänellä olisi enemmän aikaa perheelle ja opiskelulle. Osalle aineistoni vanhemmista riittää siis se, että toinen perheen vanhemmista on töissä, mutta toisaalta on myös sellaisia perheitä, joissa kukaan ei käy töissä. Nämäkin perheet näyttävät kuitenkin tulevan taloudellisesti toimeen, osa jopa mielestään hyvin. Työnteon pakko näyttäisikin osittain liittyvän siihen, miten vaatimattomasti tyytyy elämään. Se, mikä toiselle voi olla hyvä tulotaso, voi toiselle tuntua aivan liian alhaiselta.

Myös Isä 1 (lapsi 3 kk, haastattelu) sanoo aluksi päättäväisesti, että *ei me kahta opiskelijaa ruveta pitämään samassa taloudessa, siis täysipainoista opiskelijaa*. Perheen molemmat vanhemmat ovat siis periaatteessa opiskelijoita, mutta Isä 1 (lapsi 3 kk, haastattelu) on tällä hetkellä käytännössä työelämässä. Kun kuitenkin kysyn, olisiko mahdoton ajatus, että molemmat opiskelisivat samaan aikaan, vanhemmat hetken mietittyään vastaavat:

Isä 1 (lapsi 3 kk): Ei se varmaan mahdotonkaan ajatus ole.

Äiti 1 (lapsi 3 kk): No sitä pitäisi taas mieltiä vähän tarkemmin.

Isä 1 (lapsi 3 kk): Sitten pitäisi vähän mieltiä että onko auton käyttö kuinka tarpeellista, ne on sellaisia mukavuustekijöitä.

Työn lisäksi tai sijasta opiskelijavanhemmilla voi tietysti olla myös muita tulonlähteitä. Muutama vanhempi kertoo ottaneensa mieluummin opintolainaa kuin tekevänsä töitä. Perheellisillä opiskelijoilla lainanottamisen tarve tuleekin helpommin vastaan kuin perheettömillä (Purhonen 1995, 42). Joidenkin opiskelijavanhempien taloudellisenä tukena ovat myös heidän omat vanhempansa. Monelle näyttää olevan tärkeää erityisesti tieto siitä, että hätätapauksessa vanhemmat varmasti auttavat. Nekin opiskelijavanhemmat, jotka kertovat tulevansa taloudellisesti hyvin toimeen, näyttävät korkevan epävarmuutta, sillä koskaan ei tiedä, mitä tapahtuu.

Ja sitten toisaalta myös se [vanhempien] taloudellinen tuki on siellä taustalla, että jos rahat loppuu niin valitettavasti joutuu siinäkin turvautumaan, mutta ei tarvi sitten kuitenkaan pelätä niitäkään asioita. (Äiti 2, lapsi 2 v., haastattelu)

Sekä minun että mieheni vanhemmat auttavat tarvittaessa, erityisesti pojan vaatehankinnoissa. (Äiti 14, lapsi 1 v.)

Opiskelijavanhemmat ovat iältään nuoria, mikä voi vaikuttaa siihen, että ainakin osa vanhemmista saa paljon ja monenlaista tukea omilta vanhemmiltaan. Perhe ja työ -tutkimuksen mukaan nuoret, alle 35-vuotiaat vastaajat saivat erilaista apua vanhemmiltaan yleisemmin kuin vanhemmat vastaajat (Lammi-Taskula, Suhonen & Salmi 2004, 108). Kaikkien aineistoni vanhempien omat vanhemmat eivät kuitenkaan tue heitä taloudellisesti, ja sitä saatetaan pitää suurenaikin heikkoutena perheen taloudessa. Esimerkiksi Äiti 10 (lapset 6 ja 2 v., raskaana) kertoo omien vanhempien taloudellisen tuen puutteesta samassa yhteydessä kuin siitä, että hänen on pakko käydä töissä opintojen ohella.

Minun tai miehenikään sukulaiset eivät juuri voi auttaa meitä taloudellisesti tai muutenkaan (lastenhoitoapua), ja tässä uskon että olemme aikalailta poikkeuksia. Ymmärtääkseni monen opiskelijan, varsinkin niiden joilla on perhe, vanhemmat auttavat niin taloudellisesti kuin muutenkin, mutta ei siis meillä. (Äiti 10, lapset 6 ja 2 v., raskaana)

Vaikka omien vanhempien taloudellinen tuki saattaa olla helpotus, se voi aiheuttaa myös ristiriitoja. Äiti 2 (lapsi 2 v., haastattelu) sanoo, *että on se vähän ikävää kun on perhe ja naimisissa eikä pysty täysin elättämään itseensä. Se on kyllä raivostuttavaa.* Tämän ristiriidan tekee kenties ymmärrettäväksi se, että lapsen saatuaan pitäisi olla aikuinen (ks. luku 6.2), ja toisaalta Oinosen (2001, 112) mukaan juuri taloudellinen itsenäisyys on yksi keskeinen aikuisuuden määrittäjä. Hänen mukaansa se on samalla jopa ehto monelle muulle aikuisuuden osatekijälle, kuten oman kodin ja perheen perustamiselle.

Yleensä vanhemmilla näyttäisi olevan jokin lisärahanlähde yhteiskunnan perustukien lisäksi, mikä auttaa heitä selviytymään taloudellisesti. Ainoastaan muutama vanhempi ei tarinassaan mainitse mistään lisärahanlähteestä, ja nämä vanhemmat toisaalta näyttävät olevan keskimääräistä huolestuneempia taloudellisesta toimeentulostaan. Aineistossani esiin tulleita lisärahanlähteitä ovat toisen tai molempien vanhempien työssäkäynti, omien vanhempien taloudellinen tuki, korotettu vanhempainpäiväraha ja opintolaina. Yksikin näistä saattaa riittää vanhemman omasta mielestä taloudellisesti hyvään selviytymiseen, ja moni sanoo, että jos kyseistä rahanlähdettä ei olisi, olisi hyvin vaikeaa. Myös tässä opiskelijavanhemmat muistuttavat ketä tahansa opiskelijaa, sillä opintolainan nostaminen, tuen pyytäminen omaisilta ja ansiotyö ovat myös muille kuin perheellisille opiskelijoille opintotuen ohessa yleisimmät keinot rahoittaa opinnot (Lempinen & Tiilikainen 2001, 33).

8 Ajankäytölliset ristiriidat

8.1 Ajanpuute ja siitä aiheutuva syyllisyys

Erityisesti pienten lasten vanhemmat kokevat usein aikapulaa, ja he haluaisivat olla lastensa kanssa enemmän kuin on mahdollista (Lammi-Taskula & Salmi 2004, 35). Ongelma on erityisen suuri korkeasti koulutetuilla, sillä Työ ja perhe -tutkimuksen mukaan akateemisesti koulutetut kokivat työhön liittyvien syiden vuoksi ajanpuutetta perheen kanssa selvästi enemmän kuin muut (Salmi 2004, 118). Omassa aineistossani ajankäytölliset ristiriidat nousivat selkeästi esiin, ja niitä esiintyi runsaammin kuin sosiaalisia tai taloudellisia ristiriitoja. Kaikki aineistoni vanhemmat ovat kokeneet jonkinlaisia ajankäytöllisiä ristiriitoja (ks. liite 3).

Ajankäytölliset haasteet eivät näyttäneet kuitenkaan olleen päällimmäisenä mielessä lasta suunniteltaessa. Jotkut vanhemmat kertovat jopa, etteivät he olleet ajatelleet lapsen ja opiskelun yhteensovittamisen olevan ajankäytöllisesti millään tavoin ongelmallista. Osa vanhemmista kertoo kuitenkin yrittäneensä opiskella mahdollisimman tehokkaasti ennen lapsen syntymää, koska he tiedostivat, että lapsen syntymän jälkeen aikaa ei olisi niin paljon. Jotkut kertovat myös kuulleensa kokemuksia lapsen ja opiskelun yhdistämisen rankkuudesta. Toisaalta muutama oli järkeillyt, että opiskelun ja perheen yhteensovittaminen voi olla kuitenkin helpompaa kuin työn ja perheen yhteensovittaminen.

Äiti 12 (lapsi 1 v.), joka ei ollut vielä lasta suunniteltaessa aloittanut korkeakouluopintoja, mainitsee lapsen hankkimiseen vaikuttaneen myös sen, että elämäntilanne oli lasta suunniteltaessa sellainen, että lapsi sopi siihen ajankäytöllisesti. Hän tosin näytti ajattelevan vain kyseisen hetken tilannetta, ei sitä, miten lapsi sopisi ajankäytöllisesti hänen tuleviin suunnitelmiinsa, esimerkiksi juuri opiskeluun.

Elämässä oli paussi, koska olin lopettamassa opiskeluja silloisessa paikassa ja väli-vuosi olisi tullut joka tapauksessa. (Äiti 12, lapsi 1 v.)

Verrattuna siihen, miten vähän vanhemmat keskimäärin näyttivät pohtineen perheen ja opiskelun yhteensovittamiseen liittyviä ajankäytöllisiä haasteita ennen lapsen hankkimista, ne nousivat lapsen syntymän jälkeen vahvasti esille monen opiskelijavanhemman tarinassa. Äiti 17 (lapsi 3 v.) ja Äiti 3 (lapsi 2 v.) sanovat aluksi jopa, että ajanpuute on ainut negatiivinen asia perheellisen opiskelijan elämässä.⁵ Heillä ajanpuute vielä korostuu, koska he tekevät opintojen ohella melko paljon ansiotöitä. Kaikki aineistoni vanhemmat tuovat jollakin tavalla esiin sen, että aika on ainakin välillä kortilla. Myös Korhosen (1998, 263) tutkimuksessa perheelliset opiskelijat kokivat ajan riittämättömyyden selkeimmäksi vaikeudeksi opiskelun ja perheen yhteensovittamisessa.

Ajankäyttöongelmien suuruus kuitenkin vaihtelee aineistossani melko paljon. Tämä ei ole ihme, sillä aineistoni vanhemmat ovat myös järjestäneet elämänsä kovin eri tavoin. Kuusi vanhempaa opiskelee rauhalliseen tahtiin ja näyttää ajattelevan, että opinnot kyllä odottavat, ja lapsen kanssa oleminen on nyt pääasia. Ainakin osa heistä ajat-

⁵ Tosin he myöhemmin mainitsevat myös joitain muita opiskelijavanhemmuuden huonoja puolia.

telee, että opiskelu on tavallaan heidän harrastuksensa. Yhdeksän vanhempaa on kokopäiväisiä opiskelijoita, ja heistä monen lapsi on päivähoidossa. Neljä vanhempaa opiskelee, tekee paljon ansiotöitä ja hoitaa lasta samaan aikaan, ja he näyttävätkin kokevan erityisen paljon haastetta siinä, miten saavat ajan riittämään tähän kaikkeen.

Taija Heimo ja Ritva Nätkin (2007) kertovat artikkelissaan *Valintojen mosaiikki – Perhevapaalta työhön paluu* olevansa hämmästyneitä siitä, miten heidän aineistossaan yhtä aikaa opiskelevat ja työtä tekevät äidit tuntuivat selviytyvän kaikesta tästä ongelmattomasti. Äidit eivät kertoneet kokevansa lainkaan tai korkeintaan vähän ristiriitoja ja syyllisyyttä elämänsä eri osa-alueiden yhteensovittamisessa. Oman aineistoni opiskelijavanhempien tilanne näyttäytyy osittain hyvin erilaisena. Vaikka osa vanhemmista näyttää selviytyvän elämän eri osa-alueiden yhteensovittamisesta suhteellisen helposti, juuri syyllisyyden kokemus tulee vahvasti esille monessa tarinassa, sillä aikaa ei yksinkertaisesti ole tarpeeksi.

Huono puoli on jatkuva syyllisyys perhettä, opiskelua, ystäviä ja itseään kohtaan, aika ja voimat eivät tunnu riittävän kaikkeen niin kuin haluaisi. (Äiti 15, lapset 2 ja 1 v.)

Ajanpuute on jatkuvaa, koska lapsen valveillaoloaikana ei juurikaan pysty tekemään koulutehtäviä. Lisäksi jatkuvasti vaivaa huono omatunto, koska kotona ollessa tuntuu, ettei keskity tarpeeksi opiskeluun, ja koulussa ollessa tuntuu, ettei ole tarpeeksi lapsen kanssa. (Äiti 12, lapsi 1 v.)

Monet vanhemmat tuovat esille perheen ja opiskelun yhteensovittamisen rankkuudessa erityisesti sen, että heidän täytyy opiskella myös iltaisin ja opinnot pyörivät aina mielessä. Tämä ongelma ei ole ainoastaan opiskelijoilla, sillä tutkimusten mukaan myös tietotyöläisten ajankäytössä ristiriitaa aiheuttaa työajan ja ei-töajan välinen suhde (Blom 2001, 187). Opiskelijoiden kohdalla opiskeluaika ja ei-opiskeluaika voi olla kuitenkin vielä vaikeammin rajattavissa. Opiskellessa on syyllinen olo siitä, ettei ole lapsen kanssa, ja lapsen kanssa ollessa saattaa kokea syyllisyyttä siitä, ettei opiskele tarpeeksi. *Ei ole on/off nappulaa jolla saisi toisen asian pois ajatuksista (Äiti 15, lapset 2 ja 1 v.)*. Kaikki eivät kuitenkaan ajattele näin. Äiti 17 (lapsi 3 v.) sanoo päinvastoin, että lapsen kanssa ollessa hän pystyy täysin keskittymään lapseen.

Yksi elämänhallinnallisesti parhaita puolia perheellisyydessä on se, että työtä ja vapaa-aikaa ei yksinkertaisesti ole mahdollista sekoittaa. Kun ollaan lapsen kanssa, ollaan lapsen kanssa. (Äiti 17, lapsi 3 v.)

Äiti 17 (lapsi 3 v.) kertoo kokevansa syyllisyyttä ainoastaan silloin, jos ei ole tarpeeksi lapsensa kanssa. Syyllisyydestä pelkästään lasta kohtaan kertoo myös muutama muu vanhempi.

Lapsi on aina mielessä ja töissä häntä on aina ikävä. On syyllisydentuntoinen olo, vaikka lapsi jäisi isänsä kanssa kotiin. (Äiti 3, lapsi 2 v.)

Vanhemmat kertovat, että lapsen syntymän jälkeen perhe on ollut pakko laittaa etusijalle, jolloin opiskelut tarvittaessa joustavat ja voivat siksi kärsiä. Tämä aiheuttaa osalle vanhemmista syyllisyyttä opintoja kohtaan, joskaan tämä syyllisyyden kokemus ei vaikuta olevan yhtä voimakas kuin syyllisyys lasta kohtaan. Äiti 4 (lapsi 3 kk) kertoo joskus miettivänsä, olisiko lapsi kannattanut sittenkin hankkia vasta vähän myöhemmin. Hänen mukaansa oppimisen kannalta olisi tärkeää, että voisi *hyvällä omallatunolla keskittyä vain opiskeluun*.

Korhonen on jakanut tutkimuksessaan opiskelijavanhemmat neljään eri tyyppiin: sopeutujiin, nautiskelijoihin, syyllisiin ja kiireisiin. Sopeutujat kuvaavat viettävänsä normaalia perhe-elämää, nautiskelijat kertovat erityisesti tuntevansa kiitollisuutta saadessaan opiskella, syyllisillä on huono omatunto ajanpuutteen vuoksi ja kiireiset juoksevat kodin, päivähoitopaikan, koulun ja kaupan välillä. (Korhonen 1998, 25–27.) Mielestäni tällainen aineiston jyrkkä jaottelu ei tee oikeutta aineiston monimuotoisuudelle. Vaikka omasta aineistostani on tunnistettavissa samanlaisia tyyppejä, voi esimerkiksi nautiskelija olla samaan aikaan myös sopeutuja ja toisessa tilanteessa kokea syyllisyyttä. Olennaisinta oman tutkimukseni kannalta onkin huomio, että vaikka Korhonen on tunnistanut erikseen syyllisten ryhmän, omassa aineistossani vanhempi saattaa kokea syyllisyyttä riippumatta siitä, miten on elämänsä järjestänyt. Aineistoni perusteella syyllisyys näyttäisikin olevan vahvasti äitiyteen, tai ainakin opiskelijaäitiyteen liittyvä kokemus. Isien mahdollisista syyllisyyden kokemuksista en osaa aineiston perusteella sanoa, sillä aineistoni isät eivät kertoneet syyllisyydestä.

8.2 Opiskelun tehostuminen

Moni opiskelijavanhempi kertoo, että koska aika on kortilla, heidän on ollut pakko oppia suunnittelemaan arkea, kehittämään organisointikykyään ja käyttämään aikaansa tehokkaasti, jotta kaikki asiat ehtii tehdä. Äiti 8 (yksinhuoltaja, lapset 6 ja 5 v.) sanoo jopa, että vanhemmuuden ja opiskelun onnistuneessa yhdistämisessä on kyse *aikataulutuksesta*. Sama ajatus nousi selkeästi esille myös monen muun vanhemman tarinasta.

Olen oppinut kantapäähän kautta, että arkea pitää suunnitella. Vaikka olisikin kiire ja paljon tekemistä, niin kaikesta selviää, jos tekee aikatauluja ja suunnittelee. (Äiti 14, lapsi 1 v.)

Mutta tietysti ajankäyttö on mennyt uusiksi että ei sitä enää maata sohvalla ja katsota telkkaa puoltapäivää niin kuin me joskus tehtiin. (Äiti 2, lapsi 2 v., haastattelu)

Koska ajankäyttö on tarkkaan organisoitu, myös opiskelutehokkuus on kasvanut. Vanhemmat sanovat, että jos heillä joskus on hetki aikaa opiskella, he myös käyttävät ajan tehokkaasti. He tietävät, että heidän on saatava mahdollisimman paljon aikaiseksi, koska myöhemmin aikaa ei enää ole. Ennen lasta *oli niin helppoa lykätä koulutehtäviä myöhempään ajankohtaan ja väittää että on muka niin kiire. (Äiti 16, lapset 3 ja 1 v.)*

Ja on se hirveen stressaavaa toi opiskelu kun sitä aikaa ei ole, no en mä tiedä, aikaisemmin se stressasi ihan yhtä paljon, sitä vaan ei käyttänyt sitä aikaa hyödyksi. Että nyt se vähä mitä on niin sen on kuitenkin pystynyt hyödyntämään. (Isä 2, lapsi 2 v., haastattelu)

Aikaa opiskeluun oli vähän, mutta se tuli käytettyä sataprosenttisesti, koska tiesi, että myöhemmin aikaa ei olisi. Kun kaksi tuntia oli tiiviisti tehnyt sitä, mitä pitikin, eikä rampannut kahvilla tai surffannut netissä, saattoi hyvällä omalla tunnolla taas palata vauvan luo ja tyhjentää päänsä opiskeluasioista. (Äiti 17, lapsi 3 v.)

Jarkko Tirronen (2005, 462) väittää, ettei pitkien opiskeluaikojen syynä ole opiskelujen tehottomuus, vaan suurin syy opiskelujen venymiseen on opiskelijoiden työssäkäynti. Opiskelijavanhempien kuvaama ajankäytön radikaali tehostuminen lapsen

syntymän jälkeen kuulostaa kuitenkin vahvasti siltä, että heidän opiskeluissaan ennen lasta on ollut paljonkin tehostamisen varaa. Voikin kysyä, oliko esimerkiksi Äidin 17 opiskelu ennen perheellistymistä ollut suurelta osin *kahvilla ramppaamista* ja *netissä surffaamista*. Tietysti voi myös olla mahdollista, että opiskelijavanhemmat korostavat opiskelujensa tehostumista sen vuoksi, että haluavat puolustautua sitä vastaan, että lapsi olisi hidastanut tai vaikeuttanut heidän opintojaan. Aineistoni perusteella en kuitenkaan usko, että tämä olisi syy sille, miksi vanhemmat korostavat opintojen tehostumista. Niillä vanhemmilla, joiden opiskelutahti on hidastunut lapsen syntymän jälkeen, ei nimittäin ole vaikeuksia myöntää sitä.

Yksi selitys vanhempien opiskelujen tehostumiselle on se, että opiskeluja on yksinkertaisesti ollut pakko tehostaa sen vuoksi, että aikaa on niin vähän. Lisäksi tehostuminen näyttäisi liittyvän siihen, että vanhempien motivaatio opiskeluja kohtaan on noussut.

Myös motivaatio opiskeluun ja käsillä olevaan opiskelujuttuun on suuri ja aika, jonka tehtävään on tarkoitettu myös siihen käytetään. Opiskelutehokkuus on siis ihan toista luokkaa kuin ennen lapsia. (Äiti 16, lapset 3 ja 1 v.)

Vanhemmat ovat vastuussa itsensä lisäksi myös lapsistaan, joten osa heistä mainitsee haluavansa valmistua mahdollisimman nopeasti. Ehkä tämä liittyy juuri siihen, että lapsen saatuaan pitäisi olla Oinosen (2001, 112) mukaan ”tosi-aikuinen” (ks. luku 6.2), johon kuuluu taloudellinen itsenäisyys. Vaikka opiskelijavanhemmat saattavatkin olla taloudellisesti itsenäisiä, on opiskeluaika kuitenkin monesti taloudellisesti epävarmaa aikaa. Taloudellisen tilanteen epävarmuus näyttäisi lisäävän monen vanhemman motivaatiota valmistua mahdollisimman nopeasti.

Opiskelut ovat sujuneet paremmin nyt kuin ennen lasta, koska nyt tietää että täytyy valmistua että pääsee töihin ja elättämään perheen. (Äiti 12, lapsi 1 v.)

Lasten takia olen enemmän motivoitunut hoitamaan opiskelut loppuun ja nopeasti, ymmärrän opintojen tärkeyden ja enää en hae itselleni "sitä parempaa elämää" vaan myös lapsilleni. (Äiti 13, yksinhuoltaja, lapset 2 ja 1 v.)

Motivaatio opiskeluja kohtaan voi kasvaa myös siksi, että monen vanhemman mielestä opiskelu tarjoaa mainiota vastapainoa lapsiperheen arjelle. Vietettyään paljon aikaa lapsen kanssa kotona, he saattavat suorastaan nauttia, kun pääsevät vihdoin opiskele-

maan ja muiden ikäistensä seuraan. Parhaimmillaan vanhemmuus näyttäisikin parantavan opiskelijan elämänhallintaa, kun elämän eri osa-alueet jakautuvat selkeämmin eri lokeroihin. Myös Heimo ja Nätkin (2007, 219) sanovat, että opiskelu voi olla parhaimmillaan virkistäytymistä, joka tarjoaa sopivaa vastapainoa perhe-elämälle.

Se [opiskelu] on pitänyt minut järjissäni, koska jos en olisi mitään tehnyt, olisin varmasti ollut todella tylsistynyt ja yksinäinen. Opinnot ovat tuoneet hyvää vaihtelua vauva- ja pikkulapsiarkeen, joka ei kauhean älyllistä aina ole. (Äiti 6, lapset 1 v. ja 3 kk)

Mutta ainakin minun kohdallani lasten saaminen on lisännyt opiskelumotivaatiota roimasti! Kotiäitivuodet kasvattivat oppimisen nälkää. (Äiti 8, yksinhuoltaja, lapset 6 ja 5 v.)

Sen lisäksi, että vanhemmat käyttävät opiskeluun liikenevän ajan tehokkaasti hyödyksi, pyrkimys tehokkuuteen tulee ilmi myös siinä, että he ovat myös erittäin vaativia opintojensa suhteen. He saattavat esimerkiksi miettiä tarkkaan, kannattaako jollekin luennoille mennä. Myös Korhonen (1995, 102) sanoo tutkimuksensa perusteella, että koska perheellisen opiskelijan on otettava huomioon myös muut perheenjäsenet ja heidän tarpeensa, se pakottaa karsimaan opiskeluista kaiken turhalta vaikuttavan ja tehostamaan opiskelutekniikkaa. Jos vanhemmat haaskaavat kallisarvoista aikaansa opiskeluun, he haluavat myös saada kaiken hyödyn irti siitä.

Lapsen myötä on tullut paljon kriittisemmäksi luennoitsijoille. Minä haluan saada luennoista irti kaiken mahdollisen, kun olen kerran lapsen kanssa raahautunut keskustaan asti ja jos jollakin luentosarjalla on vierailevilla luennoitsijoilla samat jorinat kuin on jo aiemmin jossain muussa yhteydessä kuullut, niin kyllä pistää vihaksi! Aika on niin kortilla, että yhtään mitään turhaa ei huvita opintojen suhteen tehdä. Opiskeleva äiti ainakin oppii priorisoimaan ja miettimään juuri sitä, että mitkä luennot esimerkiksi voi ja kannattaa jättää välistä. Opiskelevana äitinä myös usein valitsen kirjatenttipaketin tai jonkun muun sellaisen opiskelutavan, joka ei ole sidottu aikaan tai paikkaan. (Äiti 3, lapsi 2 v.)

Vanhemmat kertovat myös valitsevansa yleensä helpoimman tavan suorittaa jokin opintokokonaisuus. Osa tunnustaa lisäksi, etteivät he jaksa panostaa esimerkiksi koti-tehtäviin. Tällöin asioiden todellinen oppiminen saattaa jäädä heikoksi. Onkin syytä

kysyä, mitä vanhemmat tarkoittavat sanoessaan opintojensa tehostuneen. Tarkoittaako tehostuminen tehokkaan ajankäytön lisäksi sitä, että asioiden syvällisen oppimisen kustannuksella tavoitellaan pelkkää tutkintoa, jolloin opiskelusta tulee suorittamista? Ilmeisesti osan aineistoni vanhempien kohdalla näin tosiaan on, ja ainakin Äiti 9 (lapsi 3 v.) myös itse tiedostaa tämän.

[Opiskelun ja perheen yhteensovittamisen] huonoja puolia ovat, että opiskelun akateemisuus kärsii ja siitä tulee suorittamista. Rimaa on pakko vähän laskea mitä tulee numeroihin, ei vain ole aikaa lukea joka tentistä kiitettävää. (Äiti 9, lapsi 3 v.)

Kaikkien vanhempien kohdalla näin ei kuitenkaan ole. Muutama vanhempi kertoo lapsesta huolimatta opiskelleensa ahkerasti, ja saaneensa lisäksi erinomaisia arvosanoja. He ovat jostakin onnistuneet löytämään niin paljon aikaa opiskelulle, että ovat pystyneet panostamaan opintoihinsa jopa enemmän kuin moni perheetön opiskelija.

Olen ollut koko ajan kotona ja suorittanut lukuvuoden aikana lähemmäs 150 opintopistettä pääosin erittäin hyvin arvosanoin. (Äiti 11, lapsi 1 v.)

8.3 Opintojen joustavuus

Opiskelijavanhempien kokemuksiin ajankäytöllisiin ristiriitoihin saattaa vaikuttaa paljon se, miten joustavaa opiskelu on heidän opiskelupaikassaan, ja ymmärtävätkö esimerkiksi yksittäiset opettajat perheellisten opiskelijoiden elämäntilannetta.

Valitettavasti uskon että opiskelun ja lasten yhteensovittaminen on hyvin paljon kiinni yksittäisistä opettajista sekä eri koulujen käytännöistä, siitä miten nämä suhtautuvat, ja miten paljon näillä on kokemusta opiskelevista vanhemmista. Ja tietysti siitä onko opettajilla itsellään lapsia, että tietävät että joskus voi olla vaikeaa saada kaikki toimimaan tietyn ajan sisään ja tietyn kaavan mukaan. (Äiti 10, lapset 6 ja 2 v., raskaana)

Ammattikorkeakouluopiskelu on keskimäärin kontrolloidumpaa ja läsnäoloa vaativampaa kuin yliopisto-opiskelu. Opiskelijatutkimuksen 2000 mukaan yliopisto-opiskelijoista vain reilu neljännes osallistui viikoittain yli 20 tuntia opetukseen, kun taas ammattikorkeakouluopiskelijoista kaksi kolmesta osallistui opetukseen yli 20

tuntia viikossa. Yliopisto-opiskelijoiden opiskelu on keskimäärin itsenäisempää, sillä heistä reilu puolet käytti yli 10 tuntia viikossa itsenäiseen opiskeluun. (Lempinen & Tiilikainen 2001, 46.) Myös oman aineistoni yliopisto-opiskelijavanhempien opinnot ovat useimmiten niin joustavia, että vanhempi voi suurelta osin itse päättää, missä määrin ja milloin opiskelee.

Koska opinnot ovat itsenäisesti suoritettavissa ja aina uudelleen organisoitavissa, minun on mahdollista muuttaa aikataulujani mikäli tilanne sitä edellyttää. Esimerkiksi jos lapset yllättäen sairastuvat, mitä aina välillä käy. (Äiti 8, yksinhuoltaja, lapset 6 ja 5 v.)

Aineistoni ammattikorkeakouluopiskelijoiden tilanne on usein päinvastainen. Äiti 15 (lapset 2 ja 1 v.) sanoo, että *lasten sairastellessa voi olla vaikea olla pois koulusta*. Tosin myös poikkeuksia molempiin suuntiin aineistossani on, sillä jotkut ammattikorkeakoulussa opiskelevat kehuvat opintojensa joustavuutta, ja vastaavasti myös yliopistossa on aloja, joissa on paljon pakollista läsnäoloa vaativia luentoja.

Vanhemmat puhuvat opiskelujensa joustavuudesta tai joustamattomuudesta erityisesti lapsen sairastumisen tai muun yllättävän tilanteen yhteydessä, ja juuri tällaisissa tilanteissa joustavuutta kaivattaisiin. Ajankäytöllisiin ongelmiin saattaa vaikuttaa paljon se, miten ”hankala” tai ”helppo” lapsi sattuu olemaan, eli kuinka paljon hän esimerkiksi sairastaa. Tätä taas on mahdotonta tietää etukäteen. Jos lapsi sairastelee paljon, ja vanhempien opinnot eivät salli poissaoloja, vanhemmalta voi jäädä kurssit suorittamatta.

Joillekin vanhemmille suuri aikatauluongelmia helpottava tekijä on se, että heillä on ollut mahdollista ottaa lapsi mukaan luennoille. Kaikille tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, sillä se riippuu varmasti sekä opiskelupaikan suhtautumisesta että lapsen sopeutuvuudesta.

Olemme käyneet [lapsen] kanssa luennoilla, mieheni on ollut esikoisen kanssa. Kantoliina on paras keksintö! (Äiti 6, lapset 1 v. ja 3 kk)

Oili-Helena Ylijoki on tutkimuksessaan haastatellut yliopisto-opiskelijoita ja yliopiston työntekijöitä, ja tutkimuksen perusteella keskeiseksi haastateltavien arvoksi nousi koulutusalaan riippumatta akateeminen vapaus. Vapautta onkin yleisesti pidetty yhte-

nä akateemisen maailman perusarvoista. (Ylijoki 1998, 40.) Vapauden vaatimukseen saattaa liittyä myös se, että perheen tuomien rajoitusten ei ajatella sopivan siihen. Ainakin osalle aineistoni perheellisistä opiskelijoista opiskeluajan vapaus näyttäisi kuitenkin saaneen uudenlaisen merkityksen; se merkitsee vapautta tehdä lapsia ja hoitaa heitä joustavasti opiskelun ohessa ennen työelämän rajoituksia. He eivät koe, että lapset rajoittavat heidän elämäänsä, vaan työnantaja.

Tunnen olevani vapaa ja saan lukea sitä mikä kiinnostaa. Saan olla kriittinen. Työntekijä ei vielä omista aikaani. (Äiti 8, yksinhuoltaja, lapset 6 ja 5 v.)

Ketokivi (2002, 66–67) sanoo jopa, että nykyajan pidentyneen nuoruuden kulttuuri ja siihen liittyvä vapaus on myös rajoittavaa, koska siitä on tullut normi. Opiskelijavanhempien poikkeuksellisen päätöksen hankkia lapsi kesken opiskelujen voi siis ajatella perustuvan jopa suurempaan vapauteen kuin vapaan nuoruutensa jatkamisen. Jokainen voikin itse valita, minkä kokee elämäänsä rajoittavaksi (Ketokivi 2002, 50). Äidin 8 (yksinhuoltaja, lapset 6 ja 5 v.) mielestä työnantaja on hänen vapautensa rajoittaja. Äiti 9 (lapsi 3 v.) puolestaan kokee itsensä vapaaksi, jos hän on taloudellisesti itsenäinen, eikä riippuvainen puolisonsa elatuksesta. Se, että hän kokee pystyvänsä tarpeen vaatiessa elättämään itsensä lisäksi myös lapsensa, näyttää vain lisäävän hänen vapauden tunnettaan.

[Lapsen] saatuani on arvomaailmani (vaikka olenkin aina tehnyt töitä) muuttunut erittäin työorientoituneeksi ja työntekoa arvostavaksi, ja kuinka se antaa suuren vapauden tunteen kun tietää että ei ole riippuvainen toisen elatuksesta, vaan pärjää lapsen kanssa vaikka kaksistaan. (Äiti 9, lapsi 3 v.)

Moni vanhempi on siis kokenut erittäin positiiviseksi asiaksi opiskelijavanhemmuudessa sen, että he voivat opiskella juuri siihen tahtiin kuin ehtivät ja jaksavat. Opiskelujen vapaus ja joustavuus onkin työelämään verrattuna monen mielestä ehdoton hyvä puoli. Työelämän lisääntyneet vaatimukset ovat monen kohdalla entisestään vähentäneet perheelle käytettävissä olevaa aikaa, mikä saa monen työelämässä olevan perheellisen kokemaan aikapulaa (Lammi-Taskula & Salmi 2004, 35; Salmi 2004, 118). Monet työelämässä olevat perheelliset toivovat myös mahdollisuutta osa-aikatyöhön, mutta monestikaan siihen ei ole mahdollisuutta (Hakovirta & Salin 2006, 265). Osa-aikainen opiskelu taas on hyvinkin usein mahdollista.

Opiskelusta ja lapsen saamisesta kai ajattelin jotakin tyyliin että opinnot kuitenkin joustavat paremmin kuin työelämä, että voi opiskella omaan ja lapsen tahtiin. Työelämä vaatii tiiviimpää omistautumista, kun taas opintoja voi paremmin rytmittää ja jaotella oman aikataulun mukaisesti. (Äiti 10, lapset 6 ja 2 v., raskaana)

Meille tämä on sopinut erinomaisen hyvin että me opiskellaan yhtä aikaa, me saadaan pitää se lapsi kotona ja samalla opiskella. Että jos pitäisi olla töissä nyt, niin se olisi raskaampaa. (Äiti 2, lapsi 2 v., haastattelu)

Toisaalta yliopistojen tutkinnonuudistuksen ja sen mukanaan tuomien opintoaikojen rajausten myötä joustava perheen ja opiskelun yhteensovittaminen tulee vaikeammaksi. Syksyllä 2005 ja sen jälkeen myönnettyjen tutkinto-oikeuksien tavoitteellinen suoritus aika on viisi vuotta, ja opinnot täytyy suorittaa viimeistään seitsemässä vuodessa. Vanhempainvapaalla oleva opiskelija voi ilmoittautua poissaolevaksi, eikä poissaolo kuluta tutkinnon suorittamisaikaa. Poissaolevana ei voi kuitenkaan opiskella. (Tampereen yliopiston kotisivut.) Muutama aineistoni vanhempi toikin tutkinnonuudistuksen esiin erittäin harmillisena asiana.

Äiti 15 (lapset 2 ja 1 v.) sanoo, että opiskelun ja perheen yhteensovittamisen hyvä puoli on, että jää aikaa enemmän olla perheen kanssa kun ei ole säännöllistä joka päivä 8-16 aikataulua. On kuitenkin ristiriitaista, että toisaalla hän kuitenkin sanoo, että omalle vapaa-ajalle ei jää aikaa eikä itsenäiseen opiskeluun. Aikaa perheelle on siis enemmän kuin työssäkäyvällä, mutta vapaa-aikaan ei silti jää aikaa. Näyttäisikin olevan niin, että sen ajan, minkä ansiotyössä oleva on työpaikallaan, moni perheellinen opiskelija käyttää lapsen kanssa olemiseen. Kun työssäkäyvällä illalla viimeistään lapsen mentyä nukkumaan on vapaa-aikaa, opiskelijavanhempi alkaa monesti opiskella. Voikin kysyä, eikö esimerkiksi Äiti 15 (lapset 2 ja 1 v.) voisi vähentää perheen kanssa vietetystä ajasta sen verran, että aikaa jäisi hieman myös kaivatulle vapaa-ajalle ja itsenäiseen opiskeluun. Voi tietysti olla, että vanhempi kokee perheen kanssa vietettävän mahdollisimman suuren ajan vielä arvokkaampana, tai ehkä lasta ei ole mahdollisuutta tai varaa viedä hoitoon oman vapaa-ajan tai opiskelun ajaksi.

8.4 Oma jaksaminen

Opiskelun on joustettava tarvittaessa lapsen edun mukaan, joten osa vanhemmista kokee huonoa omaatuntoa, koska he eivät voi panostaa opiskeluun niin paljon kuin haluaisivat. Heillä opiskelu näyttää tulevan heti lapsen jälkeen, eli siihen keskitytään silloin, kun lapsenhoidolta suinkin ehditään.

Haastattelija: Pitääkö teidän ihan tietoisesti järjestää aikaa toisillenne?

Isä 2 (lapsi 2 v.): No ei silleen, ehkä se on enemmän että yritetään järjestää aikaa, että toinen kerkee kirjoittaa gradua. Ainakin nyt meillä on ollut niin kiireinen syksynöitten opiskelujen kanssa, että se on aikalailta kyllä keskittynyt siihen, että aikaa järjestetään sille opiskelulle.

Omista harrastuksista sekä ystävien ja puolison kanssa vietetystä ajasta näytetään tinkivän helpoimmin. Parisuhteen hoitaminen saattaakin jäädä lapsenhoidon ja opiskelun jalkoihin (Kelan Sanomat 19.–30.11.2007a). Tämä on melko ristiriitaista, sillä hyvä parisuhde näyttäisi suurimmalla osalla vanhemmista kuitenkin olevan edellytys sille, että he päättävät hankkia lapsen (Paajanen 2005, 41). Myös omasta hyvinvoinnista ja jaksamisesta huolehtiminen saattaa jäädä liian vähälle. Moni vanhempi kertoo esimerkiksi ajanpuutteen aiheuttamasta *jatkuvastä väsymyksestä ja nukkumisen eksoottisuudesta*. Äiti 8 (yksinhuoltaja, lapset 6 ja 5 v.), joka on aiemmin kokenut sairastumisen myötä omien voimavarojensa ehtymisen, on oppinut kantapään kautta, että myös omasta jaksamisesta täytyy huolehtia. Se on lopulta myös lasten hyvinvoinnin perusedellytys.

Huolehdiin yksin lasten arjesta, joten oman toimintakyvyn ja jaksamisen ylläpitäminen on erittäin tärkeää. (Äiti 8, yksinhuoltaja, lapset 6 ja 5 v.)

Toisaalta osa vanhemmista kertoo tehneensä ehkä vaikeitakin ratkaisuja vähentääkseen ajankäyttöongelmiaan ja edistääkseen omaa jaksamistaan ja lapsen hyvinvointia. Osa vanhemmista on helpottanut ajankäyttöongelmiaan lopettamalla työnteon lapsen syntymän jälkeen. Esimerkiksi Äiti 5 (lapsi 2 v.) ja hänen puolisonsa kävivät molemmat töissä opiskelun ohella ennen lapsen syntymää. Lapsen syntymän jälkeen he lopettivat työt, joten aikaisempaan verrattuna elämä saattoi tuntua jopa kiireettömämmältä.

Opiskelukavereita olen koulun ulkopuolella tavannut ahkerammin ja muutenkin koen olevani sosiaalisempi kuin ennen, kun työt eivät enää häiritse. (Äiti 5, lapsi 2 v.)

Äiti 14 (lapsi 1 v.) kertoo, että työssäkäynti opiskelun ja perhe-elämän lisäksi osoitautui hänelle aivan liian raskaaksi. Hän oli jatkuvasti pahalla päällä, ja se alkoi aiheuttaa ongelmia myös parisuhteeseen. Päätöstään lopettaa työt hän kuvaa näin:

Hetkeäkään en ole katunut päätöstä lopettaa työt. Tosin työ oli sen alan töitä mitä opiskelen ja pidin työstä erittäin paljon. Minun oli vain pakko laittaa perhe ja opiskelut etusijalle. (Äiti 14, lapsi 1 v.)

Osa vanhemmista on myös helpottanut ajankäytöllisiä ristiriitoja hidastamalla opintojaan. Vaikka osa vanhemmista pyrkii valmistumaan mahdollisimman nopeasti, moni on päinvastoin lapsen syntymän jälkeen päättänyt opiskella siihen tahtiin kuin jaksaa ja ehtii. Lapsen keskittyminen on heille tärkeintä, ja tarvittaessa opinnot joustavat. Monen vanhemman mentaliteetti on, että *opinnot odottavat, lapset eivät*. Tämä ei silti välttämättä tarkoita, ettei sitä vähäistä aikaa, joka opiskelulle suodaan, käytettäisi tehokkaasti.

Jotenkin tuntuu siltä että opinnot kyllä odottavat minua, mutta lapset eivät. Tai siis että minun pitää nyt keskittyä heihin ja luoda hyvä perusta heidän elämälleen. Se on tärkeämpää kuin nopeasti valmistuminen. (Äiti 10, lapset 6 ja 2 v., raskaana)

Äiti 15 (lapset 2 ja 1 v.) sanoo, että *opiskelu ei voi olla hetkittäisesti tärkeintä niin kuin ennen lapsen syntymää, lapsen hyvinvointi menee opiskelujen edelle*. Opiskelu siis oli ollut hänelle ainakin *hetkittäisesti tärkeintä*, mutta lapsen syntymä pakotti hänet muuttamaan suhtautumistaan. Äidille 4 (lapsi 3 kk) taas halu lapsen hankkimiseen oli ollut niin voimakas, että opinnot olivat jo ennen lasta tuntuneet toissijaiselta asialta.

Luennoilla kuitenkin haaveilin raskaudesta, äitiydestä ja omasta vauvasta. Oikeastaan äitiys oli jo silloin minulle opintoja tärkeämpi asia. (Äiti 4, lapsi 3 kk)

Aiemmissä tutkimuksissa perheellistymisen vaikutuksista opiskelutahtiin on osin ristiriitaisia tuloksia. Sanna Vesikansan, Petri Lempisen ja Sanna Suomelan (1998, 59) tutkimuksen mukaan lapsen saaminen oli 78 prosentilla vastaajista hidastanut opinto-

ja, ja 50 prosentilla opinnot olivat hidastuneet paljon. Toisaalta yliopisto-opiskelijoiden terveystutkimukseen 2004 osallistuneiden perheellisten ja perheettömien opiskelijoiden suoritettujen opintoviikkojen keskiarvossa ei ollut tilastollista eroa, eikä myöskään itsearvioidussa opiskelutyömäärässä (Virtala 2007, 65).

Opiskelijoiden hidastamisen lisäksi osa vanhemmista mainitsee myös suhtautuvansa opintoihinsa lapsen saamisen jälkeen rennommin. Muutama vanhempi sanoo jopa, että suhtautuu nykyisin opiskeluun *harrastuksen omaisesti*. Tämä voi olla hyvä asia, sillä opiskelijat saattavat olla hyvin ahdistuneita ja stressaantuneita opinnoistaan. Nyky-yhteiskunta ruokkii täydellisyyden tavoittelua ja suorittamista, mikä voi aiheuttaa loppuun palamisen. (Helsingin Sanomat 7.2.2005.) Myös muutama oman aineistoni vanhempi kertoo ennen lasta olleensa ahdistunut opinnoistaan.

Jotenkin pieni irtiotto opinnoista ja oman elämän keskipisteen siirtyminen perheeseen oli helpottava kokemus. Nuorempana saatoin toisinaan olla hyvin ahdistunut opintojeni vuoksi. Jos tenttiin lukeminen takkusi, tunsin itseni kyvyttömäksi. Akateeminen briljeeraus ja nokittelu sai minut voimaan pahoin. Koskaan en ole tuntenut yliopistolla oloani kovin kotoisaksi. Kuitenkin päätoimisena opiskelijana koin velvollisuudekseni ja ainoaksi mahdollisuudekseni yrittää sopeutua ja suoriutua mahdollisimman hyvin. Lapsen saamisen jälkeen suhtautumiseni opiskeluun on muuttunut aivan kokonaan. Enää ei ihmisarvoni ole kiinni opinnoissa menestymisestä tai joukossa loistamisesta. (Äiti 17, lapsi 3 v.)

Jos opiskelu tuottaa lapsen syntymän jälkeen vähemmän huolta ja stressiä, ei se välttämättä kuitenkaan tarkoita, että vanhemman kokema stressin ja huolen määrä olisi vähentynyt. Kohde vain saattaa olla vaihtunut, sillä se voi olla nyt lapsi ja lapsen aiheuttamat uudenlaiset ajankäyttöongelmat. Ne vanhemmat, jotka suhtautuvat opiskeluun harrastuksena, ajattelevat lastenhoidon olevan heidän varsinaista työtänsä. Kaikki vanhemmat eivät kuitenkaan ajattele samalla tavalla. Osan mielestä asia on päinvastoin, eli opiskelu on työtä ja lapsen kanssa olemisen vapaa-aikaa. Myös niitä vanhempia aineistostani löytyy, joiden mielestä sekä opiskelu ja lastenhoito ovat työtä, ja vapaa-aikaa on vasta se, jonka saa elää täysin itselleen. Omalla asennoitumisella opiskeluun ja lastenhoitoon on varmasti vaikutusta jaksamiseen. On varmasti vaikea jaksaa, jos ajattelee sekä opiskelun että lapsen kanssa olemisen työksi, ja vapaa-aikaa ei ole välttämättä juuri ollenkaan. Ne vanhemmat, jotka suhtautuvat opiskeluun tai lap-

sen kanssa olemiseen omana vapaa-aikanaan, eivät näyttäneet välttämättä muuta vapaa-aikaa tarvitsevan.

Vaikka vanhempi suhtautuisi opiskeluunsa harrastuksena, se saattaa silti olla ainakin toisinaan raskasta. Esimerkiksi Äiti 3 (lapsi 2 v.) sanoo olevansa onnellinen, että *saa rassata aivojaan opiskelemalla*. Myöhemmin hän kuitenkin kertoo, että *illalla kymmenen maissa itseäkin nukuttaisi ja vuoteen kutsu tuntuu monesti houkuttelevammalta kuin kasa englanninkielisiä tenttikirjoja*, mikä kuulostaa kaikkea muuta kuin rentouttavalta. Omaan jaksamiseen ja suhtautumiseen voi vaikuttaa myös se, mihin on aikaisemmin, ennen lasta tottunut. Esimerkiksi Äiti 6 (lapset 1 v. ja 3 kk) sanoo, että on *tottunut tekemään paljon töitä enkä missään vaiheessa ole ihmeemmin bile-elämää viettänyt*, joten muutos lapsen syntymän jälkeen ei välttämättä ole ollut kovin draamaattinen.

8.5 Lapsen hoitojärjestelyt

Moni opiskelijavanhempi kokee hyväksi sen, että verrattuna työelämään lapsen hoitaminen kotona opintojen ohella onnistuu usein joustavasti. Aineistoni opiskelijavanhemmista suunnilleen puolet hoitaa kirjoitus- tai haastatteluhetkellä lapsiaan kotona, ja puolet lapsista on päivähoidossa. Muutamasta tarinasta ei tosin pysty varmasti sanomaan, onko lapsi päivähoidossa vai kotona, sillä sitä ei suoraan kerrota. Mitä vanhempi lapsi on, sitä todennäköisemmin hän on päivähoidossa.

Etenkin koulutetulla väestöllä työ näyttäisi olevan erityisen tärkeällä sijalla elämässä (Jallinoja 2000b, 139, 141). Korkeasti koulutetuilla ajatellaan yleensä olevan mielenkiintoisimmat työtehtävät, ja näin heidän oletetaan olevan myös sitoutuneimpia työhönsä (Salmi 2004, 116). Tällöin paine viedä lapsi päivähoitoon mahdollisimman pian voi olla suuri, jotta uran luominen eli opiskelijan tapauksessa tutkinnon suorittaminen onnistuu mahdollisimman helposti. Aineistoni opiskelijavanhemmat eivät näyttäneet ainakaan vielä saavuttaneen tällaista urakeskeistä ajattelua. Ehkä yllättävänkin moni vanhemmista päinvastoin sanoo haluavansa hoitaa lastaan mahdollisimman pitkään kotona. Työelämän paineet eivät olleet ainakaan vielä tavoittaneet heitä.

En ole raaskinut laittaa lastani päiväkotiin, kun paletti tuntuu pyörivän näinkin ja hän on kuitenkin niin pieni. (Äiti 3, lapsi 2 v.)

Lapsen oleminen päivähoitossa helpottaisi luonnollisesti huomattavasti vanhemman ajankäyttöongelmia. Vanhemmat näyttävät kuitenkin miettivän hoitojärjestelyjä ensisijaisesti sen kannalta, mikä on lapselle paras vaihtoehto. Käsitys lapsen edusta onkin vanhempien uusi syyllistäjä (Heimo & Nätkin 2007, 217). Vanhemmat näyttävät kokevan tarvetta korostaa sitä, että he tekevät kaikki päätöksensä ensisijaisesti lapsen edun näkökulmasta, ja monen mielestä hyvään vanhemmuuteen näyttää kuuluvan se, että lapset hoidetaan mahdollisimman pitkään kotona (Hakovirta 2006, 157). Äiti 3 (lapsi 2 v.) sanoo esimerkiksi tekevänsä mieluummin töitä epätyypillisinä aikoina, isän ollessa lapsen kanssa kotona, kuin että veisi lapsen päivähoitoon. Hänen elämänsä on todella kiireistä, koska hän hoitaa lastaan kotona, opiskelee ahkerasti ja tekee paljon töitä samaan aikaan.

Itse olen varmaan muuttunut siinä suhteessa, että lapsen tarpeet menevät ehdottomasti edelle ja on valmis vaikka repimään omasta selkänahastaan enemmän. (Äiti 3, lapsi 2 v.)

Ne vanhemmat, joiden lapsi on päivähoitossa, näyttävät kuitenkin olevan varsin tyytyväisiä järjestelyyn. Sen ansiosta heillä on päivät aikaa opiskella tehokkaasti, tehdä töitä tai jopa harrastaa eli huolehtia omasta jaksamisestaan.

Kun asennoituu koulupäivään kuten 8-16 työpäivään, saa päivisin ajan käytettyä tehokkaasti. (Äiti 9, lapsi 3 v.)

Minulla on yleensä aikaa päivisin. Voin siis itsenäisten kirjoitustöideni lomassa harrastaa liikuntaa ym. (Äiti 8, yksinhuoltaja, lapset 6 ja 5 v.)

Lapsen oleminen päivähoitossa saattaa kuitenkin saada vanhemman kokemaan syyllisyyttä, sillä silloin luonnollisesti pystyy viettämään lapsen kanssa vähemmän aikaa. Äiti 14 (lapsi 1 v.) tekee kaikkensa, jotta voi iltaisin viettää lapsen kanssa mahdollisimman paljon aikaa. Tämä näyttää nimenomaan liittyvän siihen, että lapsi on päivähoitossa.

Poika on ykkösasia, ja yritän mahdollisimman paljon olla hänen kanssaan. Puhelimessakin puhun mieluiten vasta sitten, kun poika nukkuu. Nämä ajatukset olisivat varmaankin erilaisia, jos poika ei olisi päivähoitossa. (Äiti 14, lapsi 1 v.)

Myös sillä voi olla vaikutusta ratkaisuun hoitaa lasta kotona, että lapsen ollessa kunnallisessa päivähoitossa ei ole mahdollista saada kotihoidon tukea. Suomen ylioppilaskuntien liiton mukaan kotihoidon tuki voi olla monelle opiskelijaperheelle olennaisen tärkeä tulonlähde, jota ei yksinkertaisesti ole varaa menettää (Taloussanomien 12.5.2008). Aineistoni vanhemmat eivät tosin tuo tätä esille syyksi sille, miksi lapsi ei ole päivähoitossa.

Moni aineistoni äiti mainitsee, että hänen elämäänsä ja erityisesti ajankäyttöään on helpottanut kotitöihin ja lastenhoitoon osallistuva mies. Tutkimusten mukaan naiset ottavat yleensä huomattavasti enemmän vastuuta ja käyttävät huomattavasti enemmän aikaa lasten- ja kodinhoitoon kuin miehet (Jokinen 2005, 46). Hoivaaminen onkin perinteisesti ajateltu naisten tehtäväksi (Haavio-Mannila 1984, 111–113). Tähän verrattuna monen aineistoni vanhemman parisuhde vaikuttaa raha-asioiden lisäksi olevan myös perheeseen ja kodinhoitoon liittyvien töiden osalta hämmästyttävän tasarvoinen. Mies osallistuu kotitöihin ja lastenhoitoon, ja vastaavasti nainen tekee oman osansa perheen talouden turvaamisessa. Joillekin äideille puolison mahdollisuus hoitaa lasta esimerkiksi pakollisten luentojen aikana on ollut erittäin tärkeää opintojen kannalta.

Miehellä on onneksi sellainen työ ja asema, että voi junailta työaikataulunsa pitkälti itse ja se on varmasti ollutkin yksi tärkeä minun opintojeni etenemisen mahdollistaja (Äiti 3, lapsi)

Muutama vanhempi kertoo jopa, että he ovat sopineet hoitavansa vuorotellen lasta kotona, jotta molemmat saavat opintonsa loppuun. Isä 1 (lapsi 3 kk, haastattelu) kertoo, että *puoliso pitää yhden vuoden taukoa opiskeluistaan ja palaa sitten kouluun, minä jään näillä näkymin siinä vaiheessa kotiin*. Tutkimusten mukaan nuorten, koulutettujen ja toimihenkilö- ja asiantuntijatehtävissä toimivien naisten puoliset pitävät muita useammin isyysvapaata (Lammi-Taskula 2004, 48). Beck ja Beck-Gernsheim (2002, 126) sanovat, että jos miehet ottaisivat aktiivisemmin vastuuta lasten hoidosta ja osallistuisivat muutenkin perhe-elämän ristiriitojen ratkaisuun, olisi ehkä mahdollista lisätä syntyvyyttä. Kenties luottamus miehen aktiivisesta osallistumisesta perhe-elämään on vaikuttanut myös aineistoni äitien päätöksiin.

Lapsen kanssa opiskelu on vastannut odotuksiani tai ollut oikeastaan jopa helpompaa kuin ennen lasta kauhukuvissani kuvittelin. Toki asiaan vaikuttaa se, että mieheni osallistuu paljon lapsenhoitoon ja kotitöihin. (Äiti 5, lapsi 2 v.)

Puolison lisäksi myös sukulaiset ovat usein suureksi avuksi lastenhoidossa. Kuten taloudellisesta toimeentulosta kertoessaan, myös ajankäytöllisissä asioissa moni opiskelijavanhempi nostaa sukulaiset, erityisesti omat vanhempansa ja toisinaan myös sisaruksensa, esille. Osa vanhemmista näyttää jopa jossain määrin itsestään selvästi oletettavan erityisesti omien vanhempiensa osallistuvan lastenlastensa hoitoon, mikäli se vain on heille mahdollista. Monelle aineistoni vanhemmalle omien vanhempien tai muiden läheisten mahdollisuus hoitaa lasta tarvittaessa näyttääkin olevan suuri helpotus.

Hyvänä puolena on ollut läheisten valtava tuki ja mahdollisuus lapsen hoitamiseen. Ilman näitä ei opiskelu olisi ollut mahdollista. (Äiti 11, lapsi 1 v.)

Ilman hänen [siskon] apuaan olisi pienen lapsen äitiys ja opiskelu ollut varmasti paljon vaikeampi yhtälö. Meillä kuitenkin toimii hyvin vastavuoroinen apu. Kun lapsemme eivät vielä olleet päiväkodissa, hän vahti lukuisat kerrat lastani, jotta minä pääsin ajoissa lähtemään graduseminaariin ennen lapsen isän kotiin tuloa. (Äiti 17, lapsi 3 v.)

Kaikki vanhemmat eivät kuitenkaan ajattele omien vanhempiensa lastenhoitoapua itsestäänselvyytenä, vaan se saattaa ennemminkin mietityttää heitä. He eivät välttämättä halua vaivata vanhempiaan, koska myös omat vanhemmat saattavat olla kiireisiä.

Isovanhempien apuun turvaudun vain poikkeustapauksissa, koska he ovat vielä työelämässä itsekkin ja ajoittain kiireisiä. (Äiti 8, yksinhuoltaja, lapset 6 ja 5 v.)

Usein ajatellaan, että Suomen suuren pinta-alan ja muuttoliikkeen vuoksi isovanhemmat asuvat kaukana lapsenlapsistaan ja siksi myös tapaavat harvoin. Todellisuudessa suomalaislapsista yli puolet asuu enintään 20 kilometrin päässä mummolasta. (Lammi-Taskula, Suhonen & Salmi 2004, 107.) Monen aineistoni vanhemman sukulaiset asuvat kuitenkin kaukana tai heillä ei muutoin ole juurikaan mahdollisuutta hoitaa lasta. Usein tämä koetaankin melkoisena hankaluutena.

Meillä ei siis ole isovanhempia tai muitakaan sukulaisia täällä päinkään, eli lastenhoitojärjestelyt on täysin meidän itse sumplittava. (Äiti 16, lapset 3 ja 1 v.)

Päivähoidon ja sukulaisten lisäksi aineistoni vanhemmat ovat käyttäneet lastenhoitoapuna kerhoja, Mannerheimin lastensuojeluliiton hoitajia tai joidenkin yliopistojen yhteydessä toimivaa lapsiparkkia, jota ei tosin kovin monella yliopistolla ainakaan toistaiseksi ole. Erityisesti lapsiparkista on ollut suuri apu monelle vanhemmalle, jolla on ollut sen käyttöön mahdollisuus. Yksityisten lastenhoitajien hyödyntämisessä ongelma on aineistoni vanhempien mukaan se, että ne ovat liian kalliita opiskelijalle.

9 Yhteenveto ja pohdinta

Tämän tutkimuksen kohteena olivat perheelliset korkeakouluopiskelijat ja erityisesti ristiriidat, jotka liittyvät opiskeluaikana lapsen hankkimiseen ja lapsen kanssa elämiseen. Aineistonani oli sekä opiskelijavanhempien kirjoittamia tarinoita että haastatteluja. Aineiston pohjalta muodostin opiskelijavanhempien kokemista ristiriidoista kolme ristiriitaluokkaa: sosiaaliset, taloudelliset ja ajankäytölliset ristiriidat. Tutkin sekä ennen että jälkeen lapsen syntymän esiintyviä ristiriitoja sekä sitä, miten opiskelijavanhemmat pyrkivät hallitsemaan näitä ristiriitoja.

Verrattuna vaikkapa Ketokiven (2002, 65) haastateltaviin, aineistoni vanhemmilla päätös lapsen hankkimisesta näytti syntyneen keskimäärin varsin helposti. Jonkin verran ristiriitaa synnytti kuitenkin se, että vanhempia saattoi yhtäältä houkuttaa kovasti ajatus lapsen hankkimisesta, mutta toisaalta he saattoivat pelätä sitä, miten siinä käy. Pelkoa herättivät erityisesti muiden kertomat kokemukset perheen ja opiskelun yhteensovittamisen rankkuudesta sekä negatiiviset kuvaukset perhe-elämästä. Osaa vanhemmista mietitytti myös taloudellisen toimeentulon epävarmuus. Vanhempien kuvaamat pelot ja epäilykset näyttävät liittyvän juuri teorialuvussa käsittelemääni ajatukseen siitä, että lapsen hankkimisesta on tullut henkilökohtainen riski (Beck 1995, 29). Korkeakouluopiskelijat asuvat usein eri paikkakunnalla kuin vanhempansa, joten lapsen hoitamisesta on usein selviydyttävä yksin tai kaksin, kun ei ole laajempaa yhteisöä jakamassa kasvatus- ja hoitovastuuta.

Lapsen synnyttyä vanhemmat kokivat ristiriitaa vanhemmuudesta aiheutuvan aikuistumisen sekä stereotyyppisen nuoren opiskelijan roolien yhteensovittamisessa, jonka olen luokitellut sosiaalsiin ristiriitoihin. Ristiriitaa tosin lievensi se, että opiskelijavanhemmat suhtautuivat aikuistumiseensa positiivisesti, ja sanoivat, etteivät esimerkiksi kaipaakaan opiskelijaelämään liittyvää juhlimista. Vanhemmat kokivat kuitenkin sopeutumisen opiskelijayhteisöön hankalaksi, koska heidän elämätilanteensa oli kovin erilainen kuin muilla opiskelijoilla. He eivät täyttäneet opiskelijan *alati bailaavaa stereotyyppiä*. Näyttää siltä, että juhlinnan kautta päästään varmimmin liittymään opiskelijayhteisöön. Voikin miettiä, onko opiskelijayhteisö, joka edellyttää mukautumista opiskelijan *alati bailaavaan stereotyyppiin*, muutoksen tarpeessa. Opiskelijavanhemmat eivät varmasti ole ainoita, jotka eivät tätä stereotyyppiä täytä.

Taloudellisia ristiriitoja selvittäessäni huomioni kiinnittyi siihen, että osa vanhemmista saattoi mainita pärjäävänsä taloudellisesti hyvin, mutta myöhemmin he kuitenkin sanoivat olevansa huolestuneita taloudestaan. Usein ajatellaan, että on vastuutonta perustaa perhe ennen kuin siihen on olemassa taloudelliset mahdollisuudet (Nätkin & Kyllönen, 1985, 16–17). Kenties vanhemmat kokivat tarvetta todistella itselleen ja muille, että he pystyvät elättämään lapsensa, vaikka opiskeluaika onkin usein taloudellisesti epävarmaa aikaa. Lisäksi ristiriitaa näytti aiheuttavan pohdinta siitä, mikä on tarpeeksi hyvä taloudellinen toimeentulo. Taloudellista toimeentuloa on mahdollista nostaa esimerkiksi käymällä töissä, mutta toisaalta työssä käymistä voi olla vaikea sovittaa opiskelijavanhemman ennestäänkin kiireiseen aikatauluun.

Ajankäytölliset ristiriidat nousivat selkeimmin esiin aineistossani. Ajankäytön haasteet olivat muutaman aineistoni opiskelijavanhemman mielestä jopa suurin opiskelun ja perheen yhteensovittamiseen liittyvä ongelma. Ajanpuute aiheutti monessa vanhemmassa syyllisyyttä erityisesti lasta ja usein myös opiskelua kohtaan. Vanhemmat sanoivat, että lapsen etu on pakko laittaa opiskelujen edelle, jolloin opiskelu saattaa kärsiä. He kertoivat ajanpuutteen vuoksi joutuneensa tehostamaan opintojaan, mikä voi olla hyväkin asia, mutta voi pahimmillaan johtaa pelkkään suorittamiseen ilman todellista oppimista. Monella vanhemmalla ajankäytön jakaminen erityisesti lapsen ja opiskelun sekä myös esimerkiksi työn, parisuhteen, harrastusten ja ystävien välillä ylläpiti jatkuvaa ristiriitaa, sillä aika ei yksinkertaisesti riitä kaikkeen. Esimerkiksi omasta jaksamisesta huolehtiminen saattoi tällöin jäädä liian vähälle huomiolle.

Analyysia tehdessäni minun oli toisinaan vaikea päättää, mihin ristiriitaluokkaan jonkin löytämäni ristiriidan sijoittaisin. Tämän vaikeuden ansiosta huomasin sen tärkeän seikan, että eri ristiriitaluokat eivät ole toisistaan riippumattomia, vaan kietoutuvat monin tavoin yhteen. Suurimmat ristiriidat näyttäisivätkin syntyvän juuri ristiriitaluokkien välisistä ristiriidoista. Seuraavaksi olen listannut aineistossani selkeimmin esiin nousseita esimerkkejä siitä, miten tietyt valinnat saattavat lisätä joitain ja vähentää joitain muita ristiriitoja.

1. Työssäkäynti: vähentää taloudellisia ristiriitoja, lisää ajankäytöllisiä ja sosiaalisia ristiriitoja.

2. Töissä käymättömyys: vähentää ajankäytöllisiä ja sosiaalisia ristiriitoja, lisää taloudellisia ristiriitoja.
3. Opintojen hidastaminen: vähentää ajankäytöllisiä ristiriitoja, lisää taloudellisia ristiriitoja. Voi sekä lisätä että vähentää sosiaalisia ristiriitoja, sillä yhtäältä on enemmän aikaa perheelle, mutta toisaalta moni opiskelijavanhempi haluaisi valmistua mahdollisimman pian, koska he ovat itsensä lisäksi vastuussa myös lastensa elatuksesta.
4. Lapsi päivähoidossa: lieventää ajankäytöllisiä ristiriitoja, lisää taloudellisia ristiriitoja, koska päivähoido on maksullista ja tällöin ei saa myöskään kotihoidon tukea. Voi myös lisätä sosiaalisia ristiriitoja, sillä vanhempi voi kokea syyllisyyttä siitä, että ei ole tarpeeksi lapsen kanssa.
5. Lapsi kotihoidossa: lisää ajankäytöllisiä ristiriitoja, vähentää taloudellisia ristiriitoja (paitsi jos on ansiotöissä lapsen ollessa päivähoidossa). Vähentää sosiaalisia ristiriitoja, koska on enemmän aikaa olla lapsen kanssa.

Suurin ristiriita näytti monesti liittyvän ajan ja rahan väliseen suhteeseen. Opiskelijavanhemman elämässä, kuten ylipäättänsä monen ihmisen elämässä, on usein se ikäinen ristiriita, että jos on töissä, on rahaa mutta ei aikaa, ja jos ei ole töissä, on aikaa mutta ei rahaa. Valinta täytyy monesti tehdä sen välillä, onko helpompaa tinkiä ajasta vai elintasosta.

Jos on aikaa opiskella, ei ole rahaa, millä elää. Jos taas on ansiotyössä, ei ole aikaa opiskella, kun kuitenkin haluaa joskus viettää aikaa myös perheen kanssa. (Äiti 17, lapsi 3 v.)

Ristiriidoista huolimatta opiskelijavanhemmuuden positiiviset puolet näyttivät useimmiten ehdottomasti voittavan negatiiviset puolet. Ehkä ristiriitojen täytyykin olla kohtalaisen vähäiset, jotta lastentekoon opiskeluaikana ryhdytään. Aineistoni vanhemmat saattoivat esimerkiksi aloittaa pohdintansa opiskelijavanhemmuuden huonoista puolista näin:

Lapsen ja opiskelun yhteensovittamisessa ei minusta ole kovin montaa huonoa puolta, mutta kun oikein pohtii, niin tuleehan tässä muutama mieleeni. (Äiti 10, lapset 6 ja 2 v., raskaana)

Valtaosa vanhemmista oli sitä mieltä, että lapsen hankkiminen on pitkälti järjestelykysymys. Siksi opiskeluaikana lapsen hankkiminen ei ole ollut heille sen huonompi ratkaisu, kuin jossain muussa elämäntilanteessa. Äiti 5 (lapsi 2 v.) sanoikin, että *kaiken kaikkiaan olen kuitenkin erittäin tyytyväinen ratkaisuumme hankkia lapsi opintojen aikana*. Lapsen hankkiminen aiheuttaa varmasti ristiriitoja oli elämäntilanne millainen tahansa. Täytyykin muistaa, että suuri osa opiskelijavanhempien käsittelemistä ristiriidoista on varmasti sellaisia, jotka kuuluvat ylipäänsä perhe-elämään, eivät ainoastaan opiskelijoiden perhe-elämään. Siksi tämän tutkimuksen perusteella ei voi sanoa, ovatko jotkin ristiriidat erityisesti opiskelijavanhemmuuteen liittyviä. Oletan kuitenkin, että opiskelijavanhemmilla ristiriitojen aiheuttajat ovat ainakin jossain määrin erilaisia kuin jo työelämässä olevilla. Olisikin mielenkiintoista verrata tämän tutkimuksen ristiriitoja niihin ristiriitoihin, joita jo työelämässä olevat perheelliset ovat kokeneet. Työn ja perheen yhteensovittamista on toki tutkittu paljon, mutta ristiriitojen kokemista ei ole systemaattisesti tutkittu.

Monesti vanhemmat kertoivat mahdollisista opiskelijavanhemmuuteen liittyvistä ristiriidoista, mutta lisäsivät samalla, miten juuri he ovat omassa elämässään onnistuneet välttämään tai lieventämään näitä ristiriitoja. Aineistossa tuli siis esille pyrkimys ristiriitojen hallintaan. Hallintaan vanhemmat näyttivät pyrkivän joko ajatusten ja asenteiden tasolla, tai konkreettisesti toimimalla ristiriitaa aiheuttavien asioiden vähentämiseksi. Se, millä keinoin vanhemmat voivat hallita ristiriitoja, näytti riippuvan ristiriidan aiheuttajasta. Osa ristiriidoista oli sellaisia, että joutuu tekemään valinnan kahden tai useamman asian välillä, joissa kaikissa on sekä hyvät että huonot puolensa, mutta joita ei voi saada samaan aikaan. Jotkut ristiriidan aiheuttajat olivat puolestaan sellaisia, ettei niihin voi välttämättä itse juurikaan vaikuttaa.

Ajatusten ja puheen tasolla vanhemmat näyttivät hallitsevan niin sosiaalisia, taloudellisia kuin ajankäytöllisiäkin ristiriitoja, mutta toiminnan tasolla lähinnä vain taloudellisia ja ajankäytöllisiä ristiriitoja. Sosiaalisten ristiriitojen hallitseminen toiminnan tasolla on vaikeampaa, koska niiden aiheuttaja on yleensä muualla kuin omassa toiminnassa. Toiminnallisia hallintakeinoja olivat esimerkiksi lapsen vieminen päivähoidon,

työnteon lopettaminen tai aloittaminen, opiskelutahdin hidastaminen sekä opintojen ja ajankäytön parempi organisoiminen ja tehostaminen. Toisaalta tällaiset valinnat saattoivat synnyttää uusia ristiriitoja, mutta myös niitä voi yrittää hallita tai sitten oppia elämään niiden kanssa. Lisäksi esimerkiksi opiskelupaikan joustavuus, sukulaisten apu ja puolison työssäkäynti sekä osallistuminen lapsen hoitoon voivat lieventää ristiriitoja, mutta nämä ovat sellaisia asioita, joihin ei välttämättä voi omalla toiminnallaan vaikuttaa.

Mentaalisia ristiriitojen hallintakeinoja aineistossa olivat positiivinen suhtautuminen aikuistumiseen ja opiskelijavanhemmuuden haasteisiin sekä tyytyminen taloudellisesti vähään. Vanhemmat saattoivat esimerkiksi kertoa jaksavansa haasteellisessa elämäntilanteessa sen vuoksi, että he tiedostivat, että tilanne on väliaikainen. Perheeseen sosiaalisena instituutiona kohdistuu niin paljon odotuksia ja tehtäviä, että niistä kaikista on mahdoton selviytyä täydellisesti, joten helpompaa on, jos hyväksyy epäonnistumiset ja oman epätäydellisyytensä (Kraav & Lahikainen 2000, 113). Moni vanhempi kertoi myös aiemmista hankaluuksistaan ja ristiriidoistaan, mutta sanoi myöhemmin löytäneensä tasapainon ja olevansa tyytyväinen järjestelyihin. Tällainen ennen – nyt -ajattelu on myös keino lieventää ristiriitoja (Suoninen 1992, 108).

Näyttäisi siltä, että suuri osa vanhempien ristiriidoista aiheutui ainakin osittain yhteiskunnan odotuksista. Opiskelijavanhemmat vaikuttivat joskus alitajuisesti ja toisinaan tietoisesti miettivän, miten muut suhtautuvat heidän valintoihinsa ja mitä odotuksia yhteiskunta asettaa vanhemmuudelle ja opiskelulle. Näytti siltä, että heidän täytyi perustella, miten kenties vastakkaisista mielikuvista huolimatta opiskelijavanhemmuus on ollut heille hyvä valinta. Vaikka vanhemmilla olisi esimerkiksi ajankäytöllisiä ristiriitoja ilman yhteiskunnan odotuksiakin, niitä todennäköisesti lisää ympäristön vaatimukset hyvästä vanhemmuudesta ja käsitys lapsen edusta (Kelan Sanomat 19.–30.11.2007a; Heimo & Nätkin 2007, 217). Tästä voi johtua, että lapsen kanssa halutaan olla kaikki mahdollinen aika, jolloin opiskelu saattaa kärsiä ja se taas aiheuttaa syyllisyyttä opintoja kohtaan. Kaikki eivät välttämättä löydä tasapainoa näiden elämän eri osa-alueiden välillä. Yhteiskunnan odotuksista aiheutuvat kulttuuriset ristiriidat eivät kuitenkaan välttämättä ole yksilölle yhtä vaikeita kuin yksilölliset ristiriidat, sillä erityisesti yksilölliset ristiriidat aiheuttavat puutteellisuuden ja syyllisyyden tunteuksia (Heimo & Nätkin 2007, 223). Kulttuurisia ristiriitoja on siis ehkä helpompi

mielessään hallita, vaikka toisaalta niihin voi olla vaikeampi itse päätöksillään vaikuttaa.

Koska yhteiskunnan odotukset aiheuttavat ristiriitoja opiskelijavanhemmille, yhteiskunnan taholta voisi olla myös mahdollista lieventää ristiriitoja. Olisi tärkeää, ettei julkisuudessa annettaisi liian negatiivista ja ongelmakeskeistä kuvaa perhe-elämästä. Lastenhankinta näyttäisi olevan usein oikeanlaisesta tunteesta riippuvainen, ja tunteet muotoutuvat osin myös sosiokulttuurisissa prosesseissa (Ketokivi 2002, 72). Julkisuudessa ja lähipiirissä käsiteltävillä perheeseen liittyvillä asioilla on varmasti vaikutuksensa päätökseen lapsen hankkimisesta, ja myös siihen, miten paljon perheelliset kokevat ristiriitoja. Myös Takala (1994, 9) on sanonut, että taloudellisen turvan ja perhepalveluiden lisäksi myös ideologioilla voi vaikuttaa ihmisten päätöksiin lapsen hankkimisesta. Vaikka aineistoni vanhemmille tunne siitä, että haluaa lapsen, oli kaikesta huolimatta syntynyt, monelle muulle se saattaa jäädä syntymättä.

Tutkimukseni perusteella uskoisin, että opiskelijavanhempien kokemia ristiriitoja olisi mahdollista lieventää myös konkreettisilla teoilla, ottamalla opiskelijavanhemmat omana erityisryhmänään huomioon päätöksenteossa. Opiskelijavanhempien tukijärjestelmää olisi syytä kehittää. Missään tapauksessa opiskeluaikana lapsen saaminen ei saisi ainakaan heikentää vanhemman tuloja, mikä voi tapahtua opintotuen asumislisältä yleisen asumistuen piiriin siirryttäessä. Lapsikorotus perheellisen opiskelijan opintotukeen helpottaisi opiskelijavanhempia taloudellisesti, mutta myös siksi, että se voisi normalisoida opiskelijavanhemmuutta, koska heidät omana ryhmänään olisi huomioitu tukijärjestelmässä. Koska ajankäytölliset ristiriidat korostuivat aineistossa, olisi erityisen hyvä, jos taloudellinen tuki kohdistettaisiin niin, että se helpottaisi samalla myös vanhempien ajankäytöllisiä ristiriitoja. Tällaisia ratkaisuja voisivat olla korkeakoulun läheisyydessä toimiva lapsiparkki tai muu edullinen ja joustava lastenhoitopalvelu, esimerkiksi mahdollisuus viedä lapsi osapäiväisesti kunnalliseen päivähoittoon ilman että menettää kotihoidon tuen kokonaan.

Myös korkeakouluopiskeluun tarvittaisiin muutoksia. Päätöksiä tehdessä ei pidä kuitenkaan ajatella, että opiskelijavanhemmat olisivat homogeeninen joukko. Aineistoni opiskelijavanhempien elämäntilanteet vaihtelivat paljonkin. Siksi esimerkiksi se, mihin aikaan vanhemmat haluaisivat olla luennoilla, vaihteli. Yhden vanhemman mielestä iltaluennot ovat todella hyvä vaihtoehto, toiselle ne ovat suorastaan mahdottomuus.

Se, mikä vaihtoehto on kenellekin paras, riippuu esimerkiksi siitä, onko lapsi päivällä päivähoitossa vai kotihoidossa, ja onko puolison tai jonkun muun läheisen mahdollista hoitaa lasta illalla työpäivänsä jälkeen. Ainakin joidenkin opiskelualojen opiskeluun vanhemmat kaipaavat lisää joustavuutta ja vaihtoehtoisia suoritustapoja. Myös Paajasen (2005, 81) mielestä olisi tärkeää, että koulutusjärjestelmä ottaisi erilaisissa perhetilanteissa olevat opiskelijat paremmin huomioon. Samankin perheen sisällä tilanteet saattavat muuttua nopeasti. Vanhempi voi esimerkiksi aloittaa tai lopettaa työn, opiskeluissa saattaa olla kiireisempi vaihe tai lapsi voi aloittaa päivähoitossa.

Heimon ja Nätkinin (2007, 224–225) artikkelissa samaan aikaan opiskelevat ja työtä tekevät äidit (toisin kuin suurin osa muista aineiston äideistä) kertovat vain vähän tai eivät lainkaan syyllisyyden ja ristiriitaisuuden kokemuksista, eli he näyttävät onnistuneen yhdistämään melko ongelmattomasti nämä elämän eri osa-alueet. Oman aineistoni perusteella tämä vaikuttaisi ennemminkin ihanteelta, jossa toiset vanhemmat ovat onnistuneet paremmin, toiset hieman huonommin. Jotta tähän ihannekuvaan tai ainakin lähemmäksi sitä on mahdollista päästä, se vaatii asennemuutosta ja konkreettisia tekoja suhteessa perheellisiin opiskelijoihin. Kaikki eivät tietenkään halua hankkia lapsia opiskeluaikana tai ollenkaan, mutta niille jotka haluavat, olisi syytä suoda siihen paremmat edellytykset.

Lähteet

Aamulehti 10.3.2006. Rahalla ja iällä merkitystä lasten hankinnassa. Kotimaa A6.

Aamulehti 19.8.2008. Suomalaisten synnyttäjien ikä Euroopan keskitasoa. Uutiset A4.

Akavan kotisivut. [viitattu 5.11.2005]. Saatavilla www-muodossa: <URL:

<http://www.akava.fi/>>.

Alanen, Leena (1994) Perhelapsuus ja lasten perheys – 'perhe' lasten näkökulmasta. Teoksessa Pirkko Linna (toim.) Perhe. Tampereen yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitoksen tutkimuksia C6, Tampere, 103–125.

Alasuutari, Pertti (1999) Laadullinen tutkimus. Vastapaino, Tampere.

Auvinen, Riitta (1995) Lapsiperhe Suomessa. Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto, Helsinki.

Aviisi 13.9.2007. Tutkinto kasaan lasten päikkäreillä. 10–11.

Aviisi 17.4.2008. Opintotukeen suunnitellaan lapsikorotusta. [viitattu 20.10.2008].

Saatavilla www-muodossa: <URL:

<http://www.aviisi.fi/artikkeli/?num=7/2008&id=bc87adb>>.

Bauman, Zygmunt (1996) Postmodernin lumo. Suom. Jyrki Vainonen. Vastapaino, Tampere.

Bauman, Zygmunt (2002) Notkea moderni. Suom. Jyrki Vainonen. Vastapaino, Tampere.

Beck, Ulrich (1992) Risk Society: towards a new modernity. Sage, London.

Beck, Ulrich (1995) Poliitiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa Nykyajan jäljillä: refleksiivinen modernisaatio. Suom. Leevi Lehto. Vastapaino, Tampere, 11–82.

Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim Elisabeth (1995) The normal chaos of love.

Kääntäneet Mark Ritter ja Jane Wiebel. Polity Press, Cambridge.

Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim Elisabeth (2002) Individualization: institutionalized individualism and its social and political consequences. Sage, London.

Bloland Harland (1995) Postmodernism and higher education. *Journal of Higher Education* 66 (5), 521–559.

Blom, Raimo (1999) Mikä muuttui ja oliko se pakko? Teoksessa Raimo Blom (toim.) Mikä Suomessa muuttui?: sosiologinen kuva 1990-luvusta. Gaudeamus, Helsinki, 212–235.

Blom, Raimo (2001) Yhteiskunnan rakennemuutos ja perheiden elinehdot. Teoksessa Irmeli Järventie & Hannele Sauli (toim.) Eriarvoinen lapsuus. WSOY, Porvoo, 171–192.

Brannen, Julia, Kugelberg, Clarissa, das Dores Guerreiro, Maria & Smithson, Janet (2001) Imagining parenthood and employment. Connected or disconnected worlds? Teoksessa Julia Brannen, Suzan Lewis, Ann Nilsen & Janet Smithson (toim.) Young Europeans, work and family. Routledge, London, 116–139.

de Reuck, Anthony & Knight, Julie (toim.) (1968) Eturyhmien ristiriidat nyky-yhteiskunnassa. Suom. Ilkka Taipale, Vappu Taipale, Jaakko Blomberg, Kati Peltola, Pentti Halme & Antero Tuominen. WSOY, Porvoo.

Dicks, H. V. (1968) Sisäiset ristiriidat ja autoritaarinen luonne. Teoksessa Anthony de Reuck & Julie Knight (toim.) Eturyhmien ristiriidat nyky-yhteiskunnassa. Suom. Vappu Taipale. WSOY, Porvoo, 73–97.

Eräranta, Kirsi & Käsälä, Marja (2007) Työ, perhe ja yhteensovittaminen – katsaus tutkimuksiin ja käsitteisiin. *Janus* 15 (3), 184–199.

Eskola, Jari (2007) Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-Kustannus, Jyväskylä, 159–183.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere.

Forsberg, Hannele (2003) Johdanto: Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa Hannele Forsberg, & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa: Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus, Helsinki, 7–15.

Giddens, Anthony (1992) *The Transformation of Intimacy. Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Polity Press, Cambridge.

Giddens, Anthony (1995) Elämää jäkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa *Nykyajan jäljillä: refleksiivinen modernisaatio*. Suom. Leevi Lehto. Vastapaino, Tampere, 83–152.

Haavio-Mannila Elina (1984) Perhe hoiva- ja tunneyhteisönä. Teoksessa *Perhe, työ ja tunteet: ristiriitoja ja ratkaisuja*. WSOY, Helsinki, 111–183.

Hakovirta, Mia (2006) Yksinhuoltajaäitien työllisyys, toimeentulo ja työmarkkinavalmiut. Väestöliitto, Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D45, Helsinki.

Hakovirta, Mia & Salin, Milla (2006) Valinta vai pakko? Kansainvälinen vertailu äitien preferoiman ja toteutuneen työmarkkina-aseman yhteydestä. *Janus* 14 (3), 255–271.

Harinen, Päivi (1998) Uusi nuorisoyhteisö ja uusi perhe. *Janus* 6 (4), 419–429.

Heikkinen, Hannu L. T. (2007) Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. PS-Kustannus, Jyväskylä, 142–158.

Heimo, Taija & Nätkin, Ritva (2007) Valintojen mosaiikki – Perhevapaalta työhön paluu. *Janus* 15 (3), 215–228.

Helsingin Sanomat 7.2.2005. Tehokkuusajattelu ruokkii sairaalloista suorittamista. Täydellisyys tavoittelija juoksee nopeammin kuin pystyy – ja todennäköisesti uupuu. [viitattu 15.7.2008]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.hs.fi/omaelama/artikkeli/Tehokkuusajattelu+ruokkii++sairaalloista+suorittamistabr+T%C3%A4ydellisyysden+tavoittelija++juoksee+nopeammin+kuin+pystyy++ja+todenn%C3%A4k%C3%B6isesti+uupuu/HS20050207SI1TL016s6>>.

Helsingin Sanomat 6.1.2007. Lääkärit rohkaisevat nuoria naisia hankkimaan lapsia jo opiskeluaikana. [viitattu 8.12.2007]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.hs.fi/artikkeli/L%C3%A4%C3%A4k%C3%A4rit+rohkaisevat+nuoria+naisia+hankkimaan+lapsia+jo+opiskeluaikana/1135224111046>>.

Hiilamo, Heikki (2000) Suomen perhepoliittisen linjan kehittyminen vuosina 1990–1999. Turun yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitos, Turku.

Hiilamo, Heikki (2002) Suomalaisen perhepolitiikan pitkä linja: ”Akantappolaista” työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen. *Janus* 10 (3), 274–279.

Hiilamo, Heikki (2006) Akantappolaista isäkiintiöön: perhepolitiikan pitkä linja Suomessa ja Ruotsissa. Stakes, Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2000) Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino, Helsinki.

Hoikkala, Tommi (1993) Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus?: Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Gaudeamus, Helsinki.

Hoikkala, Tommi & Roos, J. P. (2000) Onko 2000-luku elämänpolitiikan vuosituhat? Teoksessa Tommi Hoikkala & J. P. Roos (toim.) 2000-luvun elämä: sosiologisia teorioita vuosituhatvuoden vaihteesta. Gaudeamus, Helsinki, 9–31.

Honkonen, Risto (1995) Elämäkerrallinen lähestymistapa opiskelijatutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Juha Nieminen (toim.) Menetelmävalintojen viidakossa: pohdintoja kasvatuksen tutkimuksen lähtökohdista. Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden laitos B13, Tampere, 167–192.

Hyvärinen, Matti (1998) Lukemisen neljä käännettä. Teoksessa Matti Hyvärinen, Eeva Peltonen & Anni Vilkkö (toim.) Liikkuvat erot: sukupuoli elämäkertatutkimuksessa. Vastapaino, Tampere, 311–336.

Hämäläinen, Juha (1986) Vanhemmuuteen siirtyminen elämänmuutoksena: perhekasvatuksellinen tutkimus vanhemmuudesta tulkinnallisen sosiologian viitekehyksessä. Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteen laitos A11, Jyväskylä.

- Hänninen, Vilma (1999) Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Acta Universitatis Tamperensis 696, Tampere.
- Isokorpi, Tia (2006) Napit vastakkain: ristiriidat, rajat ja ratkaisut. PS-kustannus, Jyväskylä.
- Jallinoja, Riitta (1984) Perhekäsityksistä perhettä koskeviin ratkaisuihin. Teoksessa Perhe, työ ja tunteet: Ristiriitoja ja ratkaisuja. WSOY, Helsinki, 37–110.
- Jallinoja, Riitta (1994) Muuttuva perhe: arvot ja käytäntö. Teoksessa Jukka Antikainen, Marja-Leena Haataja & Merja Korhonen (toim.) Näkökulmia perheeseen. Stakes, raportteja 136, Helsinki, 5–13.
- Jallinoja, Riitta (2000a) Perhe ja perhearvot. Teoksessa Ulrica Gabrielsson (toim.) Nuoret perheet tänään, 4–7. [viitattu 1.11.2008]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.eduskunta.fi/fakta/tutkas/julk0600.pdf>>.
- Jallinoja, Riitta (2000b) Perheen aika. Otava, Helsinki.
- Jokinen, Eeva (2005) Aikuisten arki. Gaudeamus, Helsinki.
- Järventie, Irmeli & Sauli, Hannele (2001) Johdanto. Teoksessa Irmeli Järventie & Hannele Sauli (toim.) Eriarvoinen lapsuus. WSOY, Porvoo, 7–17.
- Järvinen, Tero (2001) Koulutusjärjestelmän yksilöllistyminen ja valinnan vapaus. Teoksessa Tapio Kuure (toim.) Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 16, Helsinki, 60–69.
- Kalaja, Irma (1967) Suomen korkeakouluopiskelijat: opiskelijakunnan rakenne ja opiskeluolosuhteet syksyllä 1965. Suomen ylioppilaskuntien liitto, Helsinki.
- Kartovaara, Leena (1994) Perheen rakenne ja sen kehitys. Teoksessa Leena Kartovaara & Hannele Sauli (toim.) Suomalainen perhe. Tilastokeskus, Helsinki, 10–28.
- Kartovaara, Leena (2007) Perhemallit periytyvät. Tilastokeskuksen lehti Tieto&trendit 3 (7). [viitattu 15.11.2007]. Saatavilla www-muodossa: <URL: http://www.stat.fi/artikkelit/2007/art_2007-11-07_003.html>.

Keinänen, Päivi (1994) Perheet työelämässä. Teoksessa Leena Kartovaara, & Hannele Sauli (toim.) Suomalainen perhe. Tilastokeskus, Helsinki, 126–137.

Kelan kotisivut. [viitattu 10.10.2008]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.kela.fi>>.

Kelan Sanomat 19.–30.11.2007a. Myös äidillä on lupa olla epävarma. 8.

Kelan Sanomat 19.–30.11.2007b. Vanhemmille vapaata ja päivärahaa. 9.

Kelan tiedote 22.12.2008. Vuosi 2009 tuo lapsiperheille lisää tukea. [viitattu 8.1.2009]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/221208142810HN?openDocument>>.

Ketokivi, Kaisa (2002) Vapauden lumo ja vastuun taakka. Perheen perustaminen pidentyneen nuoruuden kulttuurissa. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Sosiologian laitos, Helsinki. [viitattu 31.10.2008]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sosio/pg/ketokivi/vapauden.pdf>>.

Kivimäki, Riikka (2003) Perhe tuli työelämään. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa: Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus, Helsinki, 186–201.

Kolu, Timo (1994) Keskustelua perheen merkityksen muutoksista ja teollistumisesta. Teoksessa Pirkko Linna (toim.) Perhe. Tampereen yliopisto, Sosiaalipoliitiikan laitos, tutkimuksia C6, Tampere, 31–36.

Korhonen, Mirjami (1995) Perheellinen opiskelija ammattikorkeakoulussa. Teoksessa Kristiina Korhonen & Raimo Mäkinen (toim.) Ammattikorkeakoulut uudistuvina oppimisympäristöinä. Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä 91, Jyväskylä, 92–103.

Korhonen, Mirjami (1998) Koulusta kaupan kautta kotiin. Opiskelevan vanhemman arkielämää. Oulun yliopiston Kajaanin opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja, sarja A. Tutkimuksia 17, Oulu.

Kraav, Inger & Lahikainen, Anja Riitta (2000) Perheen turva ja turvattomuus. Teoksessa Pauli Niemelä ja Anja Riitta Lahikainen (toim.) Inhimillinen turvallisuus. Vastapaino, Tampere, 91–118.

Kujala, Tiina (2007) Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymisestä. Teoksessa Eija Syrjäläinen, Ari Eronen & Veli-Matti Värri (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere University Press, Tampere, 13–39.

Kuula, Arja (2006) Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino, Tampere.

Lammi-Taskula, Johanna (2004) Pienet lapset: isät perhevapaalla. Teoksessa Minna Salmi & Johanna Lammi-Taskula (toim.) Puhelin, mummo vai joustava työaika?: työn ja perheen yhdistämisen arkea. Stakes, Helsinki, 45–57.

Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna (2004) Aikaa työlle, aikaa perheelle. Teoksessa Minna Salmi & Johanna Lammi-Taskula (toim.) Puhelin, mummo vai joustava työaika?: työn ja perheen yhdistämisen arkea. Stakes, Helsinki, 30–39

Lammi-Taskula, Johanna, Suhonen, Anna-Stiina & Salmi Minna (2004) Puolin ja toisin: tukea yli sukupolvien. Teoksessa Minna Salmi & Johanna Lammi-Taskula (toim.) Puhelin, mummo vai joustava työaika?: työn ja perheen yhdistämisen arkea. Stakes, Helsinki, 97–112.

Lempinen, Petri & Tiilikainen, Anna (2001) Opiskelijatutkimus 2000. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus, 21, Helsinki.

Myllynen, Suvi (2002) Menetetty tulevaisuus. Riskiyhteiskunnasta globaaliin aikaan. Lähtökohtia ajan yhteiskunnalliseen analyysiin. Teoksessa Sam Inkinen, Henrik Bruun & Fredrik Lindberg (toim.) Tulevaisuus.nyt: riskiyhteiskunnan haasteet ja mahdollisuudet. Finn lektura, Helsinki, 23–39.

Myrdal, Alva & Klein, Viola (1956) Women's Two Roles: Home and Work. Routledge, London.

- Mäkelä, Klaus (1990) Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Klaus Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Gaudeamus, Helsinki, 42–61.
- Niikko, Anneli (2007) Dekonstruktio kvalitatiivisessa tutkimuksessa: Piilomerkitysten ja ristiriitojen etsintää ja tulkintaa. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-Kustannus, Jyväskylä, 86–103.
- Nikander, Timo (1994) Perheiden elämänkaari. Teoksessa Leena Kartovaara & Hannele Sauli (toim.) Suomalainen perhe. Tilastokeskus, Helsinki, 31–43.
- Nissinen, Eino (2006) Outo lintu opiskelijana ja perheellisenä. Perheellisen korkeakouluopiskelijan ja hänen perheensä ongelmia toimeentuloturvassa. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylä. [viitattu 2.6.2008]. Saatavilla www-muodossa: <URL: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/12863/URN_NBN_fi_jyu-2006378.pdf?sequence=1>.
- Nätkin, Ritva (2003) Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa: Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus, Helsinki, 16–38.
- Nätkin, Ritva & Kyllönen, Sari (1985) Opiskelevan äidin kaksi maailmaa: tutkimus Tampereen yliopistossa opiskelevien pienten lasten äitien arkipäivästä, opintojen kuluista ja ammattitavoista. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Oinonen, Eriikka (1999) Perheet ja pärjääminen. Teoksessa Raimo Blom (toim.) Mikä Suomessa muuttui?: sosiologinen kuva 1990-luvusta. Gaudeamus, Helsinki, 163–191.
- Oinonen, Eriikka (2001) Perheellistyminen ja vanhemmuus aikuisuuden määrittäjinä. Teoksessa Tapio Kuure (toim.) Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 16, Helsinki, 109–125.
- Opetusministeriö (2008) Tiedote 9.4.2008: Työryhmä selvittämään perheellisten opiskelijoiden toimeentuloa. Saatavilla www-muodossa: <URL: http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2008/04/Perheellisten_opiskelijoiden_opintotu

ki.html>.

Paajanen, Pirjo (2002) Saako haikara tulla käymään? Suomalaisten lastenhankinnan ihanteet ja todellisuus. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos, Helsinki.

Paajanen, Pirjo (2005) Eri teitä vanhemmuuteen: kaksikymppisenä ja kolmekymppisenä lapsen saaneiden näkemyksiä perheellistymisestä ja vanhemmuudesta. Väestöliitto, Helsinki.

Perkiö, Annemari (2006) Nuoret vanhemmat nyky-yhteiskunnassa. Kandidaatin tutkielma, Tampereen yliopisto, Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos, Tampere. (julkaisematon)

Perkiö Johanna (2007) Kello neljätöistä maanantaina. Tutkimus ajasta työelämän kokousvuorovaikutuksessa. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos, Tampere. [viitattu 10.8.2008]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu02068.pdf>>.

Peräkylä, Anssi (2004) Reliability and validity in research based on naturally occurring social interaction. Teoksessa David Silverman (toim.) Qualitative research: theory, method and practice. Sage, London, 283–304.

Pietiläinen, Marjut (2006) Tasa-arvoinen suomineito, osa 1. Tilastokeskuksen lehti Tieto&trendit 2 (6-7). [viitattu 20.12.2007]. Saatavilla www-muodossa: <URL: http://www.stat.fi/artikkelit/2006/art_2006-07-06_001.html>.

Pohjanheimo, Esa (2005) Pysyvää ja eriytyvää: arvomuutoksia Suomessa 1970-luvulta nykypäivään. Teoksessa Anna-Maija Pirttilä-Backman, Marja Ahokas, Liisa Myyry & Susanna Lähteenoja (toim.) Arvot, moraalit ja yhteiskunta: sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen. Gaudeamus, Helsinki, 237–257.

Poliklinikan kotisivut (2003) Jääkö lastenhankinta liian myöhäiseksi? [viitattu 9.1.2008]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.poliklinikka.fi/?page=9025402&id=3962302>>.

Purhonen, Anu (1995) ...”ei tässä uskalla ottaa opintolainaa, kireetä on jo muutenkin”: opiskelijoiden tulonlähteet, taloudellinen selviytyminen ja opintolainan käyttö osana toimeentuloa. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki.

Riesman, David (2001, alkuper. 1950) *The Lonely Crowd*. Yale University Press, London.

Rotkirch, Anna (2000) Pirstoutunut vanhemmuus. Teoksessa Tommi Hoikkala & J. P. Roos (toim.) 2000-luvun elämä: sosiologisia teorioita vuosituhaten vaihteesta. Gaudeamus, Helsinki, 187–200.

Ruokolainen, Anne & Notkola Irma-Leena (2007) Hedelmällisyys. Teoksessa Seppo Koskinen, Tuija Martelin, Irma-Leena Notkola, Veijo Notkola, Kari Pitkänen, Marika Jalovaara, Elina Mäenpää, Anne Ruokolainen, Markku Ryyänen & Ismo Söderling (toim.) Suomen väestö. Gaudeamus, Helsinki, 77–114.

Sajavaara, Kari, Hakkarainen, Kati, Henttonen, Aleksi, Niinistö, Kari, Pakkanen, Tapani, Piilonen, Anna-Riitta & Moitus, Sirpa (2002) Yliopistojen opiskelijavalintojen arviointi. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 17:2002, Edita, Helsinki.

Salmi, Minna (2004) Joko–tai vai sekä–että: työn ja perheen suhde korkeakoulutetuilla, Teoksessa Minna Salmi & Johanna Lammi-Taskula (toim.) Puhelin, mummo vai joustava työaika?: työn ja perheen yhdistämisen arkea. Stakes, Helsinki, 113–128.

Sauli, Hannele (2001) Lasten osuus yhteiskunnan voimavaroista 1990-luvulla. Teoksessa Irmeli Järventie & Hannele Sauli (toim.) Eriarvoinen lapsuus. WSOY, Porvoo, 149–170.

Scanzoni, John (1983) *Shaping tomorrow's family. Theory and policy for the 21st century*. Sage Publications, Beverly Hills.

Silverman, David (2000) *Doing qualitative research: a practical handbook*. Sage, London.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2003) Perhepoliittinen strategia: Linjauksia ja taustoja perhepolitiikan kehittämiseen. [viitattu 4.2.2006]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://pre20031103.stm.fi/suomi/tao/julkaisut/pepo/perhestrategia.pdf>>.

Strauss, Anselm & Corbin, Juliet (1990) Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques. Sage, Newbury Park.

Suoninen, Eero (1992) Perheen kuvakulmat: diskurssianalyysi perheenäidin puheesta. Tampereen yliopisto, Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos, tutkimuksia A24, Tampere.

SYL (2008) SYL:n toimintasuunnitelma vuodelle 2008. [viitattu 9.9.2008]. Saatavilla www-muodossa: <URL:

http://www.syl.fi/sylinteri/yotoimija/liittokokous/Liittokokousasiakirjat/liittokokous_2007/liittari2007_hyvaksytyt_asiakirjat/toimintasuunnitelma2008.pdf/view?searchterm=toimintasuunnitelma%202008>.

Syrjälä, Leena (2007) Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. PS-Kustannus, Jyväskylä, 229–240.

Takala, Pentti (1994) Kohti postmodernia perhettä – perhepolitiikan muuttuvat käsitteet. Teoksessa Pirkko Linna (toim.) Perhe. Tampereen yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitoksen tutkimuksia C6, Tampere, 7–30.

Takala, Pentti (2005a) Johdanto. Teoksessa Pentti Takala (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Kelan tutkimusosasto, Helsinki, 7–19.

Takala, Pentti (2005b) Perheen muutos ja pohjoismainen perhepolitiikan malli. Teoksessa Pentti Takala (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Kelan tutkimusosasto, Helsinki, 20–57.

Taloussanomat 9.5.2008. Hyssälä: Opiskelijat lapsentekoon! [viitattu 9.5.2008]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.taloussanomat.fi/tyo-ja-koulutus/2008/05/09/hyssala-opiskelijat-lapsentekoon/200812745/139>>.

Taloussanomat 12.5.2008. Opiskelijat Hyssälälle: Köyhyys toimii ehkäisykeinona. [viitattu 12.5.2008]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.taloussanomat.fi/tyo-ja-koulutus/2008/05/12/opiskelijat-hyssalalle-koyhyys-toimii-ehkaisykeinona/200813031/139>>.

Tampereen yliopiston kotisivut. Opiskeluoikeus ja tavoitteelliset suorittamisajat. [viitattu 16.6.2008]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.uta.fi/opiskelu/tavoiteajat/>>.

Tiittula, Liisa, Rastas, Anna & Ruusuvuori, Johanna (2005) Kasvokkaisesta vuorovai-
kutuksesta tietokonevälitteiseen viestintään: virtuaalihaastattelun näkymiä. Teoksessa
Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuoro-
vaikutus. Vastapaino, Tampere, 64–271.

Tilastokeskuksen kotisivut. [viitattu 20.11.2008]. Saatavilla www-muodossa: <URL:
http://www.stat.fi/meta/kas/kok_hedelmallis.html>.

Tilastokeskus (2007a) Väestönkehitys itsenäisessä Suomessa – kasvun vuosikymme-
nistä kohti harmaantuvaa Suomea. [viitattu 20.12.2007]. Saatavilla www-muodossa:
<URL: <http://www.stat.fi/tup/suomi90/joulukuu.html>>.

Tilastokeskus (2007b) Syntyneiden määrä lisääntyi. [viitattu 5.11.2007]. Saatavilla
www-muodossa: <URL: http://www.stat.fi/til/synt/2006/synt_2006_2007-04-20_tie_001.html>.

Tirronen, Jarkko (2005) Opinto oikeuden rajaaminen työllisyyspoliittisena tavoitteena. *Janus* 13 (4), 461–467.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Helsinki.

Vaaranen, Heli (2006) Kevytsuhde nuorten aikuisten parisuhteen muotona. *Nuoriso-*
tutkimus 24 (4), 19–32.

Vesikansa, Sanna, Lempinen, Petri & Suomela, Sanna (1998) Tehokkaaseen opiske-
luun: norminopeutta vai mielekästä oppimista. *Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö*
Otus, 14, Helsinki.

Vilkko Anni (1998) Kodiksi kutsuttu paikka: tapausanalyysi naisen ja miehen oma-
elämäkerroista. Teoksessa Matti Hyvärinen, Eeva Peltonen & Anni Vilkko (toim.)
Liikkuvat erot: sukupuoli elämäkertatutkimuksessa. Vastapaino, Tampere, 27–72.

Virtala, Aira (2007) Family Planning among University Students in Finland. Tampere University Press, Tampere.

Wallenius, Tapio (2003) Tuomitut vähenemään? Suomalaiset ja lisääntymisen vaikea taito. EVA raportti, Taloustieto Oy, Helsinki.

Ylijoki, Oili-Helena (1998) Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosialisatio. Vastapaino, Tampere.

Ziehe, Thomas (1991) Uusi nuoriso: epätavanomaisen oppimisen puolustus. Suom. Raija Sironen & Jussi Tuormaa. Vastapaino, Tampere.

Liitteet

Liite 1. Kirjoituspyyntö

Hei!

Olen sosiaalipolitiikan opiskelija Tampereen yliopistosta, ja teen pro gradu - tutkielmaani perheellisistä korkeakouluopiskelijoista. Olet etsimäni henkilö, jos olet alle 30-vuotias ammattikorkeakoulu- tai yliopisto-opiskelija ja sinulla on lapsi tai lapsia.

Pyytäisin Sinua kirjoittamaan oman tarinasi, jossa käsittelet elämääsi perheellisenä opiskelijana. Jos myös mahdollinen avio- tai avopuolisosi on korkeakouluopiskelija, olisi hyvä, jos molemmat teistä kirjoittaisivat tarinansa, mutta yhtä lailla voit osallistua yksinkin. Toivoisin Sinun käsittelevän tarinassasi erityisesti niitä tuntemuksia ja mahdollisia ristiriitoja, joita lapsen hankkiminen ja opiskelijana lapsen kanssa eläminen on saanut aikaan. Lisäksi voit käsitellä seuraavia asioita:

- Millaista oli elämäsi ennen lapsen/lasten syntymää?
- Mitkä asiat vaikuttivat siihen, että halusit/halusitte lapsen?
- Mitä hyviä ja huonoja puolia lapsen ja opiskelun yhteensovittamisessa mielestäsi on?
- Ovatko ajatuksesi lapsen ja opiskelun yhteensovittamisesta muuttuneet lapsen saamisen jälkeen?
- Onko elämäsi muuttunut tai oletko itse muuttunut?
- Kerro heti aluksi seuraavat taustatiedot: oletko yliopisto- vai ammattikorkeakouluopiskelija, missä vaiheessa opintosi ovat, sukupuolesi, siviilisäätysi, ikäsi, mahdollisen avio- tai avopuolisosi ikä, lasten lukumäärä ja ikä/iät sekä käytkö töissä opiskelun ohella

Tarina saa olla vapaamuotoinen, joten voit mielellään käsitellä myös muita kuin yllä mainittuja asioita. Vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja nimettöminä. Lähetä tarinasi viimeistään 22.2.2008 mennessä osoitteeseen: annemari.perkio@uta.fi. Vastaan mielelläni lisäkysymyksiin. Tutkimusta ohjaa professori Anneli Anttonen Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitokselta. Kiitos jo etukäteen!

Liite 2. Haastattelurunko

1. Taustatiedot

– Mitä tekee, ikä, naimisissa/avoliitossa, lasten iät.

2. Elämäntarina

– Oletko aina tiennyt haluavasi jossain vaiheessa lapsia, mistä luulet että se halu on syntynyt?

– Koetko, että sait jo elää tarpeeksi nuoruuttasi?

3. Päätös lapsesta

– Miksi nuorena?

– Miten päätös muodostui? Suostutteliko toinen? (Arvot, elämäntilanne, taloudellinen tilanne, asuntotilanne, vauvakuume)

– Nykyisin halutaan kaiken olevan valmiina ennen kuin lapsi tulee. Oliko teillä kaikki valmiina, vai ettekö kokeneet sitä tarpeelliseksi?

4. Auttajat

– Ketkä ovat auttaneet lapsen kanssa?

– Onko sellaisia tekijöitä, joita ilman ette olisi voineet harkita lapsen hankkimista? (Vanhempien tuki? Yhteiskunnan tuki?)

5. Muutokset

– Miten elämä lapsen kanssa on käytännössä onnistunut?

– Miten se on muuttunut? (Ihmissuhteet, vapaa-aika, harrastukset, parisuhde)

– Millaiseksi näet tulevaisuutesi? Tasainen/arvaamaton?

6. Hyvät ja huonot puolet erityisesti nuorena

– Oletko joutunut luopumaan jostain, oletko saanut jotain tilalle?

– Suosittelisitko muille?

– Onko elämä lapsen kanssa poikennut paljon siitä, mitä kuvittelit?

8. Lisää lapsia, kuinka pian

Liite 3. Opiskelijavanhempien kokemat ristiriidat

	Sosiaaliset	Taloudelliset	Ajankäyttö
Isä 1		x	x
Isä 2		x	x
Äiti 1			x
Äiti 2	x	x	x
Äiti 3		x	x
Äiti 4	x		x
Äiti 5	x	x	x
Äiti 6			x
Äiti 7	x	x	x
Äiti 8	x	x	x
Äiti 9	x		x
Äiti 10	x	x	x
Äiti 11	x	x	x
Äiti 12		x	x
Äiti 13	x	x	x
Äiti 14	x	x	x
Äiti 15			x
Äiti 16			x
Äiti 17	x	x	x

Liite 4. Opiskelijavanhempien esittely

Taulukossa on mainittu aineiston keruuhetken tilanne (esimerkiksi työssäkäynnin suhteen).

	Ikä /v.	Lasten iät	Amk / yo ⁶	Töissä	Puoliso: töissä / opiskelija	Puolison ikä /v.
Isä 1	27	3 kk	yo	kyllä	opiskelija	22
Isä 2	25	2 v.	yo	ei	opiskelija	24
Äiti 1	22	3 kk	amk	ei	töissä / opiskelija	27
Äiti 2	24	2 v.	yo	ei	opiskelija	25
Äiti 3	29	2 v.	yo	kyllä	töissä	31
Äiti 4	24	3 kk	yo	ei	töissä	25
Äiti 5	26	2 v.	yo	ei	töissä	26
Äiti 6	25	1 v., 3 kk	yo	ei	opiskelija	27
Äiti 7	25	5 v.	amk	ei	työtön	28
Äiti 8	25	6 v., 5 v.	yo	kyllä	(yksinhuoltaja)	-
Äiti 9	23	3 v.	yo	ei	töissä	32
Äiti 10	28	6 v., 2 v., raskaana	yo	kyllä	töissä	35
Äiti 11	26	1 v.	yo	ei	ei mainittu	24
Äiti 12	24	1 v.	amk	ei	töissä	29
Äiti 13	22	2 v., 1 v.	amk	ei	(yksinhuoltaja)	-
Äiti 14	25	1 v.	yo	ei	töissä	26
Äiti 15	25	2 v., 1 v.	amk	kyllä	töissä	26
Äiti 16	27	3 v., 1 v.	yo	ei	töissä	31
Äiti 17	29	3 v.	yo	kyllä	töissä	39

⁶ Ammattikorkeakouluopiskelija / yliopisto-opiskelija